

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

দূৰ আৰু মুক্ত শিক্ষা প্রতিষ্ঠান

স্নাতক প্রথম যান্মাসিক

Paper: ASM-RC-1016

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস

দূৰ আৰু মুক্ত শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠান
Institute of Distance and Open Learning
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
Gauhati University

UG-ASM-RC-1016

স্নাতক প্ৰথম ষাণ্মাসিক
B.A First Semester
(Regular Course)

Paper: ASM-RC-1016
অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস

বিষয়শূচী (Contents) :

- প্ৰথম বিভাগ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ আৰু যুগ বিভাজন
দ্বিতীয় বিভাগ : প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য
তৃতীয় বিভাগ : মধ্যযুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য : বুৰঞ্জী,
চৰিতপুথি, মন্ত্ৰপুথি
চতুৰ্থ বিভাগ : আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য
আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন : অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ
হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা : আত্মজীৱন চৰিত
লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা : বুঢ়ী আইৰ সাধু

Contributors:

Mrs. Rinkumoni Das Dept. of Assamese, Mazbat College	Unit- 1
Mrs. Parinita Bora Dept. of Assamese, PDDUAM, Behali	Unit- 2
Mrs. Banalata Das Dept. of Assamese, PDDUAM, Tulungia	Unit- 3
Ms. Barna Sarma Dept. of Assamese, PDDUAM, Tulungia	Unit- 4

Course Coordination:

Prof. Amit Choudhury	Director, IDOL, Gauhati University
Prof. Taranee Deka	Professor, Dept. of Assamese, G.U.

Content Editor:

Prof. Dipti Phukan Patgiri (Unit: 1)	Dept. of Assamese, G.U.
Dr. Dipamoni Haloi (Unit: 2)	Dept. of Assamese, G.U.
Prof. Taranee Deka (Unit: 3)	Dept. of Assamese, G.U.
Prof. Bibha Bharali (Unit: 4)	Dept. of Assamese, G.U.

Cover Page Designing:

Bhaskar Jyoti Goswami	IDOL, Gauhati University
-----------------------	--------------------------

ISBN: 978-81-942689-8-7

November, 2019

© Copyright by IDOL, Gauhati University. All rights reserved. No part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise. Published on behalf of Institute of Distance and Open Learning, Gauhati University by the Director, and printed at Gauhati University Press, Guwahati-781014.

প্ৰথম বিভাগ
অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ আৰু যুগ বিভাজন

বিভাগৰ গঠন :

- ১.১ ভূমিকা (Introduction)
- ১.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ১.৩ অসম আৰু অসমীয়া নামৰ উৎপত্তি
 - ১.৩.১ অসম শব্দৰ উৎপত্তি
 - ১.৩.২ অসমীয়া শব্দৰ উৎপত্তি
- ১.৪ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ
 - ১.৪.১ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি
 - ১.৪.২ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ
 - ১.৪.৩ অসমীয়া ভাষাৰ যুগ বিভাজন
- ১.৫ সাৰাংশ (Summing Up)
- ১.৬ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)
- ১.৭ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References & Suggested Reading)
- ১.৮ আৰ্হি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ সমূহ

১.১ ভূমিকা (Introduction)

প্ৰতিটো ভাষাৰে একোটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্য থাকে। বিভিন্ন ভাষাৰ উপাদানেৰে পৰিপূৰ্ণ হ'লেও কোনো এটা ভাষাৰ সুকীয়া মৰ্যাদা থাকে। এটা জাতিৰ বৌদ্ধিক উত্তৰণত ভাষাই বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। ভাষাটোক আশ্ৰয় কৰিয়েই সাহিত্য জীয়াই থাকে। ভাষা এটাই পোনতে কথিত ৰূপত আৰম্ভ হৈ কালক্ৰমত লিখিত ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰি বিকাশৰ পথত আগবাঢ়ে। সৃষ্টিৰ পথাৰত পলসে উৰ্বৰা শক্তি বৃদ্ধি কৰাৰ দৰে গতিশীল সময়ৰ সোঁতত ভাষাইও ন-ন উপাদানেৰে পৰিপূৰ্ণ লাভ কৰে।

ভাষা যোগাযোগৰ মাধ্যম হোৱাৰ লগতে ই এটা জাতিক সাংগঠনিক দিশতো সহায় কৰে। ই এখন সমাজৰ সৃষ্টি কৰি এটা সুকীয়া সামাজিক গোষ্ঠীৰ পৰিচয় দাঙি ধৰে। সেয়েহে মানৱ সভ্যতাৰ অগ্ৰগতিত ভাষাৰ মহত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে।

ভাৰতীয় আৰ্য ভাষাৰ অন্তৰ্গত অসমীয়া এটা সুপ্ৰাচীন ভাষা। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব পঞ্চদশ শতিকা মানত ভাৰতত প্ৰৱেশ কৰা আৰ্যসকলৰ ভাষাই 'ভাৰতীয় আৰ্যভাষা'। ইণ্ডো-ইৰাণীয় ভাষা পৰিয়ালৰ উল্লেখযোগ্য ভাষা হ'ল ভাৰতীয় আৰ্যভাষা। এই ভাষাৰ প্ৰাচীন স্তৰৰ বেদৰ ভাষা বৈদিক। কালক্ৰমত প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষাই জনসাধাৰণৰ মুখ

বাগৰি ক্ৰম পৰিবৰ্তন লাভ কৰি সৰলৰূপ লাভ কৰে। ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ মধ্য বা দ্বিতীয় স্তৰটোৱেই মধ্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা। এই স্তৰটোত পাঁচ প্ৰকাৰৰ সাহিত্যিক প্ৰাকৃতিক বিকাশ লাভ কৰি সেই সময়ৰ ভাৰতৰ বিভিন্ন আঞ্চলিক নামানুসাৰে বিভিন্ন নাম পাইছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত এই প্ৰাকৃত ভাষাবোৰে সৰল ৰূপ পাইছিল আৰু এই সৰল ৰূপটোক অপভ্ৰংশ বুলি অভিহিত কৰিছিল। প্ৰাকৃত ভাষাবোৰৰ অপভ্ৰংশ স্তৰটোৰ পৰাই বিভিন্ন অঞ্চলত আধুনিক ভাৰতীয় ভাষাবোৰৰ জন্ম হৈছিল। ভাৰতৰ পূব অঞ্চলৰ প্ৰাচীন মগধ অঞ্চলত উৎপত্তি হোৱা মগধী প্ৰাকৃতৰ মগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা অসমীয়াকে আদি কৰি পূব-ভাৰতৰ আধুনিক ভাষাৰ উদ্ভৱ হয়।

এই বিভাগটিত ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ বিকাশৰ দ্বিতীয় স্তৰ মধ্যভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত মগধী প্ৰাকৃতৰ মগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা বিকাশ লাভ কৰি কিদৰে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ হ'ল তাৰ আভাস, ভাষাটোক কিদৰে বিভিন্ন যুগত ভাগ কৰা হৈছে, লগতে 'অসম' আৰু 'অসমীয়া' শব্দ দুটাৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কেও আলোচনা কৰা হৈছে।

১.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

এই বিভাগত অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু যুগ বিভাজনৰ এক ৰূপৰেখা দাঙি ধৰা হৈছে। এই বিভাগৰ আলোচনা কৰি -

- 'অসম' নামৰ উৎপত্তি সন্মুখে জানিব পাৰিব।
- ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ ইতিহাস সম্পৰ্কে জ্ঞাত হ'ব।
- অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।

১.৩ অসম আৰু অসমীয়া নামৰ উৎপত্তি

পূৰ্বতে অসমৰ নাম 'প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ' আৰু 'কামৰূপ' হৈ আছিল। আহোম সকলে অসমত ৰাজ্য স্থাপন কৰি শাসনভাৰ লোৱাৰ পিছৰ পৰাহে 'অসম' নামটোৰ প্ৰচলন হ'বলৈ ধৰে।

জানি থওঁ আহা

খ্ৰীষ্টাব্দত আহোম সকলে অসমত পদাৰ্পন কৰে।

অসম ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব কোণত অৱস্থিত।

আহোম সকলে অসমত প্ৰায় ছশ বছৰ ৰাজত্ব কৰিছিল।

১.৩.১ অসম শব্দৰ উৎপত্তি

পঞ্চদশ শতিকাৰ আগলৈকে 'অসম' নামৰ উল্লেখ ক'তো পোৱা নাযায়। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ ৰচনাত পোনপ্ৰথমে 'অচম' শব্দটোৰ উল্লেখ পোৱা যায় যদিও ই

আহোম সকলক বুজাবলৈহে ব্যৱহাৰ হৈছিল। ষোড়শ শতিকাত 'দৰং ৰাজবংশাৱলী'ত সূৰ্যখড়ি দৈবজ্ঞইও 'অচম' শব্দৰ উল্লেখ আহোম জাতিক বুজাবলৈ কৰিছে। ৰামচৰণ ঠাকুৰৰ 'গুৰু চৰিত'ত, দৈত্যিৰি ঠাকুৰৰ 'শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱ চৰিত'ত 'আসাম' শব্দ একে অৰ্থতে উল্লেখ কৰিছে। ৰাজ্য অৰ্থত 'আসাম' আৰু ইয়াত বাস কৰা জাতিটোক বুজাবলৈ 'অহমিয়া' শব্দটোৰ প্ৰথম উল্লেখ 'কথা গুৰু চৰিত'ত কৰা দেখা যায়।

'অসম' নামটোৰ উৎপত্তি সন্দৰ্ভত বিভিন্ন পণ্ডিতে বিভিন্ন মত আগবঢ়াইছে। তাৰে কেইটামান মত তলত উল্লেখ কৰা হ'ল -

- () 'আসাম বুৰঞ্জী'ত উল্লেখ আছে যে আৰ্য সকলৰ সমতল ভূখণ্ডৰ পৰা অসমলৈ প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল। কিন্তু এই ঠাইৰ ভূখণ্ড ওখ-চাপৰ দেখি 'ন-সম', 'অসম' নাম দিছিল।
- () বুৰঞ্জীবিদ এডৱাৰ্ড গেইটে আহোম সকলৰ পৰাক্ৰম দেখি তেওঁলোকৰ সমান কোনো নাই এই অৰ্থত 'অসম' বুলিছিল বুলি মতপোষণ কৰে।
- () ড সুনীতি কুমাৰ চেটাৰ্জীয়ে এনেধৰণে মত আগবঢ়াইছিল - ব্ৰহ্মদেশৰ উজনি অংশত টাই সকলক 'ৰহাম' (Rham) বোলা হৈছিল। তাৰ পৰাই ক্ৰমাৎ 'আহোম' আৰু 'অসম' শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে।
- () ড বাণীকান্ত কাকতিয়ে 'অসম' শব্দ 'আচাম' শব্দৰ পৰা আহিছে বুলি মত আগবঢ়াইছে। টাই ভাষাত 'চাম' মানে পৰাজিত আৰু 'চাম'ৰ আগত অসমীয়া নঞৰ্থক 'আ' লগ লাগি 'আচাম' হৈছে, অৰ্থাৎ অপৰাজিত। টাই সকলে কোনো পৰাজয় বৰণ নকৰাকৈ ৰাজ্য স্থাপন কৰিছিল বাবেই হয়তো তেওঁলোকক 'আচাম' নামেৰে অভিহিত কৰা হৈছিল। পিছলৈ 'আচাম'ৰ পৰাই 'অচম', 'আসাম', 'অসম' শব্দৰ উৎপত্তি হয়।
- () বেডেন পাৰেলৰ মতে বড়ো ভাষাৰ 'হা-চোম' (নিম্নভূমি) শব্দৰ পৰা 'হাচাম' হৈ 'আচাম' 'অসম' শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে।

যিকি নহওক বিভিন্ন পণ্ডিতে ভিন্ন মতামত আগবঢ়ালেও এটা কথা ঠিক যে, আহোম সকল অসমলৈ অহাৰ পিছতহে, এই ভূখণ্ডৰ নাম 'অসম' হয়। ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ পিছত অসম ইংৰাজৰ অধীনলৈ যোৱাৰ পৰা 'আছাম' আৰু 'আসাম' শব্দ দুটা প্ৰচলিত হয়। ইংৰাজ সকলেই 'অসম' বা 'আসাম'ৰ প্ৰতিশব্দৰূপে 'ASSAM' শব্দটোৰ ব্যৱহাৰ আৰম্ভ কৰে। প্ৰথমাবস্থাত ইংৰাজী মতেই 'আসাম' নামটোৰ প্ৰচলন হয় যদিও পিছত 'অসম' নামটো প্ৰতিষ্ঠিত হয়।

১.৩.২ অসমীয়া শব্দৰ উৎপত্তি

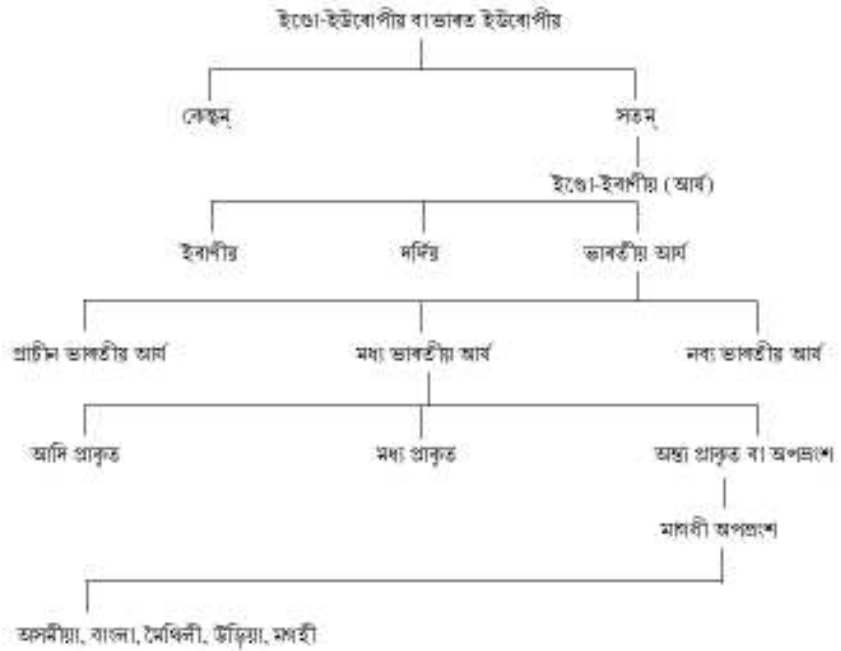
অসম প্ৰদেশত বাস কৰা লোকসকলেই অসমীয়া। অসমীয়া শব্দটোৱে অসমীয়া ভাষা আৰু জাতি দুয়োটাকে বুজায়। 'অসম' শব্দৰ লগত 'ঈয়া' প্ৰত্যয় যোগ হৈ 'অসমীয়া' শব্দটো সাধিত হৈছে।

অগ্রগতিৰ খতিয়ান

- । অসমৰ প্ৰাচীন নাম কি ?
- । 'আসাম' আৰু 'অহমিয়া' শব্দৰ প্ৰথম উল্লেখ ক'ত পোৱা যায় ?
- । ব্ৰহ্মদেশৰ উজনি অঞ্চলত টাই সকলক কি নামেৰে জনা যায় ?
- । ড বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে 'অসম' শব্দৰ উৎপত্তি ক'ৰ পৰা হৈছে ?

১.৪ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ

নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা হিচাপে অসমীয়া অতি প্ৰাচীন ভাষা। পৃথিৱীৰ ভাষা পৰিয়াল সমূহৰ ভিতৰত সৰ্ববৃহৎ ভাষাগোষ্ঠী ইণ্ডো-ইউৰোপীয় বা ভাৰত ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ সদস্য হ'ল অসমীয়া ভাষা। নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সম্বন্ধে আঁতিগুৰি বিচাৰি চালে ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ শাখা সমূহৰ বিষয়ে জানিব লাগিব। অসমীয়া ভাষা প্ৰধানকৈ ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ সতম্ শাখাৰ পৰা বিকাশ হৈছে। সতম্ শাখাৰ প্ৰধান ভাগ আৰ্য বা ইণ্ডো-ইৰাণীয়। ইয়াৰ শাখা মধ্যভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত মাগধী (সাহিত্যিক-প্ৰাকৃত)ৰ অন্ত্য প্ৰাকৃত বা অপভ্ৰংশ স্তৰৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হয়। তলৰ ৰেখাচিত্ৰৰ দ্বাৰা কথাখিনি স্পষ্টকৈ দাঙি ধৰা হ'ল -

অনি ষৰ্ণ সাহা
পণ্ডিত এছকোৰলিভ্ৰে (Ascoli) ১৮৭০ চনত ইণ্ডো-ইউৰোপীয় ভাষা
পৰিয়ালক 'কেল্টম্' আৰু 'সতম্' নামেৰে দুটা শাখাত বিভক্ত কৰে।

১.৪.১ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি

নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ একেবাৰে পূবৰ প্ৰতিনিধি হ'ল অসমীয়া ভাষা। অসমৰ শদিয়াৰ পৰা ধুবুৰীলৈকে কোৱা ভাষাটোৱেই হৈছে অসমীয়া ভাষা। নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা উদ্ভৱৰ ইতিহাস বৰ বেছি পুৰণি নহয়। অসমীয়া ভাষাৰ জন্মৰ পম খেদি চাবলৈ গ'লে ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ বুৰঞ্জী সম্পৰ্কে জানিব লাগিব। ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ বুৰঞ্জীক তিনিটা ভাগত ভগোৱা হৈছে -

- ক) প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষা।
- খ) মধ্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা।
- গ) নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষা।

প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ সময় নিৰূপণ কৰা হৈছে খ্ৰীষ্টপূৰ্ব দ্বাদশ শতিকাৰ পৰা খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকালৈ। মধ্যভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ সময় খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকা পৰ্যন্ত। নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ সময় খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰা। মধ্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাক আকৌ তিনিটা স্তৰত বিভক্ত কৰা হয়। প্ৰথম স্তৰৰ সময় খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা খ্ৰীষ্টীয় প্ৰথম শতিকালৈ। এই স্তৰৰ প্ৰধান নিদৰ্শন পোৱা গৈছে অশোকৰ শিলালিপিত, খ্ৰীষ্টপূৰ্ব শতিকাৰ আন শিলালিপিত আৰু বৌদ্ধ সকলৰ পালি গ্ৰন্থত। দ্বিতীয় স্তৰৰ নিদৰ্শন পোৱা যায় খ্ৰীষ্টীয় প্ৰথম তিনি শতিকাৰ শিলালিপিত, সাহিত্যিক প্ৰাকৃতত আৰু বৌদ্ধ সংস্কৃতত। মহাৰাষ্ট্ৰী, শৌৰসেনী, মাগধী, অৰ্ধমাগধী আৰু পৈশাচী - এই পাঁচবিধ সাহিত্যিক প্ৰাকৃত। মধ্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ তৃতীয় স্তৰৰ নিদৰ্শন অপভ্ৰংশ আৰু অপভ্ৰষ্টত পোৱা যায়।

নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাবোৰ কিছুমান প্ৰাকৃত বা সেইবোৰৰ পৰৱৰ্তী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি কোৱা হয়। যেনে - মহাৰাষ্ট্ৰীৰ পৰা মাৰাঠী; শৌৰসেনীৰ পৰা পশ্চিমী হিন্দী, ৰাজস্থানী, গুজৰাটী; মাগধীৰ পৰা ভোজপুৰী, মৈথিলী, মগহী, বাংলা, উড়িয়া, অসমীয়া, অৰ্ধমাগধীৰ পৰা পূৰ্বী হিন্দী; শৌৰসেনীৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত পাহাৰী, পাঞ্জাবী আদি।

ভাষাবিদ জৰ্জ আব্ৰাহাম গ্ৰীয়াৰ্চনে 'The Linguistic Survey of India'ত মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই পূব ভাৰতৰ আধুনিক আৰ্যভাষা সমূহৰ উৎপত্তি হৈছে বুলি যুক্তি দাঙি ধৰিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম সম্পৰ্কে মুঠতে ছয়টা মত পোৱা যায়।

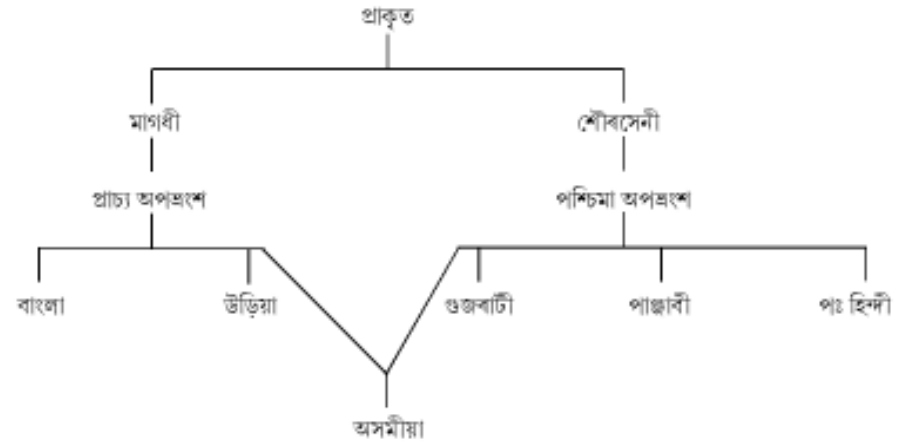
() জৰ্জ আব্ৰাহাম গ্ৰীয়াৰ্চন, ড বাণীকান্ত কাকতি, ড সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায় আদি পণ্ডিত সকলে অসমীয়া ভাষাটো মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা বুলি কয়। গ্ৰীয়াৰ্চনৰ মতে উত্তৰবঙ্গ আৰু অসমে তেওঁলোকৰ ভাষা বঙ্গৰ পৰা পোৱা নাই আৰু পশ্চিমৰ পৰাহে পোনপটীয়াকৈ পাইছে। দৰাচলতে মাগধী অপভ্ৰংশ পূব দিশত তিনিটা সূঁতিত বিস্তৃত হৈছিল- উত্তৰপূৰ্বী দিশত উত্তৰী বাংলা আৰু অসমীয়া, দক্ষিণত উড়িয়া আৰু দুয়োটাৰে মাজত ই বাংলা ভাষালৈ ৰূপান্তৰিত হৈছিল।

ড সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে ওপৰৰ মতটোৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি প্ৰাচ্য মাগধী অপভ্ৰংশক আকৌ চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিছে - ৰাঢ়, বাৰেন্দ্ৰ, বঙ্গ আৰু কামৰূপ। ৰাঢ়ৰ পৰা পশ্চিমবংগৰ বাংলা ভাষা আৰু উৰিষ্যাৰ উড়িয়া ভাষা; বাৰেন্দ্ৰৰ পৰা উত্তৰ কেন্দ্ৰীয় বাংলা ভাষা; বঙ্গৰ পৰা পূব বঙ্গৰ ভাষা আৰু কামৰূপৰ পৰা উত্তৰী বাংলা আৰু অসমৰ অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি হয়। ড চট্টোপাধ্যায়ে স্পষ্টভাৱে মন্তব্য কৰে যে উত্তৰ বঙ্গ আৰু অসমৰ ভাষা মূলতঃ একেই আৰু মাগধী অপভ্ৰংশৰ প্ৰাচ্য শাখাৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাৰ উৎপত্তি হৈছে।

ড বাণীকান্ত কাকতিয়ে অসমীয়া ভাষা বাংলা ভাষাৰ পৰা ওলোৱা নাই আৰু ই বাংলা ভাষাৰ মৃত্যুমুখী উপভাষাও নহয় বুলি কৈছে। কিন্তু তেখেতে এইবুলিও মন্তব্য কৰিছে যে, অসমীয়া ভাষা বাংলাৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকা এটা সুকীয়া ভাষা। দুয়োটা ভাষাই মাগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা।

() বেণীমাধৱ বৰুৱা, ডিম্বেশ্বৰ নেওগ আদিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম মাগধী অপভ্ৰংশৰ পৰা হোৱাতো বাস্তৱ তথ্যৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত যুক্তি নহৈ এক কষ্টসাধ্য কল্পনাহে বুলি কৈছে। তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ পৰা হৈছে বুলি মত আগবঢ়াইছে।

() তৃতীয় মতটো আগবঢ়াই কালিৰাম মেধিয়ে কৈছে যে, অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম অকল মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা হোৱা নাই - প্ৰাচ্য আৰু পশ্চিমা প্ৰাকৃতৰ মিশ্ৰণতহে ইয়াৰ উদ্ভৱ হৈছে। তেখেতৰ বক্তব্যখিনি ৰেখাচিত্ৰৰ সহায়ত স্পষ্ট কৰা হ'ল -

() ড নাথান ব্ৰাউনে অসমীয়া ভাষাত অনা-আৰ্য ভাষাৰ প্ৰভাৱলৈ চাই অধুনালুপ্ত কোনো এক অনা আৰ্য ভাষাৰ গাঁথনিত আৰ্য ভাষাৰ ৰূপৰ প্ৰভাৱ পৰা বাবে অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হোৱা বুলি কয়।

() ভাষাবিদ কনকলাল বৰুৱাই অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম পৈশাচী প্ৰাকৃতৰ বহিৰঙ্গ শাখাৰ প্ৰাকৃতৰ পৰা হোৱা বুলি মত পোষণ কৰে।

() দেবানন্দ ভবালিৰ মতে অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা হোৱা নাই। অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম সম্পৰ্কত তেওঁ মত আগবঢ়াইছে যে, প্ৰাক্‌বৈদিক স্তৰতে অসমলৈ অহা এচাম আৰ্যৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত কামৰূপী আৰু সৌমাৰ নামেৰে দুবিধ প্ৰাকৃতৰ সৃষ্টি হৈছিল। কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ পৰা নামনিৰ অসমীয়া আৰু সৌমাৰ প্ৰাকৃতৰ পৰা উজনিৰ অসমীয়া ভাষাটোৱে গঢ় লৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম সম্পৰ্কে বিভিন্ন পণ্ডিতে আগবঢ়োৱা মতসমূহ চালে দেখা যায় যে, ছটা মতৰ ভিতৰত প্ৰথম দুটা মত বেছিভাগেই সমৰ্থন কৰে। প্ৰথম মতটো ড তাৰা পৰোৱালা, ড গোলোক চন্দ্ৰ গোস্বামী, ড উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী, ড নগেন ঠাকুৰ, ড ভীমকান্ত বৰুৱা এই সকল ভাষাবিদেও সমৰ্থন কৰিছে। এতেকে প্ৰথম মতটোৰ সমৰ্থকৰ সংখ্যাৰ দিশলৈ চাই মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই অসমীয়া ভাষাটোৰ জন্ম হোৱা বুলি ক'ব পাৰি।

বহুতে কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হোৱা বুলি ক'ব খোজে যদিও তেওঁলোকে তথ্য সহকাৰে মত আগবঢ়াব পৰা নাই বাবে এই মতটোৰ গ্ৰহণযোগ্যতা নাই। অসমীয়া ভাষাৰ তদ্ভৱ শব্দবোৰৰ গঠন আৰু বিকাশ মাগধী প্ৰাকৃতৰ জৰিয়তে দেখুৱাব পাৰি। অসমীয়া ভাষা আৰু ইয়াৰ উপভাষাবোৰত মাগধী প্ৰাকৃতৰ বহু নিদৰ্শন বৰ্ণিত হৈছে। অসমীয়া ভাষাত থকা কিছু মাগধী উপাদান আলোচনাৰ সুবিধাৰ্থে তলত উল্লেখ কৰা হ'ল -

- (i) মাগধীত 'ৰ' > 'ল'। অসমীয়াতো এই নিয়ম আছে। যেনে - অসমীয়া - জুলি, পু.অস. - জোলি, মা. প্ৰাকৃত - যলি (জলি). সংস্কৃত - ৰাৰি (ঢেকিয়াজুলি, বৰঙ্গাজুলি, নাগ্ৰীজুলি)
- (ii) অসমীয়া বহু বচনাত্মক প্ৰত্যয় আহান, মাগধী 'অহং' (ষষ্ঠীৰ বহুবচন)ৰ পৰা লোৱা হৈছে।
- (iii) অসমীয়াৰ বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় 'ছন' মাগধীৰ 'ছং'ৰ পৰা অহা (আছন, তাছন)।
- (iv) অসমীয়াত ক্ৰিয়া বিশেষণ 'এতিয়া', 'তেতিয়া' আদি মাগধীৰ 'এত্তিআএ', 'তেত্তিআএ'ৰ পৰা ওলোৱা।
(পাঠক, ৰমেশ : অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস, পৃঃ ৭, ৮।)
- (v) অসমীয়া মান্য ভাষাত শব্দৰ আৰম্ভণিত সংস্কৃতৰ শ, ষ, স এই উষ্মধ্বনি কেইটা অসংযুক্ত হ'লে 'স' ধ্বনিকৰূপে উচ্চাৰিত হয়। শব্দৰ আন স্থানত সিহঁত সাধাৰণতে 'স'ৰ দৰেই উচ্চাৰিত হয়। কিছুমান শব্দত 'হ' আৰু 'খ' ৰূপেও শুনা যায়। গোৱালপৰীয়া উপভাষাত এই ধ্বনি কেইটাৰ তালব্য 'শ' ৰূপে উচ্চাৰণ হোৱাৰ উদাহৰণ আছে। যেনে - দশ, মানুশ, শাপ (সৰ্প), মৈশ (মহিশ) ইত্যাদি।
- (vi) 'জ' ধ্বনি 'য' লৈ পৰিবৰ্তন। যেনে - যজুৰ্বেদী > যৰ্যুৰ্বেদী (ইন্দ্ৰপালৰ তামৰ ফলি।)

- (vii) 'ন্য' ধ্বনিৰ 'এওঁও'লৈ পৰিবৰ্তন। যেনে - পুণ্য > পুওঁও (আমবাৰীৰ শিলালিপি)
- (viii) অপনিহিতিৰ উপস্থিতি। যেনে - সৰ্ত্য > সোহিতো, সইন্ত; স. সাধুক > সাউদ, বাজ্য > বাইজ ইত্যাদি।

(গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, পৃঃ ১৮, ১৯।)

অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সম্পৰ্কত ভাষাবিদ সকলৰ মাজত যতেষ্ট মত পাৰ্থক্য আছে। কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মাৰ ৰাজত্বকালত (খৃঃত) চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙে কামৰূপ ভ্ৰমণ কালত অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে ঐতিহাসিক মন্তব্য আগবঢ়াই থৈ গৈছে - 'তেওঁলোকৰ ভাষা মধ্যভাৰতৰ ভাষাতকৈ অলপ বেলেগ'। অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কত আগবঢ়োৱা এই প্ৰথম উক্তিটোৱেই অসমীয়া ভাষাৰ সৈতে মাগধীয়া ভাষাৰ সম্পৰ্ক স্পষ্টভাৱে দেখুৱায়। হিউৱেন চাঙৰ উক্তিৰেও প্ৰমাণ কৰে যে সপ্তম শতিকাতই অসমীয়া ভাষাটোৱে এটা সুকীয়া গঢ় ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। তেওঁৰ কামৰূপ ভ্ৰমণ কালত অসমত মাগধী অপভ্ৰংশ নিশ্চয় বিয়পি পৰিছিল আৰু খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকামানত নানা স্বকীয় বৈশিষ্ট্যৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ অসমীয়া ভাষা এক স্বতন্ত্ৰ ৰূপত গঢ় লৈ উঠে। মাগধী প্ৰাকৃত কামৰূপত খ্ৰীষ্টীয় সপ্তম শতিকাৰ পৰাই বেলেগ ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ মূল ভেঁটিটো গঢ়াত সহায় কৰিছিল আৰু তাৰ পৰাই দশম শতিকামানত সম্পূৰ্ণ অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হৈছিল।

এচাম পণ্ডিতে কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ বিবৰ্তিত ৰূপ অসমীয়া ভাষা বুলি কয় যদিও এই প্ৰাকৃতত ৰচিত কোনো গ্ৰন্থ বৰ্তমানলৈকে আৱিষ্কৃত নোহোৱাত আৰু পূৰ্বৰ বৈয়াকৰণিক সকলেও কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ ক'তো উল্লেখ নকৰাত এই প্ৰাকৃতৰ উদ্ভৱ কেনেকৈ হ'ল আৰু ইয়াৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যৰ কোনো তথ্যপাতি নথকাত কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম হোৱা মতটো সৰ্বজন স্বীকৃত হোৱা নাই। আনহাতে মাগধী প্ৰাকৃতৰ ভালেমান বৈশিষ্ট্য অসমীয়া ভাষাত থকা বাবে অসমীয়া ভাষা মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰাই উদ্ভৱ হৈছে বুলি ক'ব পাৰি।

আত্ম মূল্যায়ন প্ৰশ্ন

অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা হোৱা বুলি আপুনি ভাৱেনে ? (টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক।

১.৪.২ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ

আৰ্যসকল অসমলৈ অহাৰ পূৰ্বে অসম অনাৰ্য গোষ্ঠীৰ বাসস্থান আছিল। কালিকা পুৰাণত উল্লেখ থকা মতে নৰকাসুৰে অনাৰ্য গোষ্ঠীৰ কিৰাত সকলক পূৰ্বে দিক্ৰবাসিনী আৰু দক্ষিণে সাগৰৰফালে খেদি দি কামৰূপত ব্ৰাহ্মণ আৰু উচ্চবৰ্গৰ লোকসকলক প্ৰতিষ্ঠা কৰে। তেতিয়াৰ পৰাই আৰ্য ভাষা অসমৰ ভাষা হিচাপে চলিবলৈ ধৰে।

অসমীয়া ভাষা খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকাৰ পৰাহে স্বকীয় ৰূপ গ্ৰহণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। পূৰ্বতে উল্লেখ কৰা হৈছে যে অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙৰ মন্তব্যৰ পৰা সপ্তম শতিকাতেই অসমীয়া ভাষাটোৱে সুকীয়া ৰূপেৰে গঢ় ল'বলৈ আৰম্ভ কৰা বুলি কোৱা হয় যদিও খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকামানৰ পৰাহে ই নানা বৈশিষ্ট্যৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ স্বতন্ত্ৰ ৰূপ লাভ কৰে।

প্ৰাচীন কামৰূপৰ হিন্দু ৰজাসকলৰ তামৰ ফলিবোৰত অসমীয়া ৰূপৰ প্ৰথম নিদৰ্শন দেখা যায়। অসমৰ কিছুমান ঠাইৰ নাম, গছ-গছনিৰ নাম, মানুহৰ নাম, নদীৰ নাম বুজোৱা শব্দ ইয়াত ৰক্ষিত হৈছে।

অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ উল্লেখযোগ্য নিদৰ্শন পোৱা যায় নৱম-দশম শতিকামানত ৰচনা কৰা সহজযানী বৌদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্য সকলৰ - চৰ্যাপদ বা চৰ্যাগীতবোৰত। চৰ্যাপদত ব্যৱহৃত ভাষা প্ৰত্ন অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য দাঙি ধৰে। কামৰূপতে চৰ্যাপদ সমূহ ৰচিত হৈছিল বাবে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্ন ৰূপটো স্পষ্ট ধৰণে ইয়াত ৰক্ষিত হৈছে। কিন্তু অসমীয়া ভাষাটোৰ প্ৰথম সাহিত্যিক ৰূপৰ নিদৰ্শন পোৱা যায় ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ কবি হেম সৰস্বতীৰ প্ৰহ্লাদ চৰিত' নামৰ কাব্যগ্ৰন্থখনত। ইয়াৰ আগলৈকে অসমীয়া ভাষাৰ এটা নিটোল ৰূপ পাব পৰা সাহিত্যৰ নিদৰ্শন বৰ্তমানলৈ পোৱা হোৱা নাই।

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

- । ড চট্টোপাধ্যায়ে প্ৰাচ্য মাগধী অপভ্ৰংশক কেইটা ভাগত ভাগ কৰিছে ?
- । কোনে অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম কামৰূপী প্ৰাকৃতৰ পৰা হোৱা বুলি মন্তব্য আগবঢ়াইছে?
- । কাৰ ৰাজত্বকালত হিউৱেনচাঙে কামৰূপলৈ আহিছিল ?

১.৪.৩ অসমীয়া ভাষাৰ যুগ বিভাজন

ড বাণীকান্ত কাকতিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশলৈ লক্ষ্য কৰি অসমীয়া ভাষাক তিনিটা যুগত ভাগ কৰি দেখুৱাইছে -

- (ক) প্ৰাচীন অসমীয়া : চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা ষোড়শ শতিকাৰ শেষলৈ ইয়াৰ সময় ধৰা হৈছে। এই সময়ছোৱাক সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত প্ৰাক্ বৈষ্ণৱ আৰু বৈষ্ণৱ যুগ বুলি দুটা শাখাত বিভক্ত কৰিছে।
- (খ) মধ্য যুগ : সপ্তম শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষলৈ অসমীয়া ভাষাক মধ্যযুগত ধৰিছে। এই যুগটো প্ৰধানতঃ চৰিত সাহিত্য আৰু বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ যুগ।
- (গ) আধুনিক যুগ : ঊনবিংশ শতিকাৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ যুগ।

ড বমেশ পাঠকে ড কাকতিৰ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ যুগ বিভাগ কিছু সাল-সলনি কৰি চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰি দেখুৱাইছে -

- (ক) উদ্ভৱ কালৰ অসমীয়া : এই যুগৰ সময় ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা চতুৰ্দশ শতিকালৈ ধৰা হৈছে। ভূমিদান, শিলালেখ, চৰ্যাপদ, বড়ু চণ্ডীদাসৰ শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তনৰ ভাষা - এই সময়ৰ অসমীয়া ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য ৰূপে ধৰা হৈছে।
- (খ) প্ৰাচীন অসমীয়া : চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা ষোড়শ শতিকালৈ প্ৰাক্ শংকৰী আৰু শংকৰী যুগৰ সাহিত্যিক ধৰা হৈছে।
- (গ) মধ্য অসমীয়া : সপ্তদশ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈ ইয়াৰ সময় ধৰা হৈছে। ইয়াত ঘাইকৈ গদ্য সাহিত্যৰ বিকাশৰ স্তৰটোক গুৰুত্ব দিয়া হৈছে।
- (ঘ) আধুনিক যুগ : বৃটিছ যুগৰ আৰম্ভণিৰ পৰা বৰ্তমানলৈ এই যুগক দুটা বহল ভাগত ভাগ কৰিছে - অৰুণোদই আৰু জোনাকী স্তৰ হিচাপে।

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

। ড বাণীকান্ত কাকতিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ যুগ বিভাজন কেইটা ভাগত কৰিছে আৰু ভাগকেইটাৰ নাম উল্লেখ কৰা।
। শ্ৰী কৃষ্ণকীৰ্তন গ্ৰন্থখন কাৰ ৰচনা ?

১.৫ সাৰাংশ (Summing Up)

‘অসম’ নামৰ উৎপত্তিৰ লগত ছশ বছৰীয়া আহোম সকলৰ গৌৰৱময় ইতিহাস জড়িত হৈ আছে। আহোমসকল অসমত পদাৰ্পণ কৰাৰ পিছৰ পৰাই এই ‘অসম’ নামটোৰ প্ৰচলন হয়। এই শব্দৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে নানা মত আলোচনা কৰা হৈছে যদিও ড কাকতিৰ মতটোকেই অধিক সংখ্যক গ্ৰহণযোগ্য বুলি বিবেচনা কৰে। ‘অসম’ শব্দত - ‘ঈয়া’ প্ৰত্যয় যোগ হৈ অসমীয়া শব্দ হৈছে। ‘অসমীয়া’ শব্দটোৱে অসমীয়া ভাষা আৰু অসমীয়া জাতি দুয়োটাকে বুজায়।

অসমীয়া ভাষা জন্ম সম্পৰ্কে ভাষাবিদ সকলৰ মাজত যথেষ্ট মত পাৰ্থক্য থাকিলেও ই ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ পৰাই উদ্ভৱ হৈছে। ভাৰতীয় আৰ্যভাষাগোষ্ঠীৰ অন্যতম প্ৰধান ভাষা হৈছে অসমীয়া ভাষা। ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ দ্বিতীয় স্তৰ মধ্যভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত মাগধী প্ৰাকৃতৰ মাগধী অপভ্ৰংশৰ প্ৰাচ্য শাখাৰ পৰাই দশম শতিকামানত এই ভাষাৰ বিকাশ হয়। হিউৱেনচাঙে সপ্তম শতিকাত কামৰূপলৈ আহোতে অসমীয়া ভাষা সন্দৰ্ভত যি মন্তব্য আগবঢ়াই গৈছে তাৰ পৰাই সেই সময়ৰ পৰাই ভাৰতীয় আৰ্যভাষা কামৰূপত বিয়পি থকা বুলি ক’ব পাৰি। প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ লিখিত সাহিত্যৰ চানেকি হিচাপে নৱম-দশম শতিকাত ৰচিত সহজয়ানী

বৌদ্ধ সিদ্ধাচার্য সকলৰ 'চৰ্যাগীত' আৰু বড়ু চণ্ডীদাসৰ 'শ্ৰী কৃষ্ণ কীৰ্ত্তন'ক ধৰা হয়। চৰ্যাগীতৰ দোহা সমূহৰ অনেক ধ্বনিতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য আধুনিক অসমীয়াত আছে। ঠিক সেইদৰে শ্ৰী কৃষ্ণ কীৰ্ত্তনৰো ভাষাতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যই অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্ন ৰূপৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰে। চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা অসমীয়া সাহিত্যত অসমীয়া ভাষাৰ নিভাঁজ ৰূপ এটা দেখিবলৈ পোৱা যায় 'প্ৰহ্লাদ চৰিত' গ্ৰন্থত।

অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ বুৰঞ্জীক চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে প্ৰাচীন, মধ্য আৰু আধুনিক - এই তিনিটা যুগত ভাগ কৰা হয়। প্ৰাচীন অসমীয়াক প্ৰাক্ বৈষ্ণৱ আৰু বৈষ্ণৱ - এই দুটা উপশাখাত ভাগ কৰা হৈছে। চতুৰ্দশ শতিকাৰ পৰা ষোড়শ শতিকাৰ শেষলৈ প্ৰাচীন অসমীয়াৰ যুগ। সপ্তদশ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈ মধ্যযুগ। এই সময়ছোৱাতেই ৰজাঘৰীয়া পৃষ্ঠপোষকতা আৰু সত্ৰ সমূহৰ আশ্ৰয়ত অসমীয়া গদ্যৰূপৰ অভিনৱ বিকাশ সাধন হয়। ৰাজকীয় অভিৰুচিৰ নিদৰ্শন বুৰঞ্জী আৰু সত্ৰীয়া শৈলীৰ কথ্য ভাষাৰ চানেকি চৰিত সাহিত্য সমূহত দেখা যায়। ঊনবিংশ শতিকাৰ পৰা বৰ্তমানলৈ অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক যুগ। আহোম সকলৰ শাসন কালতেই চনত শ্ৰীৰামপুৰত ইংৰাজ খ্ৰীষ্টীয়ান পাদ্ৰী সকলে বাইবেল পুথি অসমীয়ালৈ ছপা কৰি উলিওৱাৰ সময়তেই অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক যুগৰ সূচনা হয়। চনত 'অৰুণোদই' কাকত প্ৰকাশৰ পৰা এই স্তৰটোৰ ভেঁটি সুদৃঢ় হয়। অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ, অভিধান, পঢ়াশলীয়া পুথি আদি ৰচনাৰে অসমীয়া ভাষাটোৰ মানদণ্ড নিৰূপণ কৰে। এই যুগৰ পথ প্ৰদৰ্শক হিচাপে মাইলছ ব্ৰনছন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা, নাথান ব্ৰাউন, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, গুণাভিৰাম বৰুৱা নিজস্ব বৈশিষ্ট্যৰে প্ৰোজ্জ্বল। এইদৰে অসমীয়া ভাষাই ধৰ্মীয় ভাবাপন্ন পদপুথিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বিভিন্ন ৰুচিৰ সাহিত্যৰ মাধ্যমেদি বিকশিত হৈ আহি আহি ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰা পাশ্চাত্য সাহিত্যৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত হৈ সাহিত্যত ন-ন দিশৰ উন্মোচন কৰে।

১.৬ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Sample Questions)

শুদ্ধ উত্তৰটো বাচি উলিওৱা :

(ক) অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ হৈছে -

- (i) মহাৰাষ্ট্ৰী প্ৰাকৃতৰ পৰা।
- (ii) বাংলা ভাষাৰ পৰা।
- (iii) মাগধী প্ৰাকৃতৰ পৰা।
- (iv) সৌমাৰ প্ৰাকৃতৰ পৰা।

(খ) অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক যুগটো আৰম্ভ হয় -

- (i) ষোড়শ শতিকাৰ পৰা।
- (ii) ঊনবিংশ শতিকাৰ পৰা।

- (iii) চতুর্দশ শতিকাৰ পৰা।
- (iv) সপ্তদশ শতিকাৰ পৰা।
- (গ) হিউৱেন চাঙে কামৰূপ ভ্ৰমণ কৰে -
- (i) খ্ৰীষ্টাব্দত।
- (ii) খ্ৰীষ্টাব্দত।
- (iii) খ্ৰীষ্টাব্দত।
- (iv) খ্ৰীষ্টাব্দত।
- (ঘ) তলৰ কোন গৰাকী বৈষ্ণৱ যুগৰ শ্ৰেষ্ঠ কবি -
- (i) ভট্টদেৱ।
- (ii) শংকৰদেৱ।
- (iii) গোপালদেৱ।
- (iv) অনন্ত কন্দলি।
- (ঙ) অৰুণোদয় কাকত প্ৰকাশ হৈছিল -
- (i) চনত।
- (ii) চনত।
- (iii) চনত।
- (iv) চনত।

চৰ্যাপদ কি আৰু ইয়াৰ ৰচক কোন ?

উত্তৰঃ

- () সাহিত্যিক প্ৰাকৃত কেইবিধ আৰু কি কি ?

উত্তৰঃ

- () কোনখন গ্ৰন্থত 'আসাম' আৰু 'অহমিয়া' শব্দৰ প্ৰথম উল্লেখ পোৱা যায় ?

উত্তৰঃ

- () অসমীয়া ভাষাৰ মধ্যযুগৰ বিষয়ে চমু পৰিচয় দিয়া।

উত্তৰঃ

- () অসমীয়া ভাষা কোন ভাষাগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত ?

উত্তৰঃ

- () অসমীয়া ভাষাৰ মূল পৈশাচী প্ৰাকৃত বুলি কোনগৰাকী পণ্ডিতে মন্তব্য কৰিছিল ?

উত্তৰঃ

() ভাৰতীয় আৰ্যভাষা বুলিলে কি বুজায় ? ইয়াৰ ভাগ সমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।

উত্তৰ :

() 'অসম' নামৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে থকা মত সমূহ আলোচনা কৰা।

উত্তৰ :

() অসমীয়া ভাষাৰ জন্ম সম্পৰ্কে থকা বিভিন্ন মতসমূহ আলোচনা কৰি ইয়াৰে গ্ৰহণযোগ্য বুলি ভবা মতটোৰ সপক্ষে নিজৰ যুক্তি প্ৰতিপন্ন কৰা।

উত্তৰ :

১.৭ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References & Suggested Reading)

- | নেওগ, মহেশ্বৰ : অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা,
- | গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ,
- | পাঠক, ৰমেশ : অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস,
- | পাঠক, ৰমেশ : ভাষাবিজ্ঞানৰ ভূমিকা,
- | শইকীয়া বৰা, লীলাৱতী : অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব,
- | Kakati Banikanta : Assamese : Its Formation and Development.

১.৮ আৰ্হি প্ৰশ্নৰ উত্তৰসমূহ

(ক) (iii)

(খ) (ii)

(গ) (i)

(ঘ) (ii)

(ঙ) (iii)

দ্বিতীয় বিভাগ

প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য

বিভাগৰ গঠন :

২.১ ভূমিকা (Introduction)

২.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

২.৩ প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য

২.৩.১ চৰ্যাপদৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য

জানি থওঁ আহা

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

২.৩.২ মাধৱ কন্দলী : ৰামায়ণৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য

জানি থওঁ আহা

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

২.৩.৩ শংকৰদেৱ : দশমৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য

জানি থওঁ আহা

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

২.৪ সাৰাংশ (Summing Up)

২.৫ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Model Questions)

২.৬ প্ৰসংগ গ্ৰন্থ (References & Suggested Readings)

২.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

২.১ ভূমিকা (Introduction):

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসৰ সুদীৰ্ঘ পৰিক্ৰমাত প্ৰাচীন যুগৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ। খ্ৰীষ্টীয় পঞ্চম শতিকাৰপৰা দ্বাদশ শতিকা পৰ্যন্ত প্ৰাচীন কামৰূপত ৰাজত্ব কৰা হিন্দু ৰজাসকলৰ তামৰ ফলিত ব্যৱহৃত কিছুমান শব্দত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীনতম ৰূপটোৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। এই তাম্ৰফলিসমূহৰ ভিতৰত দশম শতিকাৰ বলবৰ্মাৰ ফলিত প্ৰাপ্ত 'সুৱৰ্ণদাৰু'(অসমীয়া ৰূপ-'সোণাৰু'), দ্বাদশ শতিকাৰ বলবৰ্মা/ধৰ্মপালৰ ফলিত খোদিত ক্ৰমে 'পাকুৰি', 'জৰি/বাৰি'(অসমীয়া ৰূপ-'জৰি') আদি শব্দই খণ্ডিত ৰূপত তৎকালীন অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰে। তামৰ ফলিৰ সমকালীনভাৱে খ্ৰীষ্টীয় অষ্টম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাত ৰচিত বৌদ্ধ সহজয়ান পন্থাৰ ধৰ্মীয় গীত 'চৰ্যাপদ'সমূহতো অসমীয়া ভাষাৰ লক্ষণ কেতবোৰ বিচাৰি পোৱা যায়। পিছে চৰ্যাপদ ভাষাও বিশুদ্ধ অসমীয়া নহয়। বিশুদ্ধ অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন প্ৰাপ্ত হয় চতুৰ্দশ শতিকাৰ হেম সৰস্বতীৰ 'প্ৰহ্লাদ চৰিত'

কাব্যৰপৰাহে। গতিকে তামৰ ফলিৰ ভাষা আৰু চৰ্যাৰ ভাষাক উদ্ভৱকালীন অসমীয়া ভাষা বুলি ধৰি লৈ চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা বিশুদ্ধ অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস বিচাৰ কৰিব পাৰি। ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ শেষ বা চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা বৰ্তমানলৈকে অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰবাহমান ধাৰাটিৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যৰ ভিত্তিত অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসক প্ৰাচীন যুগ, মধ্য যুগ আৰু আধুনিক যুগ এই তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। ইয়াৰে প্ৰাচীন যুগ বুলিলে ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ শেষ বা চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা ষোড়শ শতিকালৈকে সময়খিনিক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা দেখা যায়।

এই অধ্যায়ত পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে আলোচনা কৰোঁতে চৰ্যাপদ, মাধৱ কন্দলীৰ *ৰামায়ণ* আৰু শংকৰদেৱৰ *দশম*ৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যৰ বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

২.২ উদ্দেশ্য (Objectives):

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি -

- (ক) অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ প্ৰাচীন যুগটোৰ সাহিত্যৰাজিৰ লগত পৰিচিত হ'ব পাৰিব।
- (খ) অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশত প্ৰাচীন যুগৰ বৰঙণি সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব পাৰিব।
- (গ) অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীন যুগটোত বিকাশ লাভ কৰা সাহিত্যৰাজিৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে চমু আভাস লাভ কৰিব।
- (ঘ) চৰ্যাপদ, মাধৱ কন্দলীৰ *ৰামায়ণ* আৰু শংকৰদেৱৰ *দশম*ৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব।
- (ঙ) প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব।

২.৩ প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য:

খ্ৰীষ্টীয় দশম শতিকা মানতে অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ হোৱা বুলি ক'লেও চতুৰ্দশ শতিকাৰ অন্যতম কবি হেম সৰস্বতীৰ *প্ৰহ্লাদ চৰিত*ৰ আগলৈকে নিভাঁজ অসমীয়া ভাষাৰ কোনো পুথি আৱিষ্কৃত হোৱা নাছিল বুলিবই পাৰি। অৱশ্যে নিভাঁজুৱা ৰূপৰ নিদৰ্শন নাপালেও কিন্তু তাম্ৰফলি, চৰ্যাপদ, শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্তন আদিত অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱকালৰ দৃষ্টান্ত সংৰক্ষিত হৈ আছে। হেম সৰস্বতীৰ 'প্ৰহ্লাদ চৰিত'ৰপৰা বিশুদ্ধ অসমীয়া সাহিত্যৰ আৰম্ভণি বুলি ধৰিব পাৰি আৰু শংকৰদেৱক কেন্দ্ৰ কৰি যুগটোক প্ৰাক্-শংকৰী আৰু শংকৰী বা বৈষ্ণৱ দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। হেম সৰস্বতীৰ *প্ৰহ্লাদ-চৰিত*, হৰিহৰ বিপ্ৰৰ *বত্ৰবাহনৰ যুদ্ধ*, *লৱকুশৰ যুদ্ধ*, *তাম্ৰধ্বজৰ যুদ্ধ*, কবিৰত্ন সৰস্বতীৰ *জয়দ্রথ বধ*, ৰুদ্ৰ কন্দলীৰ *সাত্যকী প্ৰবেশ* আৰু মাধৱ কন্দলীৰ *ৰামায়ণ*ত প্ৰাক্-শংকৰী যুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ সমল পোৱা যায়। এই যুগৰ শ্ৰেষ্ঠ কবি মাধৱ কন্দলীৰ *ৰামায়ণ*ত অসমীয়া ভাষাই এটি পূৰ্ণ-ৰূপ লাভ কৰে। "পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ তিনিটা ধাৰাৰ ভিতৰত প্ৰহ্লাদ চৰিত

আৰু মনসা-কাব্যৰ ধাৰাত সৰ্বসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচলিত কথিত ভাষা, মাধৱ কন্দলী প্ৰদৰ্শিত ধাৰাত আৰ্যসকলৰ নিজৰ মাজতে পৰিৱৰ্তিত পৰিমার্জিত শৈলীৰ ধাৰা আৰু তৃতীয়তে নাট-বৰগীতত ব্ৰজাৱলী বা ব্ৰজবুলি ভাষাৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে।” (পাঠক, ৰমেশ : *অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস*, ২০১১, অশোক বুক ষ্টল, পৃষ্ঠা নং -২৪-২৫) তলত প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ সাধাৰণ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য কিছুমান উল্লেখ কৰা হ’ল -

- (ক) হ্ৰস্ব-দীৰ্ঘৰ পাৰ্থক্যহীনতা প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। যেনে-
তিৰী > তিৰি, বিধি > বিধী আদি।
- (খ) সাধাৰণতে স্বৰভক্তি আৰু লোপৰ সহায়ত যুক্তাক্ষৰ বা কঠিন শব্দবোৰক ভাঙি সৰল কৰা হৈছে। যেনে- ভক্ত > ভকত, সেৰি > সেই, দ্বিতীয় > দুতীয় ইত্যাদি।
- (গ) দন্ত্য আৰু মূৰ্ধ্য ধ্বনিৰ অভেদ ৰূপত প্ৰয়োগ দেখা যায়। প্ৰায় ক্ষেত্ৰতেই ‘ণ’ ৰ ঠাইত ‘ন’ ৰ প্ৰয়োগ পৰিলক্ষিত হয়। যেনে - দক্ষিণ > ডাহিন।
- (ঘ) খন, খান, খনি, পাট, জন, টাৰ, যুৰি, গোট, গোটা আদি নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ এই যুগৰ ভাষাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। যেনে- বুদ্ধিখানি, মাথাগোট, খৰমযুৰি, চুলিটাৰ ইত্যাদি।
- (ঙ) ‘-ঈ’ আৰু ‘-নী/ইনী’ আদি স্ত্ৰী-প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্য কৰা যায়। যেনে- অনাথিনী, পাপিনী, তৰুনী, যক্ষিনী, কুঁজী, সতিনী আদি।
- (চ) পুৰণি অসমীয়া ভাষাত কেতিয়াবা বিশেষ্য পদৰ আগত বহা বিশেষণ আৰু কেতিয়াবা পিছত বহা বিশেষণৰ প্ৰয়োগ আছে। যেনে-বৃদ্ধা (নাৰীগণ), সুন্দৰ(পুৰুষ), দীঘল, ক্ষীণ ইত্যাদি।
- (ছ) পুৰণি অসমীয়া ভাষাত দ্বিবচনৰ প্ৰয়োগ নাই। প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি, সমষ্টিবাচক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি আৰু দ্বিবচনৰ সহায়ত বহুবচন কৰা হয়। যেনে- ঠে, বা, সা, হা আদি প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত কৰা বহুবচনৰ ৰূপ - আহাৰ, তাহাৰ (ৰামায়ণ)।
- (জ) কন্দলী ৰামায়ণত ব্যৱহৃত ‘গণ’, ‘সব’, ‘সকল’, ‘চয়’ আদিৰ লগতে শংকৰী যুগত ‘জাক’, ‘লোক’, ‘বৃন্দ’, ‘ৰাশি’ আদি বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্য কৰা যায়। যেনে - আহে সভাসদ লোক (ব্ৰজাৱলী)।

২.৩.১ চৰ্যাপদৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যঃ

অষ্টম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত পাল আৰু শালস্তম্ভ ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত ৰচিত বৌদ্ধ ধৰ্মৰ সহজযানী পন্থাৰ ধৰ্ম সাধনাৰ গীতসমূহকেই চৰ্যাপদ বুলি অভিহিত কৰা হয়। মহামহোপাধ্যায় হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে ১৯০৭ চনত নেপাল ৰাজ-দৰবাৰৰ গ্ৰন্থাগাৰত সংৰক্ষিত অৱস্থাত থকা চাৰিখন গ্ৰন্থ একেলগ কৰি ‘হাজাৰ বছৰৰ পুৰাণা বাঙ্গালা ভাষায় বৌদ্ধগান ও দোহা’ নামেৰে সম্পাদনা কৰি উলিয়ায়। প্ৰাপ্ত পুথি চাৰিখন ক্ৰমে *চৰ্য্যচৰ্য্য বিনিশ্চয়*, *সৰোজব্ৰজৰ দোহাকোষ*, *কৃষ্ণচাৰ্য্যৰ দোহাকোষ* আৰু *ডাকার্ণৱ*।

মূল চৰ্যাগীতি-সংগ্ৰহ পুথিখনৰ নাম চৰ্যাগীতিকোষ আছিল যদিও হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে পুথিখনৰ নাম 'চৰ্যাচৰ্যা-বিশিচয়'(চৰ্য= আচৰণীয় + অচৰ্য = অনাচৰণীয়, বিশিচয় = নিৰূপণ বা নিৰ্ধাৰণ, অৰ্থাৎ বৌদ্ধ ধৰ্মৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, বিধি-নিষেধ সম্বন্ধীয় শাস্ত্ৰ) ৰাখে। ১৯১৬ চনত কলিকতাৰ বঙ্গীয় সাহিত্য পৰিষদে প্ৰকাশ কৰি উলিওৱা এই পুথিখনে প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰি আহিছে। উল্লেখ্য যে শাস্ত্ৰীয়ে পোৱা চৰ্যাচৰ্যা-বিশিচয় পুথিখন আচাৰ্য মুনিদত্তৰ ৰচিত এখন টীকা পুথিৰ প্ৰতিলিপিয়ে, মূল পুথি নহয়। মুনিদত্তৰ পুথিখনৰ নাম আছিল *চৰ্যাগীতিকোষবৃত্তি*।

হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে *চৰ্যাচৰ্যা-বিশিচয়* পুথিৰ অন্তৰ্গত গীতবোৰক 'বৌদ্ধ-কীৰ্তন', 'বৌদ্ধ-সংকীৰ্তন', চৰ্যাপদ আদি বিবিধ নামেৰে নামকৰণ কৰিছে। এই গীতসমূহৰ ভাষাৰ লগত নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত অসমীয়া, উৰিয়া, বঙালী, মৈথিলী, মণিপুৰী ভাষাৰ মিল হোৱা হেতুকে চৰ্যাপদসমূহক এই ভাষাসমূহৰ পণ্ডিতসকলে নিজ নিজ ভাষাৰ সম্পত্তি বুলি দাবী কৰে। *চৰ্যাচৰ্যা-বিশিচয়* পুথিখনত ৮৪ জন তান্ত্ৰিক সিদ্ধাচাৰ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত ২৪ জন সিদ্ধপুৰুষৰ গীত সন্নিৱিষ্ট হৈছে। তেওঁলোকৰ ভিতৰত লুইপাদ, সৰহপাদ, কাহুপাদ, ডুসুকপাদ, মীননাথ, মহীধৰপাদ আদিক কামৰূপৰ বুলি বহুতে ক'ব খোজে।

চৰ্যাপদৰ বিষয়বস্তু জটিল আৰু ৰহস্যঘন। ইয়াৰ ভাষা সাংকেতিক আৰু সাধাৰণ। গুৰুৰ উপদেশ নল'লে যে ইয়াৰ মৰ্ম উদঘাটন কৰা জটিল সেই কথা প্ৰথম চৰ্যাতেই এনেদৰে উল্লেখ কৰিছে - 'লুই ভণই গুৰু পুচ্ছিত জাণ'। ইয়াত দাৰ্শনিক তত্ত্বৰ লগতে মাজে মাজে যোগ আৰু তান্ত্ৰিক মতবাদৰো কথা আলোচিত হৈছে। চৰ্যাপদত সাধনতত্ত্বৰ কথা সাংকেতিক ৰূপত লিখা আছে বাবে হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে ইয়াৰ ভাষাক 'আলো-আঁধাৰি ভাষা' বুলি কৈছে। চৰ্যাপদৰ গভীৰ তত্ত্বমূলক কথাবোৰ প্ৰতীকধৰ্মী। সাঁথৰৰ দৰে পদসমূহৰ বাহ্যিক অৰ্থৰ লগতে এটা অন্তৰ্নিহিত অৰ্থও থাকে, যিটো প্ৰকৃত অৰ্থ। যাৰ বাবে মুনিদত্তই ইয়াৰ ভাষাক 'সন্ধ্যা-ভাষা' বুলিছে। বিষয়বস্তুৰ গূঢ়াৰ্থ বোধগম্য হোৱাৰ উপযোগীকৈ উপমা, ৰূপক, উৎপেক্ষা, ব্যাজোক্তি আদি অলংকাৰৰ প্ৰয়োগ কৰিছে। ভাষাৰ গুঢ়তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য কৰিয়েই চৰ্যাপদসমূহক অসমীয়া ভকতীয়া ফকৰা আৰু দেহবিচাৰৰ গীতৰ লগত ৰিজনি দিয়া হয়। চৰ্যাপদবোৰৰ প্ৰত্যেকৰে ৰাগৰ নাম আছে, গীতৰ প্ৰথম দুশাৰীত ধ্ৰুং বা ধ্ৰুৱ নিৰ্দেশ দিয়া হৈছে আৰু শেষৰফালে ৰচকৰ নামৰ ভণিতা আছে।

চৰ্যাপদসমূহত সিদ্ধপুৰুষসকলে সহজযান পন্থাৰ তান্ত্ৰিক দিশটোৰ লগতে তদানীন্তন সমাজখনৰ কেতবোৰ বাস্তৱ দিশ উপস্থাপন কৰিছে। এই পদসমূহৰ জৰিয়তে অষ্টম শতিকাৰপৰা দ্বাদশ শতিকা পৰ্যন্ত অসমৰ সামাজিক প্ৰেক্ষাপটৰ আভাস পাব পাৰি। পুৰণি অসমৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক জীৱন অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত চৰ্যাপদে উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। বৌদ্ধ ধৰ্মৰ সহজযানী পন্থাৰ ধৰ্ম সাধনাৰ কাৰণে, নিৰ্বাণ লাভৰ পথ অন্বেষণৰ বাবে বিবিধ ধৰণৰ প্ৰতীক, উপমা, পাৰিভাষিক শব্দ প্ৰয়োগৰ জৰিয়তে পদসমূহ ৰচনা কৰা হৈছে। চিত্ৰৰ লগত বিষয় সম্পৰ্কৰ বিচ্ছেদ ঘটাই

সকলো বাহ্যিক ভেদাভেদ বিলুপ্ত কৰি চিন্তক শূণ্যতাত প্ৰতিষ্ঠা কৰাই চৰ্যাগীতবোৰৰ মৰ্মাৰ্থ।

চৰ্যাপদত বৰ্ণিত সমাজখন মূলতঃ কৃষিভিত্তিক গাঁৱলীয়া সমাজ। ভাতেই মানুহৰ প্ৰধান আহাৰ। কৃষিপালনেই আছিল সমাজৰ প্ৰধান জীৱিকা। এন্দুৰ-নিগনিয়ে পথাৰত খেতি নষ্ট কৰিলে ৰাইজৰ খাবৰ বাবে ভাতৰ যথেষ্ট আকাল হোৱাৰ কথা চৰ্যাপদত উল্লেখ আছে এনেদৰে —

“ঢালত মোৰ ঘৰ নাহি পড়বেযী।

হাড়ীত ভাত নাঁহি নিতি আৱেশী।।” (চৰ্যা - ৩৩)

অসম হাতীপ্ৰধান দেশ। প্ৰাচীন কালত অসমৰ হাবিত হাতী গৌঁজখাই আছিল। যাতায়ত-যুদ্ধবিগ্ৰহ আদি বিবিধ কামত হাতীৰ প্ৰচুৰ ব্যৱহাৰ হৈছিল। এয়া ১৬-১৭ শতিকাতহে প্ৰাপ্ত। দশম-একাদশ শতিকাত ৰচিত কেইবাটাও চৰ্যাত হাতীক ৰূপক হিচাপে লোৱা দেখা যায়। চৰ্যাপদৰ সমসাময়িক সমাজখনত চিকাৰৰ পথা প্ৰচলিত আছিল। বিভিন্ন জীৱ-জন্তুৱে ঠাঁহ খাই থকা অসমৰ হাবি চিকাৰৰ কাৰণে বেছ সুন্দৰ আছিল। হাবিত পোৱা জীৱ-জন্তুসমূহৰ ভিতৰত হৰিণাৰ মাংসই চিকাৰীসকলৰ প্ৰিয় খাদ্য আছিল বুলি চৰ্যাত উল্লেখ আছে এনেদৰে—

“কাঁহৈৰি ঘিণি মেলি অচ্ছ কীস।

বেঢ়িল হাক পড়অ চৌদীস।।

অপণা মাংসেঁ হৰিণা বৈৰী।” (চৰ্যা - ৬)

জীৱ-জন্তুৰ উপৰি চৰ্যাপদত উল্লিখিত অসমৰ হাবিত উপলব্ধ নলিনীবন(পদুমনি), স্বৰ্ণতৰু(সোণাৰু গছ), মহাতৰু(বট বা আঁহত গছ), শিমলু, বাঁহ, কপাহ, কৰ্পূৰ প্ৰভৃতি বনজ সম্পদ বৰ্তমানেও পোৱা যায়। ভাত খোৱাৰ পাছত মুখ ৰুচিব বাবে তামোলৰ লগত কৰ্পূৰ খোৱাৰ বৰ্ণনা আৰু তামোল-কৰ্পূৰ প্ৰতি প্ৰেম-প্ৰীতিৰ ভাৱো বিভিন্ন চৰ্যাত আলোচিত হৈছে।

অসমৰ সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ বিকাশত নদ-নদীৰ প্ৰাধান্য, যাতায়ত বা অন্যান্য কৰ্মত নাওৰ গুৰুত্ব, প্ৰয়োজন আৰু নাৱৰীয়াৰ বৃত্তি আদিৰ চিত্ৰ চৰ্যাপদসমূহত লক্ষ্য কৰা যায়। যেনে—

“সোনে ভৰিলী কৰুণা নাৰী।

ৰূপা থোই নহিকে ঠাৱী।।” (চৰ্যা - ৮)

ডোম্বীপাদৰ ৰচিত চৰ্যাত পুৰুষৰ দৰে ডোম যুৱতীয়েও যাত্ৰীক নাৱেৰে নদী পাৰ কৰি দিয়াৰ বাবত পইচা-কড়ি লোৱাৰ কথা আৰু সাধু-সজ্জনক বিনা ভাড়াৰে নদী পাৰ কৰি দিয়াৰ উদাহৰণো পোৱা যায়। শিপিনীসকলে কাপোৰ বোৱাৰ লগতে তুলা ধুনাৰ বৰ্ণনাও চৰ্যাত পোৱা যায়।

কুক্কুৰীপাদৰ ৰচিত চৰ্যা-
“আঙ্গণ ঘৰপণ সুন ভো বিআতী।
কানেট চৌৰি নিল অধৰাতী।।
সুসুৰা নিদ গেল বহুড়ী জাগঅ।

কানেট চোৰে নিল কা গই মাগঅ।”(চৰ্যা - ২)-ত ৰূপকাত্মকভাৱে অসমীয়া সমাজৰ পাৰিবাৰিক জীৱনৰ ছবি প্ৰতিফলিত হৈছে।

চৰ্যাপদত প্ৰতিফলিত সমাজখনত পুৰুষৰ তুলনাত নাৰীৰ ভূমিকা অধিক সক্ৰিয় ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈছে। নাৰীয়ে কেতিয়াবা বোৱাৰী-জীয়ৰী আৰু প্ৰেমিকা ৰূপে, কাপোৰ আৰু মদ-বিক্ৰেতা ৰূপত, গায়িকা-নৃত্য-পটীয়সী ৰূপত, অভিসাৰিকা ৰূপত, সাধনাৰ সঙ্গিনী ৰূপে বিশেষ ভূমিকা অৱলম্বন কৰিছে। বহুক্ষেত্ৰত নাৰীৰ আকৰ্ষণত নিষ্ঠাৱান ব্ৰাহ্মণ আৰু কাপালিক যোগীও বিপথে পৰিচালিত হৈছে। সেই সময়ৰ সমাজত নিম্নশ্ৰেণীৰ নাৰীবিলাকে কঙ্কণ, নেপুৰ, কাণফুলি প্ৰভৃতি সোণ-ৰূপৰ অলংকাৰ পৰিধান কৰাৰ কথা আৰু খোপাত ময়ূৰৰ পাখি গুজি ডিঙিত গুঞ্জাৰ ফুলৰ মালা পিন্ধাৰ কথা চৰ্যাত বৰ্ণিত হৈছে। জাতি-ভেদ প্ৰথাৰ প্ৰচলন চৰ্যাকালীন সময়ছোৱাত প্ৰচলিত আছিল। বিশেষকৈ নিম্নসমাজৰ চিত্ৰহে চৰ্যাসমূহত অঙ্কিত হৈছে। উচ্চ জাতিৰ লোকক নিম্ন জাতিৰ লোকে স্পৰ্শ কৰিলে তাক গৰ্হিত কৰ্ম বুলি বিবেচনা কৰিছিল।

চৰ্যাপদৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য : চৰ্যাপদবোৰ অপভ্ৰংশৰ শেষ স্তৰৰ অৰ্থাৎ মধ্য আৰু নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ সন্ধিযুগৰ ভাষাৰ নিদৰ্শন। চৰ্যাপদৰ অনেক ভাষাগত বৈশিষ্ট্যই প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ লগত চৰ্যাপদৰ ওতঃপ্ৰোত সম্পৰ্কক প্ৰতিপন্ন কৰে।

চৰ্যাপদৰ ধ্বনিতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

(১) দন্ত্য আৰু মুৰ্ধন্য ধ্বনিৰ মাজত পাৰ্থক্যহীনতা চৰ্যাপদৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। শ, ষ, স -ধ্বনিসমূহৰ যাদৃচ্ছিক প্ৰয়োগ পৰিলক্ষিত হয়। যেনে- শবৰ, সবৰ আদি।

(২) অসমীয়া ভাষাৰ দৰে চৰ্যাপদতো স্বৰভঞ্জিৰ জৰিয়তে তৎসম শব্দসমূহ অৰ্দ্ধতৎসম ৰূপলৈ পৰিৱৰ্তিত হয়। যেনে- চৰ্যাপদৰ ‘গৰাহক’ শব্দটো আধুনিক অসমীয়াত ‘গ্ৰাহক’ ৰূপত ব্যৱহাৰ।

(৩) শব্দৰ ওচৰা-ওচৰিকৈ থকা দুটা ‘আ’ ধ্বনিৰ প্ৰথমটো স্বৰ সমীভৱনৰ জৰিয়তে ‘অ’ লৈ পৰিৱৰ্তিত হয়। উদাহৰণস্বৰূপে-

চৰ্যা

গৰাহক(চৰ্যা-৩)

পৰাণ(চৰ্যা-১০)

অসমীয়া

গৰাহক (পু.অ), গ্ৰাহক (আ.অ.)

প্ৰাণ

(৪) চৰ্যাপদৰ অন্য এক বিশেষত্ব হ’ল সমাপিকা ক্ৰিয়াৰ ‘য়’ৰ ঠাইত ‘ই’ ৰ প্ৰয়োগ। যেনে-গাজই, কৰই আদি।

(প্ত) অসমীয়া ভাষাৰ দৰে নঞৰ্থক বা নিষেধৰ্থক ‘ন’ চৰ্যাপদতো ক্ৰিয়াৰ আগতেই বহিছে। যেনে- নজাই, ন ছাড়অ ইত্যাদি।

ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

(১) অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত প্ৰায়বোৰ শব্দবিভক্তিৰ প্ৰয়োগ চৰ্যাপদতো পৰিলক্ষিত হয়। উদাহৰণ -

প্ৰথমা - এ : কুস্তীৰে খাঅ।(চৰ্যা - ২), চোৰে নিল (চৰ্যা-২)

দ্বিতীয়া-ক : ঠাকুৰক পৰিনিৰিত্তা। (চৰ্যা-১২)

তৃতীয়া -এঁ/ৰেঁ : কৰিণা কৰিণিৰেঁ বিসঅ। (চৰ্যা-৯)

চতুৰ্থী - লই, কেঁ, হি : মেৰু শিখৰলই গঅণ পইসই।(চৰ্যা-৪৭)

ষষ্ঠী - ৰ : হৰিণা হৰিণীৰ নিলঅ নজাণী। (চৰ্যা - ৬)

সপ্তমী -তঃ হাড়ীত ভাত নাহি নিতি আবেশী। (চৰ্যা-৩৩)

(২) অসমীয়া ভাষাত বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় হিচাপে ব্যৱহৃত 'সকল', 'লোক' আদিৰ প্ৰয়োগ চৰ্যাপদতো দেখা যায়। যেনে- মিঁছে লোঅ বন্ধাৰএ অপণা (চৰ্যা-২২), সঅল সমাহিঅ (চৰ্যা-১), সঅল ধাম (চৰ্যা-৪৪), ছড়গই সঅল (চৰ্যা-৯), পাৰগামি লোঅ নিভৰ তৰই (চৰ্যা-৫)।

(৩) চৰ্যাপদতো অসমীয়া ভাষাৰ দৰে অতীত আৰু ভৱিষ্যত কাল বুজাবলৈ ক্ৰমে '-ইল' আৰু '-ইব' প্ৰত্যয় সংযোগ কৰা হয়। যেনে- (ক) "এতকাল হাঁউ অচ্ছিলেঁ স্বমোহে।" (চৰ্যা-৩৫)

আছিলোঁ - (অসমীয়া)

(খ) কাহু কহিঁ গই কৰিব নিবাস। (চৰ্যা -৭)

কৰিব - (অসমীয়া)

(৪) অসমীয়া স্ত্ৰী-বাচক প্ৰত্যয় '-ঈ' আৰু '-নী' চৰ্যাপদতো ব্যৱহৃত।
উদাহৰণস্বৰূপে-

সৱৰী (চৰ্যা-২৮) - শবৰী(অসমীয়া)

হৰিণী (চৰ্যা -৬) - হৰিণী (অসমীয়া)

শিআলী(চৰ্যা-৫০) - শিয়ালী (অসমীয়া)

(৪) চৰ্যাপদতো অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰ ৰূপ অসমীয়া ভাষাৰ দৰে একেই। চৰ্যাৰ অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰ চিন '-ই'। যেনে-চুসী, কৰি, দেখি, লইআ, গই (গৈ) ইত্যাদি।

(৫) চৰ্যাপদত ব্যৱহৃত সৰ্বনামৰ ৰূপবোৰ তলত দিয়া ধৰণৰ-

তো - তো মুহ চুসী কমল ৰস পীৰমি।। (চৰ্যা -৪)

তোহোৰ-তোহোৰ অন্তৰে ছাড়ি নড়এত্তা।। (চৰ্যা - ১০)

মই - তিণি ভুঅণ মই বাহিঅ হেলৈ। (চৰ্যা-১৮)

মই অহাৰিল গঅণত পণিআঁ।। (চৰ্যা-৩৫)

সে - এক সে শুণ্ডিণী... (চৰ্যা - ৩)

জা - জা এথু চাহাম সো এথু নাহি।। (চৰ্যা-২০)

ক্রিয়া-বিশেষণ :

অইসন : অইসন চৰ্যা কুক্কুৰীপাঞঁ গাইউ। (চৰ্যা -২)

পহিলেঁ : পহিলেঁ তোড়িআ বৰিআ মৰাডিইউ। (চৰ্যা - ১২)

কইসণি : কইসণি হালো ডোম্বি, তোহাৰি ভাভৰিআলি। (চৰ্যা-১৮)

কইসেঁ : গেলী জাম বহুড়ই কইসেঁ। (চৰ্যা-৮)

এবে : এবেঁ চিঅৰাঅ মকুঁ গঠা। (চৰ্যা -৩৫)

(৬) সংযুক্ত-শব্দৰ প্ৰয়োগ চৰ্যাপদৰ আন এক মনকৰিবলগীয়া দিশ। যেনে-
গন্ধ-পৰস-বস (চৰ্যা-১৩), গিৰিবৰ-সিহৰ-সন্ধি(২৮), নলিনীবণ (চৰ্যা-৯), দেহ-
নঅৰী(চৰ্যা-১১), গঅণ-টাকলি(চৰ্যা-১৬)। কেহো কেহো, জিম জিম, জে জে আদি
পুনৰুক্ত শব্দ কিছুমানো চৰ্যাত পৰিলক্ষিত হয়।

(৭) সংখ্যাবাচক শব্দ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া আৰু চৰ্যাপদৰ ভাষাৰ মাজত
মিল আছে। যেনে-

এক সে শুণ্ডিণী দুই ঘৰে সান্ধঅ। (চৰ্যা -৩)

তে তিনি তে তিনি তিনি হো ভিন্না (চৰ্যা -৭)

(৮) শব্দভাণ্ডাৰ :

প্ৰাণীৰ নাম :

চৰ্যা	অসমীয়া
হৰিণা, হৰিণী	হৰিণ,হৰিণী
সগুণ	শগুণ
শিআলী	শিয়ালী
বেঙ্গ	বেং
বলদ	বলদ,বলধ

গছৰ নাম :

ডাল	ডাল
লাউ	লাউ
তেস্তলি	তেস্তলি(প্ৰাচীন অসমীয়া), তেঁতেলী
পাত	পাত

সম্বন্ধবাচক শব্দ :

সাসু	শাহ
খুৰ	খুৰা
বাপ	বাপ, বোপাই
বহুড়ি	বোৱাৰী
সসুৰা	শহুৰ
ঘৰিণী	ঘৈণী
ভতাৰ	গিৰিয়েক, ভতাৰ (কা.উপ.)

অন্যান্য শব্দ :

ভাত	ভাত
সূতা	সূতা
ৰাতি	ৰাতি
মাঝ	মাজ
হাক	হাক
চোৰ	চোৰ
উজু	উজু
আজি	আজি ইত্যাদি।

জানি থোৱা ভাল :

চৰ্যাপদসমূহে প্ৰাচীন অসমীয়া ধৰ্মীয় গীতি-সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ বিশেষ অৰিহণা আগবঢ়াইছে। অসমৰ বৈষ্ণৱ কবিসকলে এক-শৰণ নাম-ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ অৰ্থে ৰচনা কৰা সাহিত্য, গীত-পদবোৰৰ দৰে সহজযানী বৌদ্ধ সিদ্ধাচাৰ্যসকলে নিজৰ ধৰ্ম-মত প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে চৰ্যাপদসমূহ ৰচনা কৰে। চৰ্যাপদসমূহত সিদ্ধাচাৰ্যসকলে তদনীন্তন সমাজৰ কিছুমান বাস্তৱ দিশৰ আধাৰত সহজযান পন্থাৰ তাত্ত্বিক দিশটোক প্ৰতিফলিত কৰিছে। ইয়াত পদ-ৰচকসকলৰ সামাজিক চেতনাবোধ, মানৱীয় বিচাৰধাৰা আৰু আধ্যাত্মিক চিন্তা-চৰ্চাৰ স্বৰূপো প্ৰতিভাত হৈছে।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

- প্ৰশ্ন নং ১ : চৰ্যাপদবোৰ কোনে ৰচনা কৰিছিল ?
প্ৰশ্ন নং ২ : চৰ্যাপদকালীন সময়ছোৱাত অসমত কোনে ৰাজত্ব কৰিছিল ?
প্ৰশ্ন নং ৩ : চৰ্যাপদৰ ধ্বনিতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য দুটা লিখা।
প্ৰশ্ন নং ৪ : চৰ্যাপদত ব্যৱহৃত ত্ৰিষ্ণু-বিশেষণ দুটা উদাহৰণসহ উল্লেখ কৰা।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ :

- প্ৰশ্ন নং ১ : কামৰূপৰ কেইজনমান সিদ্ধাচাৰ্যৰ নাম লিখা।
প্ৰশ্ন নং ২ : চৰ্যাপদত প্ৰয়োগ কৰা কেইটামান সংযুক্ত শব্দ উল্লেখ কৰা।
প্ৰশ্ন নং ৩ : চৰ্যাপদক কোন কোন ভাষাৰ পূৰ্ব নিদৰ্শন বুলি দাবী কৰা হৈছে?

২.৩.২ মাধৱ কন্দলী : ৰামায়ণৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য:

প্ৰাক্-শংকৰী যুগৰ পাঁচজন কবিৰ ভিতৰত মাধৱ কন্দলীকে শ্ৰেষ্ঠ কবি হিচাপে বিবেচনা কৰা হয়। তেৱেঁই বাৰ্মিকী ৰামায়ণখন অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিছিল। “সপ্তকাণ্ড ৰামায়ণ পদবন্ধে নিবন্ধিলো লভ্তা পৰিহৰি সাৰোদ্ধতে”-এই পদফাঁকিৰপৰা তেওঁ ৰামায়ণৰ

সাতটা কাণ্ড অনুবাদ কৰাৰ কথা উল্লেখ কৰিলেও ইয়াৰ পাঁচ কাণ্ড পিছত পোৱা গৈছিল। সেয়েহে শংকৰদেৱে ‘উত্তৰাকাণ্ড’ আৰু মাধৱদেৱে ‘আদিকাণ্ড’ লিখি ৰামায়ণখন সম্পূৰ্ণ কৰে। বৰাহী ৰজা মহামাণিক্যৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচিত মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণৰ নিটোল সাহিত্যিক ঠাঁচে অসমীয়া সাহিত্যৰ এটি উন্নত স্তৰৰ সাক্ষৰ বহন কৰে। কন্দলীয়ে বাণ্মিকী ৰামায়ণৰ ছবছ অনুবাদ কৰা নাছিল, তাৰ ইতিবৃত্ত গ্ৰহণ কৰি নিজৰ পাণ্ডিত্য গুণেৰে দেশ-কাল-পাত্ৰৰ উপযোগীকৈ ৰামায়ণ অনুবাদ কৰিছিল। তেওঁ বাণ্মিকী ৰামায়ণৰ অধ্যায় বিভাগ পৰিহাৰ কৰি একোটা প্ৰসংগ শেষ হোৱাৰ লগে লগে ‘মাধৱ বোলন্ত ঐত আছে এহিমানে’ বুলি নতুন বিষয়ৰ আৰম্ভণি কৰিছে। কন্দলীয়ে ৰামায়ণৰ অনুবাদ প্ৰসংগত উল্লেখ কৰিছে যে-“দৈৱবাণী নুহি ইটো লৌকিকহে কথা”। তেওঁ মূলৰ লগত সম্পৰ্ক ৰাখি প্ৰয়োজন অনুসাৰে মূলৰ শ্লোকবোৰ চমু কথাত অৰ্থপ্ৰকাশক হোৱাকৈ অনুবাদ কৰিছে। কন্দলীয়ে কেৱল মূলৰ বক্তব্য চমু কৰিবৰ বাবে আৰু ‘পুস্তক’ত থকা কথা অন্তৰ্ভুক্তিৰ কাৰণে সক্ৰিয় হৈছে যদিও আদি-ৰসাত্মক দুই-এটি ইংগিতো উল্লেখ কৰিছে। সততে তেওঁ জনসাধাৰণৰ ৰুচি আৰু কাব্যিক প্ৰয়োজনলৈ দৃষ্টি ৰাখি অনুবাদ সম্পন্ন কৰিছিল।

কন্দলীয়ে তেওঁৰ ৰচনাত প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ বৰ্ণন, নগৰৰ বৰ্ণন, যুদ্ধ আৰু অন্যান্য কাৰ্যৰ বৰ্ণন, চৰিত্ৰ চিত্ৰণ, পৰিৱেশ আৰু চৰিত্ৰৰ মানসিক অৱস্থাৰ চিত্ৰণ, মানৱ সৌন্দৰ্য আৰু কদৰ্যৰ বৰ্ণনা অতি মনোৰম আৰু জীৱন্ত ৰূপত প্ৰকাশ কৰিছে। উপযুক্ত শব্দ-চয়ন, ঘৰুৱা উপমা, চিত্ৰকল্প, ফকৰা-যোজনা, জতুৱা ঠাঁচ, প্ৰবাদ-প্ৰবচন আৰু হাস্যনুভূতিয়ে কন্দলীৰ ৰামায়ণক এক অনন্য মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। কবিৰ নিপুণ হাতৰ পৰশত ৰামায়ণৰ প্ৰতিটো চৰিত্ৰই লোক ব্যৱহাৰৰ আদৰ্শৰে জীপাল হৈ উঠিছে। কন্দলীৰ ৰামায়ণখন অনুবাদমূলক হ’লেও চতুৰ্দশ শতিকাৰ অসমীয়া সমাজ-জীৱনৰ ভিন ভিন চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হৈছে। ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য, কায়স্থ, তেলী, তাঁতী, সোণাৰি, বণিয়া, কহাৰ, সূতাৰ, হাড়ি, ধোবা আদি ভিন্ন জাতিৰ উল্লেখ ৰামায়ণত পোৱা যায়। কবিয়ে নট আৰু যোগীসকলক অলপ হেয় প্ৰতিপন্ন কৰা দেখা গৈছে। তেওঁ বৈষ্ণৱ কবিসকলৰ দৰে ৰামৰ চৰিত্ৰত ঈশ্বৰত্ব আৰোপ নকৰি বাণ্মিকীৰ দৰে মানৱোচিত গুণ আৰোপেৰে লোক সমাজৰ এটি চিনাকি চৰিত্ৰ ৰূপে অংকন কৰিছে।

কন্দলীৰ ৰচনাৰ উল্লেখনীয় দিশ হ’ল একোটি ভাৱ বা চিত্ৰক সীমিত কথাবে ফুটাই তোলা। ৰামায়ণতো এই বিশেষত্ব ৰক্ষিত। প্ৰাকৃতিক আৰু সামাজিক অৱস্থাৰ চিত্ৰণত তদানীন্তন অসমীয়া সমাজ-জীৱনৰ অনেক দিশ বৰ্ণিত হৈছে। চৰিত্ৰৰ মনোভাৱ প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত কবিৰ যি দক্ষতা তাতেই তেওঁৰ অতুলনীয় কাব্য-প্ৰতিভাৰ স্বকীয়তা প্ৰকাশ পায়। কবিয়ে উপযুক্ত ধ্বনি-বিন্যাসৰ দ্বাৰা মানৱ দেহৰ ৰূপ বৰ্ণনাত পশু-পক্ষীক উপমা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে- সীতাৰ ৰূপ বৰ্ণনাত কৈছে - “ৰাজহংস দেখা সীতা তোমাৰ গমন।

চক্ৰবাক যুগল তোমাৰ দুই তন ।”

একেদৰে ঘৰুৱা চুটি চুটি বাক্যৰ প্ৰয়োগে ব্যক্ত প্ৰসংগক আৰু ৰমণীয়তা প্ৰদান কৰিছে-

“শুঘিনী নাগিনী নিকৰুণী সংহাৰিনী।

নিৰ্দয়িনী ৰাম্ফসিনী বাঘিনী দাৰুণী।।

যক্ষিনী ডাহিনী তই স্বস্বামী ভক্ষিনী।

পিশাচিনী আৰে ৰাণ্ডী ভৈলী অলক্ষিনী।।” (ৰামায়ণ, অযোধ্যাকাণ্ড)

পৰিস্থিতি জ্ঞাপক ভাৱব্যঞ্জনা প্ৰয়োগৰ জৰিয়তে তেওঁ বক্তব্য বিষয়ক আৰু মনোমোহা ৰূপ দিছে—

“ভাইৰ সন্তাপে ৰাম দশ গুণে চণ্ড।

শৰীৰ মাংসক কৰিলা খণ্ড খণ্ড।।”(ৰামায়ণ, লংকাকাণ্ড)

ধৰ্মবিশ্বাস সম্পৰ্কেও কিছু আভাস ৰামায়ণত পৰিষ্ফুট - “আমি ভৈলো কৈকেয়ীৰ অষ্টমীৰ ছাগ”, “অগনিত পূজিলা অক্ষত তিল দুৰ্বে” আদি। উল্লেখ্য যে কন্দলী ৰামায়ণৰ অনুবাদে অসমীয়া ভাষাৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে পৰৱৰ্তী যুগৰ কবিসকলক সাহিত্য চৰ্চাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষভাৱে অনুপ্ৰেৰণা যোগাইছিল। কন্দলী ৰামায়ণৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ-

(১) কন্দলীৰ ৰামায়ণত হ্রস্ব-দীৰ্ঘ দুয়োবিধ স্বৰধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ আছে যদিও এই স্বৰবোৰৰ হ্রস্ব-দীৰ্ঘৰ কোনো পাৰ্থক্য নাই। ‘ঋ’ স্বৰৰ মুখ্য ৰূপ আৰু গৌণ ৰূপ দুয়োটাৰে ব্যৱহাৰ আছে। যেনে- পিতৃ, নৃপতি, ঋষিকেশ আদি।

(২) সৰ্বনামৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম পুৰুষৰ একবচনত মই, মঞি, ময়ি, আমি আৰু তিৰ্যক ৰূপত মো, আসা, মোহো আদিৰ প্ৰয়োগ কন্দলী ৰামায়ণৰ অন্যতম বিশেষত্ব। যেনে- ‘সুনিয়োক ৰাম মঞি...।’,

“মোহোৰ ভাতুক কেন বধিল ৰাৰণে।”

“মোহোৰ আগত আসি বোল নিকাৰুণ।”

“কৈকেয়ী নামত আমি চাণ্ডালৰ মাৰ।”

“আমিসৰ ৰামৰ লগতে চলি যাইবো।”,

“শুনিয়ো ভৰত আমিসৰৰ বচন।”

“জানকী ভৈলন্তু আমাসাৰ ক্ষয়ঙ্কাৰী।”

দ্বিতীয় পুৰুষৰ মান্যার্থত তুমি, তজু আদিৰ প্ৰয়োগ। যেনে- “মই য়েবে মৰো নেদেখোহো তয়ু মুখ।”

তৃতীয় পুৰুষৰ একবচনৰ তুচ্ছার্থত পুংলিঙ্গ - ‘সি’ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ - ‘তাই’, তিৰ্যকৰূপত ‘-তা’, ‘তাহা’ ৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে।

আকৌ বহুবচনত তাহাৰা, তাহাঙ্ক, তাসম্বা, তেহোসৰ আদিৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। যেনে-

“বাৰণৰ মাতৃ তাই বুলিয়া নৈকষী।”

“ৰাম ৰাজা ভৈলে পাচে তাহাৰ তনয়।”

“তাহাকো দেখিবা যেন নিজ কলেবৰ।”

অন্যান্য সৰ্বনামৰ কিছু উদাহৰণ :

জেহি : “জেহি আঞ্জা কৰা সীতা।”

যাৰ : “সৃষ্টি স্থিতি লয় যাৰ লীলা অনুপম।”

কহি : “কহি যাইবে সীতা আই সৰ্বাঙ্গসুন্দৰী।”

এহি : “এহিমতে ৰামে লগৰীজনৰ শুনন্ত বোল আশেষ।” ইত্যাদি

(২) মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণত দ্বিবচনৰ প্ৰয়োগ নাই। দ্বি-বচন বুজাবলৈ হ’লে ‘যুগ’, ‘যুগল’ বা ‘দুই’ আদি শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে। যেনে- উৰুযুগ, নয়নযুগল, দুইহানো(যুদ্ধত) আদি। বহুবচন বুজাবলৈ তিনিটা উপায় অৱলম্বন কৰা দেখা গৈছে। প্ৰত্যয় যোগ কৰি, সমষ্টিবাচক শব্দ প্ৰয়োগৰ জৰিয়তে আৰু দ্বিৰুক্তি কৰি বহুবচন কৰা হয়।

(ক) প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি : আমাথেৰ, তোৰা(দুইক), তোমাসাৰ, আহাৰ, তাহাৰ আদি।

(খ) সমষ্টিবাচক শব্দ প্ৰয়োগ কৰি : বায়ু বৰুণক আদি দেৱতাসমাজ, সিংহক দেখিয়া যেন পলাই মৃগযুথ, দশদিশ ছানি যেন কালমেঘদলে, শূকৰ কুকুৰসৰ ফুৰে পালে পাল।

(গ) দ্বিৰুক্তিৰ সহায়ত : মনে মনে যেন বিধিয়ে চলয়, সুৰাসুৰগন দিশাদিশ পলাই গৈল।

(৩) -ই/ঈ, -আ, -নী/-ইনী প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি স্ত্ৰীলিংগ কৰা হয়। যেনে-

পুংলিংগ

স্ত্ৰীলিংগ

পাপিষ্ঠ

পাপিষ্ঠী

তৰল

তৰলী

কুজা

কুজী

দুখী

দুখিনী

নট

নটিনী

অনাথ

অনাথিনী

বৈৰী

বৈৰিনী

(৪) কন্দলীৰ ৰামায়ণত থকা নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়বোৰ হ’ল : -গোট, -জন, -কুণ্ডা, -খন/খান, -পাট, -যুৰি, -টো, -গুটি/গুটী আদি। যেনে— যুৰি- “কুশৰ খৰমযুৰি আছে তাক দিল।”

টো-“ইটো দুখ সাগৰে উদ্ধাৰ নাই তোৰ।”

পুৰুষবাচক নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় হিচাপে কন্দলী ৰামায়ণত (-এৰ), (-এক) প্ৰত্যয়যুক্ত বাপেৰ, মাৰেৰ, ভায়েক আদি শব্দৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্য কৰিবলগীয়া।

(৫) কন্দলী ৰামায়ণৰ ক্ৰিয়া-ৰূপবোৰক তলত দিয়াৰ দৰে দেখুৱাব পাৰি -

(ক) বৰ্তমান কাল : ঘূৰয় - “মহুৰা ঘূৰয় যেন কুমাৰৰ চাক।”

দিয়ে - “ভায়েকক দিয়ে ৰাজ।”

শুনৈ - “তেত শুনৈ নৃত্য-গীত।”

চাস - “পঢ়িবাক চাস বেদ।”

(অনুজ্ঞা) চলা - “অযোধ্যাক লাগি চলা উভতি ভৰত।”

লৈয়োক - “শীঘ্ৰে ৰাজ্য লৈয়োক।”

শুনহ - “বচন মোৰ শুনহ।”

(খ) অতীত-কাল : কৰিলো - “কৰিলো ৰাজ্যৰ উপভোগ।”

দিল - “জানকীক ৰক্ষা দিল।”

শুনিলো - “তাক শুনিলো শ্ৰৱণে।”

পৰিল - “স্বৰ্গৰ খণ্ডেক যেন ভূমিত পৰিল।”

(গ) ভৱিষ্যত-কাল : পালিবি - “ভালে দুইকো পালিবি।”

যাইব - “ভৰত বনে যাইব।”

নজাইবে - “তথাপিতো নজাইবে মোহোৰ অস্বীকাৰ।”

হৈবাহা - “তুমি ৰাজা হৈবাহা।”

(৬) শব্দ-বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণত তলত উল্লেখ কৰা শব্দ-বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ প্ৰধানকৈ দেখা যায় -

প্ৰথমা -এ : কন্যাসূৰে পাৰিল বাটত নেতপট, দশৰথে বোলন্ত।

দ্বিতীয়া - ক/ -ক্ক : সাদৰিলা তাক্ ৰামে সহৰিষ মনে ।

ৰামক বখত তুলি আনিও সত্বৰ।

ষষ্ঠী-ৰ/-ন : ৰাম সীতা প্ৰৱেশিলা ৰাজাৰ মন্দিৰি।

জ্যেষ্ঠ ভাই বালি তান্ ভাৰ্যা নিলা কাঢ়ি, নামত ভৰত তান্ তনয়ক

লাগি।

সপ্তমী -ই/-ত : চৰণত ধৰো তোৰ কুপা কৰ মোক, তপত খোলাত কৰে মাছ

যেনমত।

ৰাম সীতা প্ৰৱেশিলা ৰাজাৰ মন্দিৰি।

কেতিয়াবা প্ৰথমা বিভক্তি -এ ৰ দ্বাৰা তৃতীয়া আৰু সপ্তমী বিভক্তি আৰু সপ্তমী বিভক্তিৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়া আৰু চতুৰ্থীৰ কাম চলোৱা হয়। যেনে-

“ দশৰথ গৃহে লীলাৰূপে অৱতৰি।”

“শীঘ্ৰে ৰাজ্য লৈয়োক দেশত নাহি যাব।”

কন্দলী ৰামায়ণত পঞ্চমী বিভক্তি প্ৰয়োগ নথকাৰ বাবে অপাদান কাৰক বুজাবলৈ কেতিয়াবা ষষ্ঠী -ৰ বা সপ্তমী - ত বিভক্তি আৰু কেতিয়াবা অকল পৰসৰ্গ ‘হস্তে’ ৰ সহায়ত এনে ভাৱ প্ৰকাশ কৰা হয়। যেনে-

“যাত হস্তে ভৈলা তুমি দুৰ্গতি উদ্ধাৰ।”

“শ্ৰীবাৰ কাঢ়িয়া হাৰ দিলা তেতিক্ষণে।”

“স্বৰ্গ হস্তে য়েহেন আসিব সুৰৰাজে।”

নিমিত্ত কাৰক বুজাবলৈ দ্বিতীয়া -ক বিভক্তি বা তাৰ পিছত পৰসৰ্গ -লাগি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কেতিয়াবা দ্বিতীয়া বিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ নহয় আৰু কেতিয়াবা দ্বিতীয়া -ক বিভক্তিয়ে ষষ্ঠী বিভক্তিৰ কামো কৰে। যেনে-

“কৈক গৈলি বাপু তই আমাক বিছুই।”

“ভৰত কাচক লাগি হৰাণ্ডঁ ৰাম ৰত্ন।”

“সীতা খুজি ফুৰন্ত ৰামৰ সেনাগণ।”

(৭) ব্যৱহৃত শব্দসম্ভাৰ :

তৎসম শব্দ : অষ্টম, কিংকৰ, দৰ্প, চৰণ, আশ্বাস, ত্ৰিদশ, ত্ৰিজগত, হৰীকেশ, স্কন্ধ, বসুন্ধৰা, নিৰ্ঘাত, কীৰ্তি, নৃপতি, পুষ্প, অগ্নি, বহি, ধৃতি, তনয় চুম্বন, সূৰ্ণ, গৃহ, নৃত্য ইত্যাদি।

অৰ্ধ-তৎসম : বেকত, ভকত, দীপিত, অগনি, ভগিনী, তবধ, খিয়াতি, তুতি, দগধ, মুকুতি, তিৰিপতি, দৰিশন, তিৰী, উতপাত, পৰমাণ, হৰিষ ইত্যাদি।

তদ্ভৱ : নাক, জুই, বাকলি, শিয়াল, গাৰ, চত, পোখান, কাজ, জিতা, শাহ, হাথি, মাছ, মিছা, আন্ধাৰ, সুৰাগ ইত্যাদি।

আৰবী-পাৰ্চী শব্দ : জিঞ্জিৰি, দেৱান, ফৰমান, বাজাৰ, বদলি, ওৱাচিল, বাকী, খুন, নফৰ, দোকান, চোট, পয়দা, বাকলি, হাজাৰ ইত্যাদি।

অনা-আৰ্য শব্দ : সন্দিকৈ, গৰক, ৰাণ্ডী আদি।

অৰ্থৰ দিশৰপৰা তলত কিছু শব্দৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল -

ফল-ফুল বুজোৱা শব্দ : আম, জাম, তাম্বুল, কমলা, নাৰিকল, কণ্ঠাল, মধুফল, শ্ৰীফল, বকুল, পলাশ, পংকজ, নাগেশ্বৰ, কাঞ্চন, তগৰ, জল-পদ্ম, মালতী, শেৱালি, অশোক, চম্পক, তুলসী, কদম্ব, জাই, কুন্দ, মদাৰ ইত্যাদি। যেনে-

“ জাই যুতী বকুল বন্দুলি কৰ্ণিকাৰ।

কাঞ্চন তগৰ কুন্দ শেৱালি মন্দাৰ।।

অশোক পলাশ ফুলি গৈল হিসাহিসি।

নাগেশ্বৰ চম্পক ফুলিল অৰ্হনিশি।।

পীণ্ডীত গৰবক ফুলিল সেৱতী।

ধুন্দুৰ কনৌৰ আৰো ফুলিল মালতী।।” (ৰামায়ণ, অযোধ্যাকাণ্ড)

অংগ-প্ৰত্যংগবাচক শব্দ : কৰ্ণ, চক্ষু, নাসিকা, নাসা, নাক, গল, পেট, নাভি, বক্ষ, আঙ্গুলি, নিতম্ব, নয়ন, মাথা, মুণ্ড, কটি, উৰু, কংকাল, হাত, মুখ, জংঘা, জঘন, গাল, শিৰ, গ্ৰীবা, কৰ, বাহু, ভুজ, দাঁত, কাণ, পাৰ, কেশ, চৰণ, গুঁঠ, ভ্ৰু, কপাল, জিহ্বা, লোম, পদ-তল, শিঙ্গ ইত্যাদি।

উদাহৰণ:

বেটী শত দিবো আৰো ৰত্ন অলংকাৰ।

গ্ৰীবাত তোহাৰ দিবো সাতেসৰী হাৰ।।

পদ্মকেশবৰ বৰ্ন প্ৰিয় দৰিষন।

উৰুস্থল লখি তোৰ অতি সুশোভন।।

উন্নত নাসিকা মুখ দেখিয়া স্বভাৱ।

কুজ গুচি দেখি হেনো সুৰ্ণ সৰাৰ।।”(ৰামায়ণ, অযোধ্যা কাণ্ড)

গছ-গছনি বুজোৱা শব্দ : তেস্তেলী, কদম্ব, তাল, শাল, অশোক, সউৰা, বট, নাৰঙ্গ, গমাৰি, তমাল, গুৱা, কৰ্দৈ, বদৰিকা, সৰল, শিংশপা, খজুৰ ইত্যাদি।

চৰাই-চিৰিকতি বুজোৱা শব্দ : ময়না, কঙ্ক, কাক, ৰাজহংস, মৈৰা, চক্ৰবাক, সাৰঙ্গ, সৰালী, ভাটো, শালিকা, শগুণ, কোকিল, বঙ্ক, ডাউক, চুটিয়া-শালিকা, পাতি-কাউৰ, মৎসবঙ্গ, শুকসাৰি ইত্যাদি। যেনে -

“আসিল শগুণ গোট আকাশৰ হস্তে।”

“অমৃত মধুৰ শূনি কোকিলৰ স্বৰ।”(ৰামায়ণ)

জীৱ-জন্তু বুজোৱা শব্দ : বৰাহ, ব্যাঘ্ৰ, শৃগাল, মহিষ, কুঞ্জৰ, তুৰঙ্গ, গণ্ড, গৰ্দভ, অশ্ব, বানৰ, ভালুক, মৃগ, ঘোঙ, কপি, হস্তী, ঘোড়া, ঘোটক, বাঘ, উট ইত্যাদি। যেনে-

বানৰ - “সাতো পৃথিৱীৰ ভালুক বানৰ।”

মৃগ - “হেন বুলি মাৰীচে ধৰিল মৃগমায়া।”

যান-বাহন সম্বন্ধীয় শব্দ : ভূৰ, বথ, হস্তী, ঘোৰা, নাৱ আদি।

আ-অংলকাৰ সম্বন্ধীয় শব্দ : মুকুট, সাতেসৰি হাৰ, নেপূৰ, কঙ্কণ, কুণ্ডল, কাঞ্চি। যেনে—

বেটী শত দিবো আৰো ৰত্ন অলংকাৰ।

গ্ৰীবাত তোহাৰ দিবো সাতেসৰী হাৰ।।”

মাৰ-কিল, গালি-শপনি বুজোৱা শব্দ : ডাইনী, শুফিনী, সংহাৰিনী, যক্ষিণী, নাগিনী, নিকাৰুণী, নিলাজী, বাঘিনী, ৰাঙ্কসিনী, নিদ্দয়িনী, দাৰুণী, বৈৰিণী, ৰাণ্ডী, পিশাচিনী, চাৰী, চন্ডাল, নটী, বেষ্যা, চৰৰ, লাথি, কীল, ঘৰাকাটি, ভুকু, ঘুকুচা ইত্যাদি।

যেনে- “কোন বংশে উতপতি তিৰী চোৰ নট।”

“ধিক ধিক ৰাঘৱ অধম পাপশালী।”

“জনকৰ জীউ হৰে ৰাৱন পাপিষ্ঠ।”

বাদ্য-যন্ত্ৰ বুজোৱা শব্দ : দোতৰা, ডগৰ, তৰল, ঢাক, শঙ্খ, বীণা, বাঁশী, ৰুদ্ৰ, ঢাক, টোকাৰি, ফৈমচ, কৰতাল, ভেমচ, বাবাৰ, শিঙ্গা, ৰাম-তাল, বিপাক্ষি, মৰ্দল ইত্যাদি।

জাতি-ব্যৱসায় সম্বন্ধীয় শব্দ : ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য, শূদ্ৰ, কায়স্থ, নট, ভাট, তেলা, বনিয়া, সূতাৰ, ধোবা, কুস্তকাৰ, সোণাৰি, তাস্তী, চমাৰ, চণ্ডাল, কমাৰ ইত্যাদি। যেনে - শূদ্ৰ : “ শূদ্ৰে এৰিলেক সেৱা বিবাদিত লোক।”

“ ক্ষত্ৰী বৈশ্যগণ কায়স্থ সজ্জন

নট ভাট তেলী তান্তি।

ঠঠাৰ সোণাৰি খশআৰ সেজ্জাৰি

ভৰতৰ লগে জান্তি।।

বণিয়া চমাৰ কুমাৰ সতাৰ

ধোবা আৰো কুস্তকাৰ।” (ৰামায়ণ, অযোধ্যা কাণ্ড)

সম্বন্ধবাচক শব্দ : মাতৃ, পিতৃ, পিতামহ, মাতুল, ভাৰ্যা, বহিনী, জীউ, আই, বাই, মিত্ৰ, শশুৰ, শাশু, সতিনী, খুড়া, বোহাৰী, নাতি, পুতাই, জমাই, পো, পুত্ৰ, মাৰ, বাপ, ভায়া, মোমাই, ভাতিজে, জননী, বহিনাই, ভতিজা, পুতাই, মিতা, খুৰতে, ভাই, জেৱাই, ভাগিন ইত্যাদি।

খেল-ধেমালি সম্বন্ধীয় শব্দ : গুৱাল-গুৱালী, জুৱা, চোপ, পাশা, মাল্যুজ, বুণ্টি, ভণ্টা দলিয়ুজ আদি। যেনে-

“ৰঙ্গথানে কৌতূহলে ৰাফ্‌স মিলিলা।

কৌতূহলে খেলারয় সুৱৰ্ণৰ ঘিলা।।

ভণ্টাখেড়ি খেলারয় কতো খেলৈ বুণ্টি।

ঠাৰে ঠাৰে ক্ৰীড়া কৰে হতাহতি।।”

অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ বুজোৱা শব্দ : গদা, খাণ্ডা, ধনু, শৰ, বাণ, মুয়ল, যাঠী আদি।

ধ্বন্যাত্মক আৰু প্ৰতিধ্বন্যাত্মক শব্দ : চাটু-পাটু, টাৰ-টুৰ(কৰি), ৰাৰ-ছাৰ, কান্দন্তে-কাতন্তে, কান্দি-কাতি, ভকৰ-ভকৰ(কৰি)।

সংখ্যাবাচক শব্দ : পঞ্চ, আঠ, দশ, প্ৰথম, দশম, শতক, সাতো-পাঞ্চো, সহস্ৰ, দশগুণ, কুৰি, এক, দুইস পাঞ্চ, তিনি, হাজাৰ।

(৮) মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণত -হো/-হা আদি স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয় প্ৰয়োগ দেখা যায়-জানিলোহো, পালিবাহা, হৈবোহো, নোবোলোহো, দিবাহা আদি।

(৯) কন্দলী ৰামায়ণত তুলনা-বুজোৱা ৰূপো পৰিলক্ষিত হয়। যেনে-

“মোত কৰি বলত অধিক বালী বীৰ।”

“আমাৰো ৰামত পৰে আন নাই কেৰ।”

(১০) কন্দলীৰ ৰামায়ণত কালবাচক আৰু স্থানবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। যেনে—

জৈসানি : “নাৰায়ণ জৈসানি বলিক ছলিলন্ত।” (কালবাচক)

কহিত : “কহিত সুনিলি বয়ে দেখে অন্ধকাৰ।” (স্থানবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ)

ইহাত : “ইহাত ৰামক ভালে অভিষেক কৰি।” (”)

(১১) কন্দলীৰ ৰামায়ণত ব্যৱহৃত ঘৰুৱা উপমা আৰু চিত্ৰসমূহ হ’ল - “বিচিধান বুইলো যেন উখৰা ভূমিত”, “অলপ পানীৰ মাছ দদৰা-দদৰি” ইত্যাদি।

জানি থোৱা ভাল :

লিখিত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শনৰূপে কমতাপুৰৰ বজা দুৰ্লভনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচিত হেম সৰস্বতীৰ প্ৰহ্লাদ চৰিত খনৰ কথাকে বেছিসংখ্যক সমালোচকে উল্লেখ কৰে। ইয়াৰ পিছত অপ্ৰমাদী কবি মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণত অসমীয়া ভাষাৰ এটি পূৰ্ণৰূপ সংৰক্ষিত হৈছে। উত্তৰ-ভাৰতৰ প্ৰাক্তীয় ভাষাত ৰচিত ৰামায়ণৰ ভিতৰত মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণেই প্ৰাচীনতম (শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ : অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত, ২০১৭, সৌমাৰ প্ৰকাশ, পৃষ্ঠা -৬৭)। অসমীয়া ভাষাৰ সাহিত্যিক নিদৰ্শনৰ ভিত্তিত খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰপৰা ষোড়শ শতিকালৈকে প্ৰাক্-শংকৰী আৰু শংকৰী যুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ ৰচনাৱলীৰ ভাষাক পুৰণি অসমীয়া বা প্ৰাচীন অসমীয়া বুলি চিহ্নিত কৰা হৈছে। চতুৰ্দশ শতিকাত ৰচিত মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণত তৎকালীন অসমীয়া সমাজ, অসমীয়াৰ জীৱন-ধাৰণ পদ্ধতি, ধৰ্ম-বিশ্বাস, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক চিত্ৰ, জাতি আৰু ব্যৱসায় আদি সম্পৰ্কে সম্পূৰ্ণ চিত্ৰ নাপালেও কিছু আভাস পাব পাৰি।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

- প্ৰশ্ন নং ৫ : মাধৱ কন্দলীয়ে কোন ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰামায়ণখন অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিছিল ?
- প্ৰশ্ন নং ৬ : অপ্ৰমাদী কবি বুলি কাক কোৱা হয় ?
- প্ৰশ্ন নং ৭ : মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণৰ চাৰিটা ভাষাগত বৈশিষ্ট্য লিখা।

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ :

- প্ৰশ্ন নং ৪ : মাধৱ কন্দলী কোন শতিকাৰ কবি ?
- প্ৰশ্ন নং ৫ : মাধৱ কন্দলী ৰামায়ণত ব্যৱহৃত অঙ্গ-প্ৰত্যংগবাচক পাঁচটা শব্দ উল্লেখ কৰা।
- প্ৰশ্ন নং ৬ : কন্দলী ৰামায়ণত বহুবচন বুজাবলৈ কি তিনিটা উপায় অৱলম্বন কৰা হৈছে ?

২.৩.৩ শংকৰদেৱ : দশমৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ইতিহাসত পঞ্চদশ-ষষ্ঠদশ শতিকাতোক সোণালী যুগ হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। পঞ্চদশ শতিকাৰ শেষৰফালে শংকৰদেৱে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে নানা গীত, পদ, নাট, কাব্য আদি ৰচনা কৰি অসমীয়া সাহিত্যক সমৃদ্ধ কৰিছে। বৈষ্ণৱ যুগত শংকৰদেৱেই অসমীয়া গদ্যক সাহিত্যিক মৰ্যাদা দান কৰে। গীতা, ভাগৱত, পুৰাণৰ সাৰ সংগ্ৰহ কৰি তেওঁ কীৰ্তন-দশমকে আদি কৰি ভালেকেইখন পুথি সংস্কৃতৰপৰা অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰে। শংকৰদেৱৰ

অনুবাদমূলক গ্ৰন্থৰ ভিতৰত দশমখনেই শ্ৰেষ্ঠ। “ভাষাৰ লালিত্য আৰু সৌষ্ঠৱ, বিষয়বস্তুৰ মনোহাৰিত্ব, বৰ্ণনাৰ স্বাভাৱিকতা আৰু ভক্তিৰ গাঢ়তাৰ কাৰণে অনুবাদ প্ৰধান হ’লেও এইখন মহাপুৰুষৰ অন্যতম শ্ৰেষ্ঠ গ্ৰন্থৰূপে স্বীকৃত হৈছে” (শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ : *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*, ২০১৭, সৌমাৰ প্ৰকাশ, পৃষ্ঠা -১২৩)। তেওঁ তদানীন্তন অসমীয়া সমাজৰ শিক্ষা-দীক্ষা, ৰুচি-অভিৰুচি, পৰিৱেশ আদিৰ লগত সংগতি ৰাখি সাহিত্য ৰচনা কৰিছিল। সাহিত্যিক বাহন হিচাপে লৈ জন-সমাজত বৈষণ্ণ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাই তেওঁৰ অন্যতম উদ্দেশ্য আছিল। তেওঁৰ বিস্তৃত ৰচনাৰাজিৰ ভিতৰত দশমৰ ভাষা বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ। অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয় বিশেষত্ব দশমৰ ভাষাত সুন্দৰৰূপত প্ৰতিভাত হৈছে। তলত শংকৰদেৱৰ দশমৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰা হ’ল—

(১) শংকৰদেৱৰ আদি দশমত প্ৰচুৰ পৰিমাণে ঘৰুৱা শব্দৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়।

যেনে -

(ক) “এহি বুলি পাৰন্ত মাটিত লোটা-লুটি।”

(খ) “জুম্পি জুম্পি যান্ত পিম্পৰাবো নাই সাৰি।”

(গ) “জুম্পি জুম্পি যান্ত আতি সংকোচিত কায়।”

(ঘ) “হাস্য লাস্য কটাক্ষে মুহিলা গোপ-গোপী।”

(২) সৰ্বনামৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম পুৰুষৰ একবচনৰ তিৰ্যক ৰূপ-মো, মোহো আৰু বহুবচনৰ তিৰ্যক ৰূপ ‘-আসম্বাৰ’ৰ

প্ৰয়োগ হৈছে। যেনে-

“মোৰ ঘোৰ অপৰাধ মৰযিয়ো দুয়ো প্ৰাণী

সজ্জনৰ ক্ষমাসে স্বভাৰ।”

“মোহোৰ গৃহত আসি ভৈলা অৱতাৰ।”

“আসম্বাৰ বিয়োগে মিলল দুখ।”

তৃতীয় পুৰুষৰ বহুবচনৰ ৰূপ ‘তেসম্বে’, ‘তাহাৰ’, ‘তাক্’, ‘তাসম্বা’ ৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে। যেনে-

“তেসম্বে কেহো নজানে।”

“হৰৈ কোটি জনমৰ পাতক তাহাৰ।”

“তাক্ পুত্ৰ বুলি সতী নেস্ত হাতে ধৰি।”

“তাসম্বাৰ পুত্ৰ উপজৈ মাত্ৰকে

ধৰি মাৰৈ তাৰক্ষণে।”

“তাসম্বাৰ হুইবে এহিসে লিখিত

মই ভৈলো বধভাগী।”

(৩) শংকৰদেৱৰ দশমতো প্ৰত্যয় সংযোগৰ দ্বাৰা, সমষ্টিবাচক শব্দ যোগ কৰি আৰু দ্বিৰুক্তিৰ সহায়ত বহুবচন কৰা হৈছে। যেনে-

প্ৰত্যয় সংযোগ : হা - তাহাৰ, আহাৰ

সমষ্টিবাচক শব্দৰ যোগ কৰি :

যত : “দৈৱকী যশোদা আদি কৰি যত সবে দেৱতাৰ নাৰী।”(আদি দশম)

সব : “তুমিসবো হোৱা যদুকুলে অৱতাৰ।”

জাক : “তথাপি আমাৰ বৈৰী দেৱজাক।”

সকল : “নিদ্ৰা গৈয়া গোৱালসকল শুতি আছ।”

“তোমাৰ গুণক বীৰসকলে বখানে।”

গণ : “যাদৱগনক মাৰিবে লাগিলা ক্ৰোধ কৰি আমৰিশ।”

“উপজিবা অৱশ্যে শুনিয়ে দেৱগণ।”

চয় : “কৰিলা বিস্তাৰ নিজ পুন্য কীৰ্তিচয়।”

“শত কোটি জনমৰ মহাপাপচয়।”

কুল : “দৈত্যকুল ভুঞ্জিবাক মনে পূতনাৰ প্ৰাণ।”

সৰ্ব : “কৃষ্ণৰ কিংকৰে কহে শুনা সৰ্বজনে।”

“শুনিয়েক সৰ্বজনে কৃষ্ণৰ চৰিত।”

মানে : “ধেনুমনে মাৰো যত যজ্ঞক নিষেধো।”

সমাজ : “... শুনিয়েক দেৱতা সমাজ।”

দ্বিৰুক্তিৰ সহায়ত :

হাসো হাসো : “হাসো হাসো কৰি আতি বদন মণ্ডল।”

হাসি হাসি : “কৃষ্ণৰ মুখক চাই হাসি হাসি ৰঙ্গ পাই

গোপীগণে কহে এহি কথা।”

টিমিকি টিমিকি : “টিমিকি টিমিকি মাত্ৰ লৰৈ ধাতু খানি।”

(৪) সংস্কৃতত “তৰ” আৰু “তম” সংযোগ কৰি তুলনা বুজোৱাৰ দৰে শংকৰদেৱৰ দশমতো তুলনা বুজোৱা হৈছে। যেনে - তম : “ যিটো আত্মা প্ৰিয়তম।”

কেতিয়াবা আকৌ ‘অধিক’, ‘আতপৰে’, ‘ভূতৰ ভূত্য’, ‘সমস্তে’ আদি শব্দৰ প্ৰয়োগৰ যোগেদিও তুলনাৰ ৰূপ দিয়া হয়। যেনে- সমস্তে : “সমস্তে দেৱৰ জানা কৃষ্ণেৰে স্তম্ভৰ।”

আতপৰে : “আতপৰে আন পুন্য নাহিকে কলিত।”

“জানো আতপৰে পুণ্যৰস্ত আন নাই।”

ভূতৰ ভূত্য : “ কৃষ্ণৰ ভূতৰ ভূত্য শংকৰে ৰচিলা গীত

শুনিয়েক সমস্ত সমাজ।”

অধিক : “স্বৰ্গতো অধিক স্থান মথুৰা নগৰী।”

(৫) শংকৰদেৱৰ আদি দশমত ব্যৱহৃত বৰ্তমান কালৰ মান্য ৰূপ তলত দিয়া ধৰণৰ -

“সহিলাহা হিম মহা ৰৌদ্ৰ বৃষ্টি যত।”

“ব্ৰহ্মৰূপে অজা পালা বিষুও ৰূপ ধৰি।”

(৬) শংকৰদেৱৰ দশমত কালবাচক আৰু স্থানবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। যেনে-

অনন্তৰে : “অনন্তৰে আসি নাৰদে বোলন্ত...।” (কালবাচক)

কোথৰ : “লগে লগে যায় দেখো কোথৰ সতিনী।”(স্থানবাচক
ক্রিয়া-বিশেষণ)

কৈত : “কৈতবা লুকাইবে বয়ে দেখে অন্ধকাৰ।” ()

(৭) বৰ্তমান কালৰ অনুজ্ঞাৰ ৰূপত শূণ্য-বিভক্তি আৰু -অ ৰ প্ৰয়োগ দেখা
যায়। যেনে-

এৰ বসুদেৱক সম্প্ৰতি তই ৰাগ।

(৮) আদি দশমৰ ভাষাত প্ৰচুৰ পৰিমাণে ‘নামধাতু’ৰ প্ৰয়োগো পৰিদৃষ্ট হয়।
যেনে :

(ক) কৃষ্ণক দেখিতে বজাই বিমোহিত ভাবে।

(খ) দুনাই ভোগ ভুঞ্জিলাত আপুনি পুঠাই।

(৯) দশমত ব্যৱহৃত শব্দভাণ্ডাৰ :

(ক) বাদ্যযন্ত্ৰ বুজোৱা শব্দ : মৃদঙ্গ, শঙ্খ, শিঙ্গা, বাশী, বংশী, দুন্দুভি ইত্যাদি। যেনে
- “মৃদঙ্গ গোমুখ শঙ্খ বাৰে নানা মত।”

“লৰি গৈলা হাতে শিঙ্গা বেত বাশী ধৰি।”

(খ) জীৱ-জন্তু আৰু চৰাই-চিৰিকতি সম্বন্ধীয় শব্দ : ঘোৰা, বাঘ, ব্যাঘ্ৰ, ঘোঙ্গ,
বাৰাহ, মৃগ, ভালুক, সৰ্প, গৰু, দামুৰি, বানৰ, মৈৰা, ময়ূৰ, কোকিল, কুলি, ভ্ৰমৰ, হংস,
বক, বেঙ্গ, হৰিণী, সিংহ, বাঘ, গৰুড়, নাগ, মৎস্য, গাই, ছাগল, কুকুৰ ইত্যাদি। যেনে -
“সিংহ বাঘ দেখি কতো ভয় হোন্ত বৰ।”

(গ) অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৰু যান-বাহন সংক্ৰান্তীয় শব্দ : বথ, নৌকা, ধনু, কুঠাৰ, পৰশু,
চক্ৰ, জৰী, হাৰ্ণুৰি, গদা আদি।

(ঘ) সম্বন্ধবাচক শব্দ : পিতৃ, মাতৃ, ভাতৃ, পুত্ৰ, কন্যা, ভাগিন, ভাৰ্য্যা, স্বামী,
মাৰ, পুতাই, পত্নী, পতি, জী, সখী, মিত্ৰ ইত্যাদি। যেনে - “পিতৃ মাতৃ ভাতৃ
একোকে নামানে নিদাৰুণ ৰাজা মনে।”

(ঙ) অংগ-প্ৰত্যংগ সম্বন্ধীয় শব্দ : শৰীৰ, কৰ্ণ, ওঠ, চক্ষু, মকৰ কুণ্ডল, পাদ-
পদ্ম, হস্ত, হাত, পাৰ, জিহ্বা, নাসা, ওষ্ঠ, গোম্ফ, ভ্ৰুকুটি, মুখ, বাহু, গাৱ, ভৰি, কপাল,
উৰু, কটি, উদৰ, মুণ্ড, আৰ্ণু, কণ্ঠ, মাথা, চৰণ, নিতম্ব, কৃষ, স্তন, নয়ন, দাস্ত, আঙ্গুল,
নেজ, নেত্ৰ, নাসিকা, কান্ধ ইত্যাদি।

(চ) আ-অলংকাৰ, সাজপাৰ, প্ৰসাধন বুজোৱা শব্দ : নুপুৰ, বহু, কেয়ূৰ, গুঞ্জা
মণি, উৰাস্তি, কঙ্কন, আঙ্গুঠি, মুকুট, শাৰী, পীত বস্ত্ৰ, গলপতা, সিঁদুৰ, তিলক আদি।
যেনে- “পিন্ধি নেট শাৰী ফুৰৈ ব্ৰজত প্ৰকটি।”

(ছ) ফল-ফুল, গছ-গছনি বুজোৱা শব্দ : তামুল, তাম্বুল, চন্দন, হালধি, মালতী,
বৃক্ষ, তুলসী, কমল, পদ্ম, তাল ফল, পঙ্কজ, খজুৰ, জামু, বেল, বকুল, জাম্বু, পিয়াল,
পনস, আম, ওবা, কদম্ব ইত্যাদি।

যেনে –“সুপক্ক খজ্জুৰ জামু ফলে সুশোভন।।”

(জ) জা-জলপান সম্বন্ধীয় শব্দ : পিঠা, পঞ্চামৃত, আঁঠে, চিৰা, পায়স, গুড়, ঘৃত, সন্দেশ, ক্ষীৰ, চিনি, লাডু, ইক্ষু, দধি, মধু আদি।

(ঝ) তৎসম শব্দঃ কীৰ্তি, সৰ্প, দৰ্প, চক্ৰ, চৰণ, তনয়, নৃপতি, হস্ত, কিংকৰ, ত্ৰিজগত, নৃত্য, গৰ্ব, বহি, অগ্নি, কৰ্ম।

(ঞ) অৰ্ধ-তৎসম : দৰশন, ভকতি, জনম, মুকুতি, ভকত, অগনি, বেকত আদি।

(ট) সংখ্যাবাচক শব্দঃ এক, অনেক, দুয়ো, চাৰি(বেদ), চৈধ্য(শাস্ত্ৰ), সাত, ছয়, লক্ষ, কোটি ইত্যাদি। যেনে-

“পুত্ৰ বুলি তোলা কিবা তোৰা দুয়ো প্ৰাণী।”

(১০) নিৰ্দিষ্টতাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ :

(ক) “পালি পহৰীয়া নগৰীয়া দ্বাৰীজন।”

(খ) “যিটো প্ৰকৃতিত পৰ প্ৰভু ভগৱন্ত।”

(গ) “কৰে কৰ্ম সৰ্ব্বজনে জানিয়ো নজানি।”

(১১) শংকৰদেৱৰ দশমত স্ত্ৰীবাচক গালি-গালাজ সম্বন্ধীয় শব্দৰো প্ৰয়োগ ঘটিছে। যেনে-

“ডাকিনী যোগিনী প্ৰেত পিশাচী অনেক।

যক্ষ বক্ষ ভূত মহা উৎপাত যতেক।।” (শ্ৰীশংকৰ বাক্যামৃত, মহাভাৰত, দশম, পৃষ্ঠা ৫৭৯)

জানি থোৱা ভাল :

ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধৰ প্ৰথম ৯০ টা অধ্যায়ৰ ভিতৰত ৪৯ টা অধ্যায় শংকৰদেৱে অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিছিল। এইখিনিক আদি বা আদ্য দশম বুলি কোৱা হয়। কৃষ্ণৰ জন্মৰপৰা কংসবধৰ পাছৰ গোপীউদ্ধৰ সংবাদলৈকে বৰ্ণিত এই দশমত প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যসমূহ সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈছে। গ্ৰন্থখনত শংকৰদেৱে শিশু কৃষ্ণৰ ভেম, দুপ্তামি, চল-চাতুৰি, গৰখীয়া, সমনীয়াৰ লগত কৰা খেল-ধেমালি, যশোদাৰ পুত্ৰস্নেহ, গোপীসকলৰ কৃষ্ণৰ প্ৰতি অনুৰাগ আদিক বাস্তৱ ৰূপত পৰিষ্ফুট কৰিছে। দশমৰ সকলো অংশতকৈ ‘বাসত্ৰীড়া’ আৰু ‘গোপীউদ্ধৰ সংবাদ’ক শৃঙ্গাৰ ৰস-প্ৰকাশৰ অন্যতম নিদৰ্শন বুলিব পাৰি।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন :

প্ৰশ্ন নং ৮ : শংকৰদেৱৰ দশমৰ দুটা ভাষাগত বৈশিষ্ট্য লিখা।

প্ৰশ্ন নং ৯ : প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাক কেইটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে আৰু কি কি ?

অগ্রগতিৰ নিৰীক্ষণ :

প্ৰশ্ন নং ৮ : আদি দশম কোনে অনুবাদ কৰিছিল ?

প্ৰশ্ন নং ৯ : শংকৰদেৱৰ দশমত কেনেধৰণৰ নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ ঘটিছে ?

২.৪ সাৰাংশ (Summing Up)

প্ৰাচীন ভাৰতীয় আৰ্যভাষাই ক্ৰম পৰিৱৰ্তনৰ মাজেদি আহি খ্ৰীষ্টীয় দশম-একাদশ শতিকামানত অসমীয়া ৰূপ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। ড° বাণীকান্ত কাকতিয়ে অসমীয়া ভাষাৰ বুৰঞ্জীক তিনিটা ভাগত বিভক্ত কৰিছে - প্ৰাচীন, মধ্য আৰু আধুনিক যুগ। এই যুগ বিভাজনৰে কিছু সাল-সলনি কৰি ড° ৰমেশ পাঠকে *অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস* গ্ৰন্থখনত চাৰিটা ভাগত অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাসক বিভক্ত কৰিছে। সেই ভাগ চাৰিটা হ'ল —

- (ক) উদ্ভৱ কালৰ অসমীয়া - তামৰ ফলি, চৰ্যাপদ আদিত পোৱা সমলবোৰ।
- (খ) প্ৰাচীন অসমীয়া - প্ৰাক্শংকৰী আৰু শংকৰী যুগৰ সাহিত্যৰাজি।
- (গ) মধ্যযুগৰ অসমীয়া - সপ্তদশ শতিকাৰ পৰা বৃটিছ ৰাজত্বৰ আৰম্ভণিলৈ। চৰিত পুথি, বুৰঞ্জী আদিলৈ বিশেষ লক্ষ্য কৰা হৈছে।
- (ঘ) আধুনিক যুগৰ অসমীয়া - বৃটিছ যুগৰ আৰম্ভণিৰ পৰা বৰ্তমানলৈ।

অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশত প্ৰাচীন যুগটোয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা প্ৰদান কৰি আহিছে। অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰকৃত ইতিহাস বৌদ্ধগান বা দোহাসমূহৰপৰাই আৰম্ভ হৈছে। বৌদ্ধগান বা চৰ্যাপদৰ ভাষাত, প্ৰাক্শংকৰী আৰু শংকৰী যুগৰ ভাষাত প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন লিপিবদ্ধ হৈছে।

২.৫ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Model Questions)

প্ৰশ্ন ১ : তলত দিয়া প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ লিখক -

- (ক) চৰ্যাপদবোৰৰ মৰ্মাৰ্থ কি ?
- (খ) মাধৱ কন্দলী ৰামায়ণৰ 'আদিকাণ্ড' আৰু 'উত্তৰাকাণ্ড' পিছত কোনে সংযোগ কৰে ?
- (গ) আদি দশম বা আদ্য দশম বুলি কাক কোৱা হয় ?

প্ৰশ্ন ২ : শংকৰদেৱৰ দশমৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ : চৰ্যাপদৰ পাঁচটা ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য লিখক।

প্ৰশ্ন ৪ : চৰ্যাপদ আৰু মাধৱ কন্দলীৰ ৰামায়ণৰ ভাষাৰ মাজত এটি তুলনামূলক বিচাৰ আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৫ : অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশত প্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ অৱদান সম্পৰ্কে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।

২.৬ প্ৰসংগ গ্ৰন্থ (References & Suggested Readings)

- ১। গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ নাথ : *অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ*, পুনৰ মুদ্ৰন : ২০০৫, বৰুৱা এজেণ্চি, গুৱাহাটী।
- ২। দত্ত বৰুৱা, হৰিনাৰায়ণ : *শ্ৰীশংকৰ বাক্যমৃত*, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ১৯৬৪, দত্ত বৰুৱা এণ্ড কোম্পানী, গুৱাহাটী।
- ৩। পাঠক, ৰমেশ : *অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস*, আগষ্ট, ২০১১, অশোক বুক ষ্টল, গুৱাহাটী।
- ৪। মহন্ত, সুবাসনা : *উদ্ভৱকালীন অসমীয়া ভাষা*, ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০৩, বনলতা, ডিব্ৰুগড়।
- ৫। শৰ্মা, কনক চন্দ্ৰ : *ৰামায়ণ*, ১৯৯৮, লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল, গুৱাহাটী।
- ৬। শৰ্মা, হেমশুকুমাৰ : *অসমীয়া সাহিত্যৰ দৃষ্টিপাত*, ১৯৭২, নিউ বুক ষ্টল, গুৱাহাটী।
- ৭। শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ : *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*, ২০১৭, সৌমাৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।
- ৮। হাজৰিকা, পৰীক্ষিত : *চৰ্যাপদ*, পঞ্চম তাণ্ডৰণ, ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০৪, ডালিমী প্ৰকাশন, গুৱাহাটী।

২.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

- ১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : লুইপাদ, মীননাথ, মৎস্যেন্দ্ৰনাথ, সবহপাদ, কাহ্নপাদ, ভুসুকপাদ।
- ২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : গন্ধ-পৰস-ৰস (চৰ্যা-১৩), গিৰিবৰ-সিহৰ-সন্ধি(২৮), নলিনীৰণ (চৰ্যা-৯), দেহ-নঅৰী(চৰ্যা-১১), গঅণ-টাকলি(চৰ্যা-১৬) আদি।
- ৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : নব্য ভাৰতীয় আৰ্যভাষাৰ অন্তৰ্গত অসমীয়া, উৰিয়া, বঙালী, মৈথিলী, মণিপুৰী ভাষাৰ পূৰ্ব নিদৰ্শন বুলি দাবী কৰিছে।
- ৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : চতুৰ্দশ শতিকাৰ কবি।
- ৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : আঙ্গুলি, নিতম্ব, নয়ন, মাথা, মুণ্ড।
- ৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : (ক) প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি : আমাথেৰ, তোৰা(দুইক), তোমাসাৰ, আহাৰ, তাহাৰ আদি।
(খ) সমষ্টিবাচক শব্দ প্ৰয়োগ কৰি : বায়ু বৰণক আদি দেৱতাসমাজ, সিংহক দেখিয়া যেন পলাই মৃগযুথ।
(গ) দ্বিৰুক্তিৰ সহায়ত : মনে মনে যেন বিধিয়ে চলয়, সুৰাসুৰগন দিশাদিশ পলাই গৈল।
- ৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : শংকৰদেৱে।
- ৯ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ : -জন , -টো আদি। যেনে-“যিটো প্ৰকৃতিত পৰ প্ৰভু ভগৱন্ত।”

তৃতীয় বিভাগ

মধ্যযুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য : বুৰঞ্জী, চৰিতপুথি, মন্ত্ৰপুথি

বিভাগৰ গঠন :

৩.১ ভূমিকা (Introduction)

৩.২ উদ্দেশ্য (Objectives)

৩.৩ মধ্যযুগৰ সাহিত্য

৩.৪ বুৰঞ্জী সাহিত্য

৩.৪.১ 'বুৰঞ্জী' শব্দৰ অৰ্থ

৩.৪.২ অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্য

৩.৪.৩ বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গদ্যৰীতি

৩.৪.৪ অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশত বুৰঞ্জীৰ স্থান

৩.৫ চৰিত সাহিত্য

৩.৫.১ চৰিত তোলা প্ৰথা

৩.৫.২ চৰিত পুথিৰ বিষয়বস্তু, প্ৰকাৰ আৰু বৈশিষ্ট্য

৩.৫.৩ গুৰু-চৰিত-কথা

৩.৫.৪ 'গুৰু-চৰিত-কথা'ৰ গদ্যশৈলী

৩.৬ মন্ত্ৰপুথি

৩.৬.১ মন্ত্ৰপুথিৰ উৎপত্তি

৩.৬.২ মন্ত্ৰৰ বিষয়বস্তু

৩.৬.৩ মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্য

৩.৭ সাৰাংশ (Summing Up)

৩.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Model Questions)

৩.৯ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References & Suggested Readings)

৩.১ ভূমিকা (Introduction):

মধ্যযুগৰ অসমীয়া ভাষাৰ পৰিধি অতি বিস্তৃত। সপ্তদশ শতিকালৈকে সৃষ্টি হোৱা অসমীয়া সাহিত্যৰাজি বৈষ্ণৱ ভাবাদৰ্শৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আছিল। এই সাহিত্যৰাজিৰ প্ৰায়বোৰেই পদত ৰচিত হৈছিল। মন্ত্ৰ সাহিত্য আৰু মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ অংকীয়া নাটৰ গদ্য ক্ৰমে ছন্দোবদ্ধ আৰু লয়যুক্ত হোৱাৰ কাৰণে এইবোৰক প্ৰকৃত গদ্য বুলি ক'ব নোৱাৰি। ষোড়শ শতিকাৰ শেষভাগত ভট্টদেৱৰ হাতত অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰথম নিদৰ্শন পোৱা যায় যদিও ড বাণীকান্ত কাকতিয়ে ভট্টদেৱৰ গদ্যক সংস্কৃতগন্ধী বুলি উল্লেখ কৰিছে। ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ বিষয়বস্তু বৈষ্ণৱ আদৰ্শৰ চাৰিসীমাৰ বাহিৰলৈ যোৱা নাছিল। সপ্তদশ শতিকাৰ

অসমীয়া সাহিত্যত নতুন বিষয়বস্তুৰে চৰিতপুথিসমূহৰ উদ্ভৱ হয়। সমকালীন ৰজাঘৰীয়া পৃষ্ঠপোষকতাত বিকাশ লাভ কৰা অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ব্যাপক প্ৰসাৰ আৰু প্ৰচাৰেই ভাৰতীয় সাহিত্য জগতত ইয়াক এক বিশিষ্ট আসনত অধিষ্ঠিত কৰাৰ লগতে অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ বিকাশত গভীৰ প্ৰভাৱ পেলায়। বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গদ্য অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ গতিধাৰাত আহোমসকলৰ এক উল্লেখযোগ্য অভিলেখ। এই বিভাগটিত মধ্যযুগৰ অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্য, চৰিতপুথি আৰু মন্ত্ৰপুথিৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়ত্ন কৰা হ'ল।

৩.২ উদ্দেশ্য (Objectives):

- ◆ এই বিভাগটি অধ্যয়ন কৰাৰ পাছত আপুনি মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ আভাস পাব।
- ◆ অসমীয়া সাহিত্যলৈ আহোমসকলৰ শ্ৰেষ্ঠ অৱদান বুৰঞ্জী সাহিত্য সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- ◆ বুৰঞ্জীৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ লাভ কৰিব পাৰিব।
- ◆ অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গদ্যৰীতি সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- ◆ অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশত বুৰঞ্জীৰ স্থান সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- ◆ চৰিতপুথি সৃষ্টিৰ পটভূমি জনাৰ লগতে চৰিত পুথিৰ বিষয়বস্তু আৰু প্ৰকাৰ সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব পাৰিব।
- ◆ “গুৰু-চৰিত-কথা”ৰ ভাষা আৰু গদ্যশৈলী সম্পৰ্কে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব।
- ◆ মন্ত্ৰপুথিৰ উৎপত্তি আৰু বিষয়বস্তুৰ লগত পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব।
- ◆ মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্য সম্পৰ্কে আভাস পাব।

৩.৩ মধ্যযুগৰ সাহিত্য:

অসমীয়া সাহিত্যৰ মধ্যযুগৰ সময় হৈছে খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্দশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ মাজভাগলৈকে। সেই সময়ছোৱাতেই অসমীয়া সাহিত্যত সমকালীন সময়ৰ অসমীয়া ভাষাৰ নিদৰ্শন ৰক্ষিত হৈছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত মধ্যযুগৰ শেষৰফালে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ এক অন্যতম ভাগ হ'ল - বুৰঞ্জী সাহিত্য। টাই-আহোমসকলে মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্যলৈ আগবঢ়াই যোৱা এক অবিস্মৰণীয় দান হৈছে এই বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহ। আহোমসকলৰ ছত্ৰ-ছায়াত ৰচিত বুৰঞ্জীসমূহ ৰাজজীৱন আৰু সমাজ জীৱনৰ দলিল স্বৰূপ। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত উল্লেখনীয় স্থান অধিকাৰ কৰি থকা মধ্যযুগৰ আন এক শ্ৰেণীৰ সাহিত্য হ'ল - চৰিত সাহিত্য বা চৰিত পুথি। মধ্যযুগত ৰজাঘৰীয়া পৃষ্ঠপোষকতাৰ বিপৰীতে বৈষ্ণৱ সত্ৰৰ চাৰিবেৰৰ মাজত এইবিধ সাহিত্যৰ সৃষ্টি হৈছিল। মধ্যযুগত এই ধৰণৰ গদ্য সাহিত্যৰ উপৰিও আন কিছুমান সাহিত্যই গা কৰি উঠিছিল। তাৰ ভিতৰত ব্যৱহাৰিক সাহিত্য, অনুবাদ সাহিত্য, শাক্ত সাহিত্য, চুফী সাহিত্য আদিয়েই প্ৰধান।

৩.৪ বুৰঞ্জী সাহিত্য :

অসমীয়া সাহিত্য ভঁৰাললৈ আগবঢ়োৱা বুৰঞ্জী সাহিত্য আহোমসকলৰ অনবদ্য দান। আহোমসকলেই প্ৰথমে অসম দেশৰ বুৰঞ্জী লিপিবদ্ধ কৰে। ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ তৃতীয় দশকত ৰজা চুকাফাই অসমত প্ৰৱেশ কৰিয়েই বুৰঞ্জী লিখিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল। তেতিয়াই পৰাই বুৰঞ্জী লিখাৰ প্ৰথা আৰম্ভ হয়। আহোম ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত সৃষ্টি হোৱা এই বুৰঞ্জীসমূহ অসমীয়া সাহিত্যৰ অতুলনীয় সম্পদ।

৩.৪.১ 'বুৰঞ্জী' শব্দৰ অৰ্থঃ

'বুৰঞ্জী'টাইমূলীয় আহোম ভাষাৰ শব্দ। বুৰঞ্জীৰ অৰ্থ হ'ল - পুৰণি কথাৰ বৰ্ণনা, পুৰাবৃত্ত, ইতিহাস। আহোম ভাষাত 'বু' মানে মূৰ্খ, 'ৰণ' মানে শিক্ষা আৰু 'জী' মানে ভঁৰাল অৰ্থাৎ মূৰ্খৰ শিক্ষাৰ ভঁৰাল। এই শব্দটো সংস্কৃত 'ইতিহাস' শব্দৰ সমাৰ্থক হিচাপেও ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বুৰঞ্জী শব্দৰ ইংৰাজী প্ৰতিশব্দ হ'ল 'History'। ই প্ৰাচীন ঐতিহ্যপূৰ্ণ গ্ৰীক ভাষাৰ 'History' শব্দৰ পৰা আহিছে। এই 'History' শব্দৰ অৰ্থ 'জানা'। প্ৰাচীন কালত ইউৰোপত বিশেষকৈ গ্ৰীচ দেশত বুৰঞ্জী লিখাৰ পৰম্পৰা আছিল। নিজে জনা আৰু নিজে দেখা কথাবোৰ তেওঁলোকে লিপিবদ্ধ কৰি ৰাখিছিল। ইয়ে জ্ঞান বিস্তাৰ পদ্ধতিৰ ইংগিত দিয়ে। প্ৰকৃত অৰ্থত অতীত জ্ঞানৰ বহু সমল এই বুৰঞ্জীসমূহতে সংৰক্ষিত হৈ আছে।

৩.৪.২ অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যঃ

অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ পৰিসৰ অতি বিশাল। এই বিশালতা অকল পৰিসংখ্যাগত নহয়, গুণগত দিশৰ পৰাও অতি তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। পুৰণি কালত অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ব্যাপক প্ৰসাৰ আৰু প্ৰচাৰেই ভাৰতীয় সাহিত্য জগতত ইয়াক এক বিশিষ্ট আসনত অধিষ্ঠিত কৰিছে আৰু অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ বিকাশত গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাইছে। এই বুৰঞ্জী সাহিত্য অসমীয়া জাতিৰ গৌৰৱৰ সঁফুৰা। অসমীয়া জাতিৰ ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰাৰ বহু তথ্য এতিয়াও বুৰঞ্জীৰ পাতত আছে। পুৰণি অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ অধ্যয়নত বুৰঞ্জী সাহিত্য অপৰিহাৰ্য অংগ।

অসমীয়া সাহিত্যিক বুৰঞ্জী সাহিত্যই ভাৰতীয় অন্যান্য ভাষাৰ সাহিত্যৰ ভিতৰত এক বিশিষ্ট মৰ্যাদা দান কৰিছে। যি সময়ত ভাৰতৰ অন্যান্য প্ৰাদেশিক ভাষাত বুৰঞ্জী ৰচনাৰ কোনো নাম-গোন্ধেই নাছিল, তেনে সময়তে এই শ্ৰেণীৰ সাহিত্য ৰচনাৰ সুস্থ আৰু সবল পৰম্পৰা এটা গঢ় লৈ উঠিছিল। এই কথাৰ প্ৰতি লক্ষ্য কৰি বুৰঞ্জীবিদ চাৰ এডৱাৰ্ড এলবাৰ্ট গেইট চাহাবে তেখেতৰ 'History of Assam' শীৰ্ষক গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে -

“Prior to the advent of the Muhammadans the inhabitants of other parts of India had no idea of history. On the otherhand, the Ahom conquer-

ors of Assam had a keen historical sense; and they have given us a full and detailed account of their rule, which dates from the early part of the thirteenth century.”

অসমত প্ৰথম বুৰঞ্জী সাহিত্য লিখাৰ সময় সম্পৰ্কে খাটাংকৈ কোৱাটো কঠিন। প্ৰথম আহোম ৰজা চুকাফাই শ্ৰী.ত পাটকাইৰ দাঁতিয়েদি সৌমাৰপীঠত উপস্থিত হৈ নিৰ্দেশ দিছিল - ‘যি মৰে, যাক পাও, বাটত যি কথা হয়, পণ্ডিতে লিখি থবা’ সেই তেতিয়াৰে পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ মাজভাগলৈকে আহোম নিয়মমতে ধাৰাবাহিকভাৱে বুৰঞ্জী লিখা নিয়ম চলি আহিছে। সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকাত বেছিভাগ বুৰঞ্জীয়েই ৰচনা হোৱা বুলি পণ্ডিতসকলে মত পোষণ কৰে। কিন্তু কীৰ্তিচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ বুৰঞ্জী দাহ অপকৰ্ম, মোৰামৰীয়া বিদ্ৰোহ, মানৱ আক্ৰমণ, পোক-পৰুৱাৰ উপদ্ৰৱ আদিত অনেক বুৰঞ্জী ধ্বংস হয়। এনেদৰে ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হোৱাৰ পাছত অসম চৰকাৰৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগ, কামৰূপ অনুসন্ধান সমিতি আদিয়ে প্ৰায় দুশখনমান বুৰঞ্জী সংগ্ৰহ কৰিছে আৰু এইবোৰৰ ভালেকেইখন প্ৰকাশিতও হৈছে।

বুৰঞ্জীৰ বিষয়বস্তু :

স্বৰ্গদেউ চুকাফাৰ আদেশক্ৰমে আহোমসকলে বুৰঞ্জী প্ৰণয়ন কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। কোনোৱে অসমীয়া আৰু কোনোৱে টাই ভাষাক মাধ্যম হিচাপে লৈ নিজৰ বংশৰ পৰিচয় দি বুৰঞ্জী লিখি ৰাজকীয় মৰ্যাদা লাভ কৰিছিল। এনে বুৰঞ্জীসমূহত ৰজাৰ পৰিচয়, কাৰ্যকলাপ, কোন বংশই কি মৰ্যাদা পালে, কোন ঘৰ নতুনকৈ সোমাল, কোনে কাক নতুনকৈ তুলি ল’লে আদি কথা লিখিত আছিল। পিছলৈ বুৰঞ্জীসমূহৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি পালে। ৰজাঘৰৰ শাসন সম্পৰ্কীয় তথ্য, বা-বতৰা, যুদ্ধ-বিগ্ৰহ, সন্ধি-চুক্তিৰ ব্যৱস্থা আদি বিষয় অন্তৰ্ভুক্ত হ’ল। আশা-আকাংক্ষা, শিক্ষা আৰু অভিজ্ঞতা, আদৰ্শ আৰু উপদেশ আদিৰ বৰ্ণনা পোৱাও যায়। সত্যবাদিতাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত বুৰঞ্জীসমূহত ক’তো অতিৰঞ্জনৰ বৰ্ণনা নাই। অলৌকিকতা আৰু আধ্যাত্মিকতাৰ গুণ্ডীৰ পৰা মুক্ত এই বুৰঞ্জীসমূহৰ বিষয়বস্তু আছিল সমসাময়িক, সমাজ আৰু সমাজৰ জীয়া মানুহৰ জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবি। ঘটনাৰ বৰ্ণনা দিওঁতে দিন, বাৰ, দণ্ড, প্ৰহৰবো উল্লেখ আছে। সেয়ে, সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই কৈছে -

“বুৰঞ্জীৰ কথাখিনি শুকান হাড়-ছাল নহয় তাত
ভাৱৰ সমাৱেশ আৰু আবেগৰ সৌৰভ লক্ষ্য কৰিব
পাৰি। বুৰঞ্জী আৰু সাহিত্যৰ এনে ত্ৰিবেণী-সঙ্গম
বৃটিছৰ পূৰ্বযুগৰ কোনো ভাৰতীয় প্ৰাদেশিক
সাহিত্যতে দেখিবলৈ পোৱা নাযায় বুলি ক’লেও
সত্যৰ অপলাপ নহ’ব।”

আকৌ লীলা গগৈয়ে কৈছে :

“অসমীয়া বুৰঞ্জী কেৱল তথ্যপাতিৰ একোটা
নিৰস টোপোলাই নহয়, ই সাহিত্যৰ বসাল ফল
বুলিব পাৰি।”

আহোমসকলৰ জাতীয় জীৱনৰ ঐতিহ্য, কৃতিত্ব, গৌৰৱ, বংশাৱলীৰ পৰিচয়
বুৰঞ্জীসমূহৰ মাজেদিয়েই পোৱা যায়।

বুৰঞ্জীৰ শ্ৰেণীবিভাগ :

বিষয়বস্তু অনুসৰি বুৰঞ্জীসমূহক কেইবাটাও ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। এই প্ৰসংগত
ড সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাদেৱে বিষয়বস্তু আৰু সময়ৰ ফালৰ পৰা বুৰঞ্জীসমূহক তিনিটা ভাগত
ভগাইছে :

() বজা ভগদত্তৰ দিনৰপৰা আহোম ৰাজত্বৰ আৰম্ভণিলৈ অৰ্থাৎ
খ্ৰীঃলৈ প্ৰাচীন কামৰূপৰ হিন্দু ৰজাসকলৰ অসংলগ্ন ইতিহাস। উদাহৰণস্বৰূপে : ড
সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা সম্পাদিত ‘কামৰূপৰ বুৰঞ্জী’।

() আহোম ৰজাসকলৰ খ্ৰীঃৰ পৰা তেওঁলোকৰ ৰাজত্বৰ
শেষলৈকে বা খ্ৰীঃৰ ইয়াণ্ডাবু সন্ধিলৈকে।
উদাহৰণস্বৰূপে : হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী সম্পাদিত ‘পুৰণি অসম বুৰঞ্জী’, ড সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা
সম্পাদিত ‘সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী’ আদি।

() অসমৰ বাহিৰে ওচৰ-চুবুৰীয়া অন্য দেশৰ বুৰঞ্জী। উদাহৰণস্বৰূপে :
ড সূৰ্যকুমাৰ ভূঞা সম্পাদিত ‘জয়ন্তীয়া বুৰঞ্জী’, ‘কছাৰী বুৰঞ্জী’, ‘ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী’ ইত্যাদি।

আকৌ, আহোম যুগৰ বুৰঞ্জীবিলাকৰ বিষয়বস্তু অনুধাৰন কৰি ড লীলা গগৈয়ে
বুৰঞ্জীসমূহক তলত উল্লেখ কৰা ধৰণে বিভাজন কৰি দেখুৱাইছে :

- () প্ৰাক্ আহোম যুগৰ বুৰঞ্জী।
- () আহোম যুগৰ বা আহোম ৰজাৰ বুৰঞ্জী।
- () দাঁতিঅলীয়া বুৰঞ্জী।
- () অন্য ৰাজ্যৰ বুৰঞ্জী।
- () কটকী বুৰঞ্জী।
- () চকীয়ালৰ বুৰঞ্জী।
- () চাং-ৰুং ফুকনৰ বুৰঞ্জী।

আহোমে অসমত ৰাজত্ব কৰাৰ পূৰ্বে যিসকল ৰজাই এই দেশ (প্ৰাচীন কামৰূপ)ত
ৰাজত্ব কৰিছিল তেওঁলোকৰ বংশাৱলী আৰু কাম-কাজ প্ৰভৃতিৰ বিৱৰণ লিখি ৰখা হৈছিল।
আহোম ৰাজত্ব কালৰ বুৰঞ্জীকাৰ সকলে সেই লিখিত বিৱৰণৰ পৰা সমল সংগ্ৰহ কৰি
প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্যৰ বুৰঞ্জী ৰচনা কৰিছিল। এনে বুৰঞ্জী সংখ্যা তেনেই তাকৰীয়া।

আহোম ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত সংঘটিত বিবিধ ঘটনাক কেন্দ্ৰ কৰি ৰচনা
কৰা হৈছিল আহোম যুগৰ বুৰঞ্জীসমূহ। এনে বুৰঞ্জীৰ তথ্য-পাতি নিৰ্ভৰযোগ্য আৰু এনে
বুৰঞ্জীৰ সংখ্যা আটাইতকৈ বেছি। আহোমসকলে দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্য - কছাৰী, চুতীয়া,

মণিপুৰ, জয়ন্তী, ত্ৰিপুৰা আদিৰ লগত সততে সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰিছিল। কোনো কোনো সময়ত সেইবোৰ ৰাজ্যৰ সৈতে যুদ্ধাদিও সংঘটিত হৈছিল। আহোম ৰাজত্ব কালৰ বুৰঞ্জীৰচকসকলে সেইবোৰ কথাও লিপিবদ্ধ কৰি ৰাখিছিল। ফলস্বৰূপে এই দাঁতিঅলীয়া বুৰঞ্জীসমূহৰ সৃষ্টি হৈছিল। এনেবোৰ বুৰঞ্জীয়ে দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্যসমূহৰ কাম-কাজ, আচাৰ-নীতি, শাসন-প্ৰণালীৰ সম্বন্ধ দিয়ে। আহোম ৰজাসকলে দাঁতিকাষৰীয়া ৰাজ্যৰ উপৰিও আঁতৰৰ অন্যান্য ৰাজ্যলৈ কটকী পঠিয়াইছিল। কটকীয়ে সেইবোৰ ৰাজ্যৰ ৰাজকাৰ্য পৰিচালনাৰ উপৰিও অন্যান্য বিবিধ দিশৰ সম্বন্ধে লিখিতভাৱে ৰজাক অৱগত কৰিছিল। এনেদৰেই অন্য ৰাজ্যৰ বুৰঞ্জীবোৰ ৰচিত হৈছিল। এই শ্ৰেণীৰ বুৰঞ্জী হ'ল - পাদশ্যাহ বুৰঞ্জী, বৰ্ধমানৰ বুৰঞ্জী।

কটকী বুৰঞ্জী প্ৰকৃততে কটকীসকলৰ অভিজ্ঞতাৰ বিৱৰণহে। অন্যান্য ৰাজ্যৰ লগত যোগাযোগ স্থাপনকাৰী, কটকীসকলেও নিজাববীয়াকৈ তেওঁলোকৰ বাস্তৱ অভিজ্ঞতাসমূহ লিপিবদ্ধ কৰি ৰজাৰ ওচৰত নিবেদন কৰিছিল। এনেবোৰ কথা কটকী বুৰঞ্জীসমূহত বৰ্ণিত হৈছে।

অসম ৰাজ্যৰ চাৰিসীমাৰ চকীসমূহত থকা চকীয়ালসকলে চকীৰ খৰচ-পাতি, কাম-কাজ আৰু ৰাজনৈতিক কাৰ্যৰ বিৱৰণেই চকীয়ালৰ বুৰঞ্জী।

চাং-ৰুং ফুকনে লিখি ৰখা ৰজাৰ কাৰেংঘৰ, শিঙৰি ঘৰ, বৰ ঘৰ, চ'ৰা ঘৰ, মঠ-মন্দিৰ প্ৰভৃতি নিৰ্মাণৰ আৰু সেইবোৰ নিৰ্মাণত হোৱা খৰচ-পাতিৰ বিৱৰণেই চাং-ৰুং ফুকনৰ বুৰঞ্জী।

এনেদৰে আহোম ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত ৰচিত বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ বুৰঞ্জী সাহিত্যই অসমীয়া সাহিত্যক অধিক সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিছিল।

৩.৪.৩ বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গদ্যৰীতিঃ

বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গদ্যই অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ ক্ৰমবিকাশত এক বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। অসমীয়া বুৰঞ্জীৰ ঐতিহ্য আৰু গুণৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ড সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে কৈছে - “অসমৰ প্ৰাচীন বুৰঞ্জী সাহিত্য ভাৰতীয় ভাষাবিলাকৰ মাজত একক আৰু অতুলনীয়।” জৰ্জ স্কটেও মন্তব্য কৰিছে এনেদৰে - “The chronicles remain as a valuable legacy to make Assam notable among the Indian provinces.” বুৰঞ্জীৰ গদ্য মূলতঃ বাস্তৱভিত্তিক। এইবোৰত মানুহৰ বিভিন্ন সমস্যাৰাজি বাস্তৱ দৃষ্টিভঙ্গীৰে সকলোৰে মনোগ্ৰাহীকৈ বৰ্ণনা কৰা হৈছিল। কল্পনাৰ স্থান এইবোৰত নাই; আবেগ-অনুভূতি ইয়াত গৌণ। প্ৰকাশভঙ্গী অতি সৰল আৰু বাহুল্যকৰণ এইবোৰত নাই। স্পষ্টতা আৰু সৰলতা বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ প্ৰাণ। অতি সহৃদয়তাৰে বৰ্ণিত ঘটনাৰ সহজ-সৰল তথা সংযত বৰ্ণনাই বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰতিপন্ন কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে :

“বুঢ়াগোহাঞিও মৰোতে ঘৈণীয়েকত ক'লে -

বোলে এই কাকৰাঁহৰ চুংগাত হেংদানখনি থৈছো।

কোনোদিনত যদি বুঢ়াগোহাঞিঃ বুলি গোণাওতা হয়, আকো দেখাই তহঁতে মোৰ সকলো সংকেত কথা কৰি। এইবুলি বুঢ়াগোহাঞিঃ মৰিল। সাত বৎসৰ পাছত চুকাফা বোলে আমাৰযে বুঢ়াগোহাঞিঃ হৰাল, আতে কত বা আছে নেকি, বিচাৰ কৰক। পাচে এই কথা শুনি বুঢ়াগোহাঞিঃ যৈণীয়েকে ল'ৰাটি লৈওঁ ক'লেগৈ, হেংদানকো দিলে। চিন প্ৰমাণ অহা সংকেতকো কলত, প্ৰমাণ পাই সেই ল'ৰাটিকে বুঢ়াগোহাঞিঃ পাতিলে। তাৰে পৰা বুঢ়াগোহাঞিঃ হ'ল।”

(পুৰণি অসম বুৰঞ্জী)

বুৰঞ্জী ঘটনাৰ পোনপটীয়া প্ৰকাশ হোৱাৰ বাবে তাক বৰ্ণনাৰ মাজেৰে বুজোৱাৰ চেষ্টা কৰাতকৈ কথোপকথনৰ মাজেৰে বুজোৱাৰ চেষ্টা কৰা হৈছে। কথোপকথনমূলক ৰীতি বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। ইয়েই বুৰঞ্জীৰ গদ্যক নাটকীয় গুণসম্পন্ন কৰি তুলিছে।

কথোপকথন ৰীতিৰ বাবেই বুৰঞ্জীসমূহত প্ৰত্যক্ষ উক্তিৰ ব্যৱহাৰ বেছি। এই প্ৰত্যক্ষ উক্তিসমূহে বুৰঞ্জীৰ গদ্যক অতি ঘৰুৱা আৰু নিভাঁজ কৰি তুলিছে। যেনে -

“তোৰ ম্লেচ যোনিত জন্ম হৌক।”

“তই বিষ্ঠামূত্ৰ বাহিনী হবি, তোৰ তীৰত ম্লেচ লোকে নিবাস কৰিব, শক্তি বাস হৈব, তীৰকো খহাব নোৱাৰিবি।”

(অসম বুৰঞ্জী)

চুটি চুটি বাক্যৰ সহায়ত পোনপটীয়াভাৱে ইয়াৰ বিষয়বস্তু উপস্থাপন কৰাটো বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। উদাহৰণস্বৰূপে :

“তাতে পাচে চুটীয়া কছাৰীক চপাই আনি জাতি অনুৰূপে ভাগে ভাগে পাতিলে। তাত পাচে চৈতনাগড় বান্ধিলে। সেইবেলা দিচাংখৰাত হাতী ধৰিলে। তাত পাচে, দোপঘৰত গড় বান্ধিলে। মেৰঘৰো চোঙালে। দলৌগুৰিত বাহৰ কৰিলে। তাতপাচে বঙ্গালে পৰীখিতক ধৰি নিলে।”

(অসম বুৰঞ্জী)

মানুহৰ মুখত প্ৰচলিত বৰ্ণনা আৰু কথ্যৰীতিৰ প্ৰভাৱ থকাৰ বাবেই বুৰঞ্জীৰ গদ্য চুটি বাক্যত ৰচিত হৈছে। উল্লেখ্য যে, সকলো বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতি সমপৰ্যায়ৰ নহয়। সুদীৰ্ঘ চাৰিশ বছৰৰ ভিতৰত বুৰঞ্জীসমূহ ৰচিত হৈছিল। দাঁতিকাষৰীয়া তথা অন্যান্য ৰাজ্যৰ

বিষয়ে ৰচনা কৰা বুৰঞ্জীত সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যৰ ৰাজনৈতিক কাৰ্য্যৱলীৰ লগতে অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক প্ৰভৃতি নানান দিশৰ কথা বিধৃত হৈছিল। সেয়ে বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিত বৈচিত্ৰ্যৰ সমাৱেশ ঘটিছে।

বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিৰ এটি অন্যতম বৈশিষ্ট্য হ'ল বক্তব্যৰ স্পষ্টতা। সহজ, দ্ব্যৰ্থকতাবিহীন শব্দ প্ৰয়োগেৰে বুৰঞ্জীৰ গদ্য অধিক সহজবোধ্য কৰি তুলিছে। উদাহৰণস্বৰূপে :

“পাচে আমাৰ লোকে চুটিয়া ৰাজাক খেদি
ধৰিলেগৈ। চুটিয়া ৰাজা আমাৰ লোকক খেদি যাবৰ
দেখি জাং মুংখেনলৈ কাঁৰ মাৰি পঠালে। পাচে
জাং মুংখেনে চুটিয়া ৰাজাক যাঠীয়েৰে খুচি
মাৰিলে। শ'টো জুৰিলৈ বগৰাই পেলালে।”

(দেওধাই অসম বুৰঞ্জী)

বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিৰ এটি উল্লেখনীয় বৈশিষ্ট্য হ'ল - একাধিক দীঘল বাক্যৰে কোনো এটা ভাব প্ৰকাশ কৰাৰ পাচত চুটি বাক্যৰে তাৰ সামৰণি মৰাটো। তদুপৰি একেটা কৰ্তাৰ লগত একাধিক ক্ৰিয়াৰ সম্বন্ধ থাকিলে, সেই কৰ্তাটো বাৰে বাৰে ব্যৱহাৰ নকৰি কেৱল ক্ৰিয়াৰে বাক্য গঠন কৰা ৰীতি বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।

বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ মাজত অসমীয়া ফকৰা-যোজনা, প্ৰবাদ-পটন্তৰ, উপমা, উপকথা আদি নান্দনিক সমলৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। যেনে - বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলি পৰিলে, তিতা গছৰ আগো তিতা গুৰিও তিতা, নেজ কটা বাঘকহে এৰিলে ইত্যাদি। এইবোৰৰ প্ৰয়োগে কথ্যৰীতিক জনসাধাৰণৰ ওচৰ চপাই অনাৰ লগতে বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰিছে।

আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ পথ প্ৰদৰ্শন কৰা এই বুৰঞ্জী পুথিসমূহৰ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্নজন পণ্ডিতে বিভিন্ন মতপোষণ কৰিছে। পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে ‘পুৰণি অসম বুৰঞ্জী’ৰ পাতনিত লিখিছে - “ইয়াৰ লিখাত ক'তো বাহুল্য কথা নাই। ক'তো অতিৰঞ্জনৰ চেষ্টা নাই। ভাষা যেনে সৰল, তেনে আঁত নলগা। কোনো সাঁচা কথাকে গোপন কৰিবৰ চেষ্টা নাই।” ড সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাদেৱে ‘অসম বুৰঞ্জী’ৰ ভাষা সম্পৰ্কত মন্তব্য কৰিছে এনেদৰে :

“The language of the book is easy Assamese prose but there is a tendency to use Sanskrit words and to adopt a sonorous style, with occasional interpersions of the terminal forms used in Assamese poetic diction the total effect of which is unique dignity and flavour, almost archaic, carrying at the same time the impression of homeliness and ease.”

বুৰঞ্জীবোৰত সাধাৰণতে তিনি প্ৰকাৰৰ ভাষাৰ সমাৰেশ ঘটিছে - সংস্কৃত, সমসাময়িক কথিত অসমীয়া আৰু বঙলুৱা ঠাঁচৰ অসমীয়া ভাষা। তদুপৰি আহোম ভাষাৰ বাক্যৰ প্ৰয়োগো মাজে মাজে পোৱা যায়। বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ ভাষাতাত্ত্বিক আলোচনা - ধ্বনি, ৰূপ, শব্দ, বাক্য - এই চাৰিওটা দিশত কৰা হৈছে। ধ্বনিতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত - বুৰঞ্জীৰ গদ্যত আধুনিক অসমীয়াত প্ৰয়োগ হোৱা উচ্চ স্বৰ নিম্ন স্বৰলৈ (আহোম > আহম) আৰু নিম্ন স্বৰ উচ্চ স্বৰলৈ (সোখা > সুখা) পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। ঐ>অ (সৈন্য>সন্য), অ>আ (অসম>আসাম); ই>আ (গধূলি > গধূলা); এ>ই (এতিয়া>ইতিয়া) আদিলৈ পৰিৱৰ্তন হৈছে। শ, স, য ধ্বনি মাজে সময়ে স, খ আৰু হ (শুনি>সুনি/দেশ>দেশ; শেখ>শেহ) - লৈ পৰিৱৰ্তিত হৈছে। আকৌ, ঙ>ঙ্গ হিচাপে প্ৰয়োগ হৈছে; যেনে ঃ ডাঙৰীয়া>ডাঙ্গৰীয়া আদি।

বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ ৰূপতাত্ত্বিক দিশ - বিশেষকৈ বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, অব্যয়, ক্ৰিয়া, ক্ৰিয়া-বিশেষণ, প্ৰত্যয় আদি প্ৰয়োগত বিশেষত্ব পৰিলক্ষিত হয়। বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিত অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰ যথেষ্ট প্ৰয়োগ দেখা যায়। এই ধৰণৰ ৰীতিয়ে শ্ৰুতিমধুৰতা প্ৰদান কৰাৰ লগে লগে কথিত ৰূপৰো কাষ চপাই আনে। উদাহৰণস্বৰূপে - 'পাচে ৰাজাগণে সমে গোহাঞিবোৰে আলচ কৰি ভড়ৰীয়ে উজাই তিনিখন দলং বান্ধিলে ভড়ৰীক পাৰ হৈবাক লাগি।' (কামৰূপৰ বুৰঞ্জী)

সৰ্বনামৰ বিভিন্ন ৰূপৰ প্ৰয়োগ - মঞি, তঞি, মই, তেঞি, আমি আদি পৰিলক্ষিত হয়। বিভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত পঞ্চমী বিভক্তি 'হস্তে'ৰ প্ৰয়োগলৈ লক্ষ্য কৰিব পাৰি।

বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ শব্দতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ, আহোম ভাষাৰ শব্দ, জনজাতীয় শব্দ, বিদেশী আৰু সংস্কৃত আদি ভাষাৰ শব্দ সন্নিবিষ্ট হৈ থকা দেখা যায়। সেয়েহে বুৰঞ্জীৰ ভাষাক এক প্ৰকাৰৰ সংমিশ্ৰিত ভাষা বুলি কোৱাৰহে যুক্তিসংগত। ড. সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে কৈছে - "বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ৰীতিত এটি স্পষ্ট বৈশিষ্ট্য লক্ষ্য কৰা যায়। ইয়াত থলুৱা কথিত ভাষাৰ গোল্ধ আছে; ইয়াৰ ৰীতি সৰল অথচ শক্তিশালী।" বুৰঞ্জীত সন্নিবিষ্ট চিঠি-পত্ৰাদিৰ ভাষা সংস্কৃতগন্ধী। উদাহৰণস্বৰূপে :

তৎসম শব্দ :

“শ্ৰীযুত বৰবৰুৱা - সূচাৰু - চৰিত্ৰ - বিচিত্ৰ - মন্ত্ৰিবৰেষু।

সৌহাৰ্দ পূৰ্বক লেখনং কাৰ্য্যধঃ।” (অসম বুৰঞ্জী)

অৰ্ধতৎসম শব্দ : জনম, মুকুতা, ঘৰিণী আদি।

তদ্ভৱ শব্দ : হাতী, ঘোঁৰা, কঠাল, নাৰিকল, সোণা আদি।

আহোম ভাষাৰ শব্দ : চকলং, চেলেং, নামজাং, তাওকিন, খামৰুং, আদি।

জনজাতীয় শব্দ : কামাখ্যা, কামৰূপ, মাইহাং, পাহাৰ আদি।

কামৰূপী শব্দ : এইখান, বেৰা, আঘন, বেল, গল, গিলা আদি।

আৰবী-ফাৰ্চী শব্দ : ইচলাম, নবাব, উকিল, হাজাৰ আদি।

অসমীয়া, বঙলা আৰু হিন্দী ভাষাৰ সংমিশ্ৰিত বিকৃত উচ্চাৰণযুক্ত শব্দেৰে

গঠিত কিছুমান বাক্য বুৰঞ্জীৰ ভাষাত পোৱা যায়। যেনে -

“আগে এথা কুশল - মঙ্গল হামেচা চাহি। পৰং
তোমাৰ ফৰমান নাৰজ জানিলাম। দিন দিন দোস্তি
একত্ৰ হামাৰা হৈবেক।”

(অসম বুৰঞ্জী)

তদুপৰি বুৰঞ্জীৰ গদ্যত ভালেমান যুৰীয়া বা প্ৰতিধ্বন্যাঙ্ক শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে। তাৰ ভিতৰত অসূয়া-অপ্ৰীতি, কান্দি-কাটি, মৰা-কটা, মানুহ-দুহু, খুৰাই-খুৰাই, বাঁটা-বাহন, কৰ-কাটল, শিখাই-বুজাই, ৰাজা-প্ৰজা ইত্যাদি।

বাক্যতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত আধুনিক অসমীয়া বাক্যৰ দৰে বুৰঞ্জীৰ বাক্যতো কৰ্তা, কৰ্ম, ক্ৰিয়া আদি পদৰ মাজত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক ৰক্ষিত হোৱা দেখা যায়। বুৰঞ্জীৰ গদ্যত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বাক্য - সৰল, মিশ্ৰ, যৌগিক, বৰ্ণনাত্মক, প্ৰশ্নসূচক, নঞৰ্থসূচক, আজ্ঞাসূচক, ভাব প্ৰকাশক বাক্যৰ নমুনা পোৱা যায়। তদুপৰি কৰ্তাহীন, কৰ্মহীন আৰু ক্ৰিয়াহীন বাক্যৰ ব্যৱহাৰো বুৰঞ্জীৰ গদ্যত দেখা যায়।

এনেদৰে অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ গতিপথত বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ গদ্যই স্বকীয় বৈশিষ্ট্য অটুত ৰাখি বিষয়বস্তুৰ বৰ্ণনাত সৰ্বসাধাৰণৰ ভাষা কম-বেছি পৰিমাণে গ্ৰহণ কৰি পণ্ডিত সমাজৰ লগতে সৰ্বসাধাৰণ ৰাইজৰ কাষ চাপিবলৈ সক্ষম হৈছে। এইক্ষেত্ৰত ড হৰিনাথ শৰ্মাদেৱে আগবঢ়োৱা মন্তব্য প্ৰণিধানযোগ্য - “এইবিধ গদ্যৰ ভাষা আৰু প্ৰকাশৰীতি জনসাধাৰণৰ জীৱন যাত্ৰাৰ লগত খাপখোৱা।”

৩.৪.৪ অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশত বুৰঞ্জীৰ স্থানঃ

বুৰঞ্জীৰ গদ্য সাহিত্যিক গুণেৰে গুণসমৃদ্ধ। ইয়াৰ ভাষাই সমসাময়িক কথ্য ভাষাক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। বক্তব্যৰ স্পষ্টতা আৰু সৰলতা বৃদ্ধিৰ কাৰণে বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰীতিৰ মাজে মাজে উপমা, ৰূপক, উপকথা, দৃষ্টান্ত, ফকৰা-যোজনা, প্ৰবাদ-প্ৰবচন আদিৰ সমাবেশ লক্ষণীয়। এইবোৰে অসমীয়া বুৰঞ্জীসমূহক সাহিত্যিক মৰ্যাদা দান কৰিছে। আহোম যুগত ৰচিত এই বুৰঞ্জীসমূহ প্ৰধানতঃ তিনিটা দিশৰ পৰা তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। প্ৰথমতে, বুৰঞ্জী গদ্য সাহিত্য ভাৰতীয় প্ৰাদেশিক ভাষাৰ ভিতৰত একক আৰু অদ্বিতীয়। গদ্যৰ মাধ্যমত লিখা বুৰঞ্জীসমূহত তদানীন্তন সময়ৰ প্ৰচলিত মাত-কথাক এক শৃংখলিত ৰূপ তথা ৰাস্ত্ৰৰধৰ্মী ৰূপত প্ৰকাশ কৰা হৈছে। বিশেষকৈ বুৰঞ্জীসমূহত আহোম-ডা-ডাঙৰীয়া, ৰজা-মহাৰজাসকলৰ বৈয়িক জীৱনৰ ঐতিহ্যপূৰ্ণ ঘটনাৱলী সমসাময়িক কথ্যভাষাত লিপিবদ্ধ কৰা হৈছে। বুৰঞ্জীৰ এনে কথিত গদ্যই আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশত প্ৰভূত অৰিহণা যোগাইছে।

দ্বিতীয়তে, বুৰঞ্জীৰ গদ্যত ব্যৱহৃত ভাষা আৰু বাক্যৰীতি অতি সহজ আৰু অনাড়ম্বৰ। বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ পূৰ্বৱৰ্তী শংকৰদেৱৰ অংকীয়া নাটৰ গদ্যত ব্যৱহৃত ভাষা ব্ৰজাৱলী আৰু ভট্টদেৱৰ গদ্যতো দৈনন্দিন জীৱনৰ কথিত ভাষাৰ নিদৰ্শন পোৱা নাযায়,

ই বহু পৰিমাণে কৃত্ৰিমতাপূৰ্ণ। কিন্তু, বৈয়াকৰণিক বৈশিষ্ট্য, বাক্যৰীতি আৰু শব্দসম্ভাৰত বুৰঞ্জীৰ ভাষা স্বাধীন। এনেবোৰ কাৰণতে বুৰঞ্জীৰ গদ্যই আধুনিক সাহিত্যৰ ওচৰ চপাই আনিলে। বুৰঞ্জী গদ্যৰ ভাষাৰ অনুকৰণতে মিছনেৰী যুগত ‘অৰুণোদই’ৰ সহজ-সৰল গদ্যও সৃষ্টি হৈছে বুলি ক’ব পাৰি। ড নাথান ব্ৰাউনে তেওঁ লিখা ব্যাকৰণৰ পাতনিত কৈছে - “অসমীয়া ভাষা জানিবলৈ আৰু বুজিবলৈ হ’লে বুৰঞ্জীসমূহ পঢ়িবই লাগিব।”

তৃতীয়তে, বুৰঞ্জীসমূহত সমসাময়িক জনজীৱনৰ বৰ্ণনা বিৱৰণ পোৱা যায় অৰ্থাৎ আহোমসকলৰ জাতীয় জীৱনৰ ঐতিহ্য, কৃতিত্ব, গৌৰৱ, বংশাৱলীৰ পৰিচয় অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে। প্ৰত্যেকখন বুৰঞ্জীতে সমসাময়িক জীৱন-চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হৈছে; ঘটনাৰ সময়ানুক্ৰম বুৰঞ্জীবোৰত ৰক্ষিত হৈছে, জীৱনৰ আদৰ্শাত্মক বাস্তৱ দিশটোও অতি দৃঢ়ভাৱে প্ৰকাশ কৰা হৈছে। বুৰঞ্জী সাহিত্যত গণতান্ত্ৰিক দৃষ্টিভঙ্গীৰ বীজ অংকুৰিত হোৱা দেখা যায়। মুঠৰ ওপৰত অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ ইতিহাসত বুৰঞ্জীৰ গদ্য অনন্য আৰু অতুলনীয়।

জানি থওঁ আহা

আহোম ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত সৃষ্টি হোৱা বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহ অসমীয়া সাহিত্যৰ অতুলনীয় সম্পদ। বুৰঞ্জীসমূহ অসমীয়াৰ মানত জ্ঞানৰ অফুৰন্ত ভাণ্ডাৰ। অসমীয়া জাতিৰ ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰাৰ বহু তথ্য এতিয়াও বুৰঞ্জীৰ পাতত আছে। কথোপকথন ৰীতি, চুটি চুটি বাক্যৰ প্ৰয়োগ, বক্তব্যৰ স্পষ্টতা, ফকৰা-যোজনা, প্ৰবচন, উপমা, আদিৰ সুপ্ৰয়োগ, সংমিশ্ৰিত ভাষাৰ প্ৰয়োগ আদি বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। মধ্যযুগৰ এই বুৰঞ্জীবোৰে অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক, শৈক্ষিক, ভাষাতাত্ত্বিক ইত্যাদি বিবিধ দিশৰ সন্বেদ দিয়ে। সেয়ে বুৰঞ্জীসমূহক মধ্যযুগীয় অসমৰ সমাজ জীৱনৰ দলিলস্বৰূপ বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি।

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

প্ৰশ্ন : ‘বুৰঞ্জী’ শব্দৰ অৰ্থ কি ?

প্ৰশ্ন : বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ বিষয়বস্তু কি ? অসমীয়া বুৰঞ্জীসমূহক কি কি ভাগত ভাগ কৰা হৈছে ?

প্ৰশ্ন : বুৰঞ্জীৰ গদ্যৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ কি কি ?

প্ৰশ্ন : অসমীয়া সাহিত্যত বুৰঞ্জীৰ স্থান সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।

৩.৫ চৰিত সাহিত্যঃ

প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্য সাহিত্যত চৰিত সাহিত্যৰ ঐতিহ্য সুদূৰপ্ৰসাৰী। পাশ্চাত্য সাহিত্যত বহু বছৰ আগৰে পৰা জীৱনী ৰচনাৰ প্ৰথা আৰম্ভ হয়। ভাৰতীয় প্ৰাচীন সাহিত্যতো বহু সন্ত-মহন্তৰ জীৱন চৰিত ৰচনা কৰাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। ইয়াৰ ভিতৰত খৃষ্টীয় প্ৰথম

শতিকাত সংস্কৃত ভাষাত ৰচনা কৰা অশ্বঘোষৰ ‘বুদ্ধ চৰিত’ উল্লেখনীয়। ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰাদেশিক ভাষাবোৰত তথা অসমীয়া ভাষাতো চৰিত সাহিত্য ৰচনা কৰাৰ ইতিহাস পোৱা যায়।

৩.৫.১ চৰিত তোলা প্ৰথাঃ

বৈষ্ণৱ গুৰু মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ আৰু তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য আদিকে ধৰি বিশিষ্ট সন্ত-মহন্তসকলৰ তিৰোধানৰ পাছত তেওঁলোকৰ জীৱন-কাহিনী এফালৰ পৰা বিৰবি এই চৰিত পুথিসমূহ ৰচনা কৰা হয়। মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ, মাধৱদেৱ প্ৰমুখ্যে সন্তসকলৰ তিৰোধানৰ পাছত তেওঁলোকৰ গুণ-গৰিমা আৰু কাৰ্যাৱলীৰ বৰ্ণনা কৰাটো সত্ৰীয়া সমাজত এটি প্ৰধান ধৰ্মকাৰ্যৰূপে পৰিগণিত হৈছিল। সত্ৰ বা থানসমূহত সত্ৰাধিকাৰে শিষ্যসকলক লৈ ধৰ্মবিষয়ক কথাৰ লগতে সন্ত-মহন্তৰ জীৱন-কাহিনী বৰ্ণনা কৰিছিল আৰু শিষ্যসকলে সেইবোৰ ভক্তিভাৱে শ্ৰৱণ-কীৰ্তন কৰিছিল। এজনে কওঁতে কোনো কথাৰ আঁৰ লাগিলে আন এজনে তাক শুধৰাই দিছিল। এই ধৰণৰ ৰীতিকেই চৰিত তোলা প্ৰথা বুলিব পাৰি। মহাপুৰুষসকলৰ জীৱন-কাহিনীসমূহ পোনতে লিপিবদ্ধ হোৱা নাছিল যদিও সময় বাগৰি যোৱাৰ পিছত কিছুমান শিষ্যই গুৰুপৰম্পৰা নিগৰিত কাহিনীবোৰ লিপিবদ্ধ কৰিবলৈ মন মেলিলে। এনেদৰে লিপিবদ্ধ কৰা গ্ৰন্থবোৰেই চৰিত পুথি।

পৰম্পৰাগতভাৱে সত্ৰ সমাজত প্ৰচলিত হৈ অহা চৰিত চৰ্চা প্ৰথাৰ আলমতে চৰিতপুথিসমূহ ৰচনা কৰা হৈছিল। অসমীয়া চৰিতপুথিসমূহ ‘চৰিত তোলা’ বা ‘চৰিত চৰ্চা’ প্ৰথাৰ পৰাই উদ্ভূত। ‘চৰিত চৰ্চা’ৰ পৰম্পৰা পোনতে মাধৱদেৱে আৰম্ভ কৰে। ড মহেশ্বৰ নেওগৰ সম্পাদিত ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত উল্লেখ আছে এনেদৰে -

“তেহে শ্ৰীমাধৱদেৱ গুৰুবাক্য শিৰে ধৰি গুৰুজনৰ
সদা সৰ্বদা চৰিত্ৰ কীৰ্তন কৰিছিল।”

(গুৰু-চৰিত-কথা, ছেদ-)

অসমীয়া সাহিত্যৰ মধ্যযুগত বিশেষকৈ শংকৰদেৱৰ পৰৱৰ্তী সময়ত চৰিত সাহিত্যই ঠন ধৰি উঠে। পিছলৈ মাধৱদেৱ, দামোদৰদেৱ, হৰিদেৱ, ভট্টদেৱ আদি সন্তসকলৰ বিষয়ে অনেক চৰিতপুথি ৰচনা কৰি অসমীয়া চৰিত সাহিত্যক সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিছে। ভক্ত আৰু সত্ৰসমাজত এই চৰিত তোলা প্ৰথাই অত্যাধিক প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। সত্ৰ সমাজত ভকতীয়া সাধু ভাষা ৰীতিৰে গুৰুৰ জীৱন চৰিত বৰ্ণিত হৈছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত এই প্ৰথা সত্ৰৰ দৈনন্দিন কাৰ্যপ্ৰণালীৰ অন্তৰ্ভুক্ত হয়। আকৌ, সত্ৰৰ বাহিৰতো সন্ত-মহন্তসকলৰ জীৱন-কাহিনী চৰ্চা কৰা হৈছিল। এজন ভকত বা শিষ্য আন এজন ভকতৰ ওচৰলৈ আহিলে এছোৱা চৰিত কথন কৰা প্ৰথা অঞ্চলবিশেষে এতিয়াও প্ৰচলিত আছে। অতিথিয়েও চৰিত কোৱা সময়খিনি আঁঠু কাঢ়িয়ে চৰিত চৰ্চনৰ মাধুৰ্য উপভোগ কৰে। গুৰুসকলৰ অনেক উক্তি বেদৰ বাণীৰ দৰে লৰচৰ নোহোৱাকৈ বিভিন্ন কাল আৰু বিভিন্ন পৰিৱেশত একে ধৰণে মুখে মুখে চলি আহিছে।

চৰিত তোলা প্ৰথাটো অসমীয়া বৈষ্ণৱ সন্ত-সাধুসকলৰ মৌলিক সৃষ্টি নহয়। ড বিৰিধি কুমাৰ বৰুৱাৰ মতে, চৰিত পুথিৰ উদ্ভৱ আৰু গঠন প্ৰণালীৰ লগত বুদ্ধদেৱৰ চৰিতাৱলীৰ সাদৃশ্য আছে। সংস্কৃত সাহিত্যৰ অশ্বঘোষৰ বুদ্ধচৰিত, বাণভট্টৰ হৰ্ষচৰিত উল্লেখযোগ্য জীৱনী গ্ৰন্থ। ভাৰতীয় প্ৰাদেশিক ভাষা- বঙলা ভাষা সাহিত্যৰ চৈতন্যদেৱৰ জীৱনী লৈয়ে চৈতন্য চৰিতামৃত, চৈতন্য ভাগৱত, কৌমুদী চৈতন্য সাহিত্য আদি উল্লেখনীয় চৰিতপুথি। মধ্যযুগত ইউৰোপত ৰচিত খ্ৰীষ্টান সন্তসকলৰ অলৌকিক অতিৰঞ্জিত গুণগান সম্বলিত জীৱনীসমূহক প্ৰকৃত জীৱনী নুবুলি ‘হেগিওগ্ৰাফী’ (Hagiography) আখ্যা দিয়াৰ দৰে অসমীয়া চৰিতপুথিসমূহকো প্ৰকৃত জীৱনী নুবুলি ‘হেগিওগ্ৰাফী’ আখ্যা দিয়া হয়।

৩.৫.২ চৰিত পুথিৰ বিষয়বস্তু, প্ৰকাৰ আৰু বৈশিষ্ট্য:

শংকৰ-মাধৱৰ তিৰোধানৰ পিছৰ এশবছৰ অৰ্থাৎ ষোড়শ শতিকাৰ শেষৰ পৰা সপ্তদশ শতিকাৰ শেষ ভাগলৈকে বিস্তৃত যুগটোক চৰিত পুথিৰ উদ্ভৱৰ যুগ বুলি পাৰি। চৰিত পুথিসমূহক বিষয়বস্তুৰ ফালৰ পৰা চাবলৈ গ’লে দেখা যায় যে, চৰিতপুথিসমূহত ধৰ্ম অনুষ্ঠানৰ প্ৰসাৰৰ ইতিহাস, সত্ৰসমূহৰ বিকাশ, গুৰুসকলৰ ধৰ্মীয় জীৱনৰ সকলো অনুকূল প্ৰতিকূল অৱস্থা, বৈষ্ণৱ ৰীতি-নীতি আৰু বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ধাৰা আদি অসমৰ বহুতো সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক জীৱনৰ আভাস পোৱা যায়। মহাপুৰুষসকলৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ পুংখানুপুংখ বিৱৰণ দাঙি ধৰি তেওঁলোকৰ ব্যক্তিত্বৰ স্বৰূপ প্ৰতিফলন কৰাত এই পুথিসমূহ দিনলিপি হিচাপে চিত্ৰিত হৈছে। চৰিতপুথিবোৰ মূলতঃ সত্ৰসমূহৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচিত। সত্ৰীয়া পৰম্পৰা আৰু মানৱীয় অনুভূতিৰে সিন্ত চৰিতপুথিৰ গদ্যত সমসাময়িক ভকতীয়া অসমীয়া সমাজখন স্পষ্ট হৈ উঠিছে এনেদৰে :

“The Carit Puthis may be considered to be the most human and realistic documents of early Assamese literature. They further possess immense historical value of the light they throw upon contemporary social life, manners, vaishnavite movements and institutions.

মধ্যযুগত ৰজাঘৰীয়া পৃষ্ঠপোষকতাৰ বিপৰীতে সত্ৰৰ চাৰিবেৰৰ আশ্ৰয়ত ৰচিত চৰিতপুথিসমূহৰ ৰচনাৰ ধৰণ অনুসৰি এই পুথিসমূহক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি। এই ভাগ দুটা হ’ল - (i) পদ্য চৰিত (ii) গদ্য চৰিত।

নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ সময়ত লিখা এই চৰিত পুথিসমূহৰ সৰহ সংখ্যকেই পদ্যত ৰচিত আৰু গদ্যত ৰচিত চৰিতৰ সংখ্যা তেনেই তাকৰ। সেই সময়ৰ সমসাময়িক বৈষ্ণৱ সাহিত্যসমূহ কাব্য বা পদছন্দত ৰচনা কৰাটো এক জনপ্ৰিয় শৈলী আছিল। শংকৰদেৱৰ অংকীয়া নাটৰ গদ্যৰ বাহিৰে সেই সময়ত অন্যান্য সাহিত্যৰাজিৰ মাধ্যম আছিল পদ্য। এতিয়ালৈকে পোহৰলৈ অহা চৰিত পুথিৰ সংখ্যা ডেৰকুৰিমান হ’ব। ইয়াৰ ভিতৰত পাঁচ-ছয়খনমান মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ জীৱন চৰিতেই হ’ব।

বামদাসৰ পুত্ৰ তথা মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ ভাগিনীয়েক বামচৰণ ঠাকুৰে খ্ৰীষ্টীয় ষোড়শ শতিকাৰ শেষ অথবা সোতৰশ শতিকাৰ আদিভাগত ‘শংকৰ চৰিত’ পুথিখন ৰচনা কৰা বুলি অনুমান কৰা যায়। অলৌকিকতাপূৰ্ণ পুথিখনত শংকৰদেৱৰ জীৱনালেখ্যৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। বামচৰণ ঠাকুৰৰ পুতেক দৈতাৰি ঠাকুৰে ‘শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱ চৰিত’ পুথিখন ৰচনা কৰে। এই চৰিতখনত মহাপুৰুষ শংকৰদেৱৰ পূৰ্বপুৰুষৰ বৰ্ণনা, শংকৰ-মাধৱৰ জীৱন কাহিনী আলোচিত হৈছে। ইয়াৰ উপৰিও এই চৰিতপুথিখনে অসমৰ ভিন ভিন সত্ৰ কিছুমানৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশৰ তথ্য দাঙি ধৰে। ড মহেশ্বৰ নেওগ প্ৰমুখ্যে সৰহভাগ পণ্ডিতে এই পুথিখনকে প্ৰথম চৰিতপুথি বুলি ক’ব খোজে। দৈতাৰি ঠাকুৰে পিতৃ বামচৰণ ঠাকুৰ ৰচিত পুথিৰ উল্লেখ কৰা নাই। সেয়েহে বামচৰণ ঠাকুৰ ৰচিত পুথি প্ৰক্ষিপ্ত বুলি অনুমান কৰা হয়। ভূষণ দ্বিজৰ দ্বাৰা ৰচিত এখন উল্লেখযোগ্য চৰিতপুথি হ’ল ‘শংকৰ চৰিত’। শ্ৰীৰাম আতাৰ পুত্ৰ বামানন্দ দ্বিজে ‘শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱ চৰিত’ লিখাৰ উপৰিও ভবানীপুৰীয়া ‘গোপাল আতাৰ চৰিত’ ৰচনা কৰে। নীলকণ্ঠ দাসে ‘শ্ৰীশ্ৰীদেৱদামোদৰ চৰিত’ পদ্যত ৰচনা কৰে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। এই সময়ৰে লিখক বামৰায় দাসে ‘গুৰুলীলা’, বামানন্দ দ্বিজে ‘বংশীগোপাল দেৱৰ চৰিত’ ৰচনা কৰে। বেদান্ত পণ্ডিত কৃষ্ণভাৰতীয়ে ‘সন্ত-নিৰ্ণয়’ চৰিত পুথিখন গদ্যত ৰচনা কৰে। অষ্টাদশ শতিকাত চৰিতপুথিসমূহ ছন্দত ৰচিত হোৱাৰ উপৰিও গদ্যত ৰচিত হোৱা পুথিকেইখনে সেই যুগৰ গদ্য সাহিত্যৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰে। গদ্যত ৰচিত চৰিতপুথিৰ ভিতৰত ‘কথা-গুৰু-চৰিত’ (উপেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ লেখাৰু সম্পাদিত) পৰৱৰ্তী সময়ত একেই গ্ৰন্থৰে পুনৰ সংস্কৰণ ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ (মহেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত) আৰু লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাদেৱৰ বাঁহীত প্ৰকাশিত তথা মহেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত ‘বৰদোৱা গুৰু চৰিত’ অন্যতম। এই গদ্যচৰিত দুখনৰ উপৰিও গোবিন্দ দাসৰ ‘সন্ত সম্প্ৰদায়’ আৰু ভট্টদেৱৰ নামত প্ৰচলিত ‘সং সম্প্ৰদায় কথা’ গদ্যত ৰচিত পুথি। ছন্দত ৰচিত পুথিসমূহৰ ভিতৰত কৃষ্ণ মিশ্ৰৰ ‘দামোদৰ চৰিত’, বিদ্যানন্দ ওজাৰ ‘ঠাকুৰ চৰিত’, কৃষ্ণ আচাৰ্যৰ ‘সন্ত-চৰিত’, দ্বিজ দিবাকৰ আৰু বাণেশ্বৰৰ ‘হৰিদেৱ চৰিত’, জয় নাৰায়ণৰ ‘লক্ষ্মীপতি চৰিত’ আৰু ‘ৰামগোপাল চৰিত’, ৰমাকান্তৰ ‘বনমালীদেৱ চৰিত’, ভবানন্দ মিশ্ৰৰ ‘গোবিন্দ চৰিত’ আদি উল্লেখযোগ্য।

চৰিত পুথিসমূহ অকল গুৰুসকলৰ জীৱনালেখ্যই নহয় কাব্য, ধৰ্মগ্ৰন্থ আৰু ইতিহাসৰূপেও এইবোৰৰ মূল্য যথেষ্ট। প্ৰসিদ্ধ ধৰ্মগুৰুৰ জীৱন-লীলাক বিষয়বস্তুৰূপে লৈ তাক ক্ৰমগতিত প্ৰকাশ কৰা হৈছে দুলাৰী, পদ ছবি, লেছাৰী, বুনা, বুমুৰী আদি ছন্দত। ৰূপায়ণৰ মাজত কবিসুলভ বৰ্ণনা আৰু কল্পনাৰ অভাৱ পৰিলক্ষিত নহয়। বিবিধ অলংকাৰৰ সুপ্ৰয়োগে চৰিতপুথিসমূহৰ ভাষা অৰ্থপ্ৰকাশক তথা মনোৰম কৰি তুলিছে। এইবোৰে চৰিতপুথিসমূহক কাব্যিকৰূপ প্ৰদান কৰিছে। চৰিতপুথিসমূহত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আচৰণীয় ব্যৱস্থা আৰু ৰীতি-নীতিৰ বিভিন্ন কথা পোৱা যায়। ইয়াত বৰ্ণিত মহাপুৰুষসকলৰ ধৰ্মীয় কৰ্মৰাজিয়েও অনুগামীসকলক ধৰ্মৰ পথ দেখুৱায়। মধ্যযুগীয় অসমৰ ধৰ্মীয়, সামাজিক আনকি ৰাজনৈতিক ইতিহাস হিচাপে চৰিত পুথিসমূহৰ মূল্য সৰ্বাধিক। কাৰণ

এই পুথিবোৰত ভক্ত আৰু গুৰুসকলৰ ধৰ্মীয় জীৱন প্ৰণালী, জীৱন প্ৰণালীত সন্মুখীন হোৱা বাধা-বিঘিনি, বৈষ্ণৱ গুৰুসকলৰ প্ৰতি ৰাজশক্তিৰ অনুকূল আৰু প্ৰতিকূল আচৰণ, সত্ৰানুষ্ঠানৰ ধৰ্মীয় আৰু সামাজিক কৰ্মৰ চিত্ৰ, কোচ, আহোম আৰু দৰঙ্গীৰজাসকলৰ সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বিকাশত পৃষ্ঠপোষকতা - আদিৰ সমল পোৱা যায়।

চৰিত পুথিসমূহত সন্তসকলৰ জীৱন প্ৰণালীৰ উপৰিও তেওঁলোকৰ পুৱাৰ পৰা গধূলিলৈকে দৈনিক জীৱন কাৰ্যৰ দিনলিপিও পোৱা যায়। ‘বনমালিদেৱ চৰিত’ত উল্লেখ আছে :

“প্ৰভাতে উঠি বনমালি সন্ত।
শিষ্যে মুখ হস্ত পথালিলন্ত।।
দিলন্ত তৈল আনি নিজ দাসে।
হাতে লাঠি ধৰি উঠন্ত লাসে।।”

এনেবোৰ বিশেষত্বৰ কাৰণে চৰিতপুথিসমূহে অসমীয়া বৈষ্ণৱ সাহিত্যত এখন বিশিষ্ট আসন দখল কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে।

৩.৫.৩ গুৰু-চৰিত-কথাঃ

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ মধ্যযুগৰ অসমীয়া কথা সাহিত্যৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। এই পুথিখন খ্ৰীষ্টীয় সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকাৰ অসমৰ সামাজিক, ধাৰ্মিক, আৰ্থিক, ৰাজনৈতিক চিত্ৰৰ দাপোনস্বৰূপ। ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ গ্ৰন্থখনে শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ জীৱন কাহিনীকে ধৰি নজনা আতা আৰু বহুতো ভক্তৰ জীৱনৰ কাহিনী কিছু পৰিমাণে বিবৃত কৰিছে। এই পুথিখনৰ সাঁচিপতীয়া পুথিৰ ইতিহাস সম্পৰ্কে ড মহেশ্বৰ নেওগে সম্পাদনা কৰা ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ ভূমিকাত উল্লেখ কৰিছে এনেদৰে :

“বাণীকান্ত কাকতিয়ে চন মানত বৰপেটা সত্ৰাধিকাৰ চতুৰ্ভূজ মিশ্ৰৰ পৰা শৰণ ল’বৰ বেলিকা গুৰু নিৰ্মালিকৰূপে সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পাণ্ডুলিপিটো পাইছিল। কাকতিয়ে প্ৰথমে পুথিখন ‘অসম চৰকাৰৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব’ বিভাগক দিছিল আৰু তেতিয়াই ‘শংকৰ চৰিত’ বা ‘শংকৰ চৰিত গদ্য’ নামেৰে পঞ্জীভূত হৈছিল। পাছত তেঁৱেই গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হাতে লিখা পুথি ভঁৰালত দান কৰে আৰু তেতিয়াৰ পৰা গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় পুথিভঁৰালত ‘গুৰুচৰিত’ (শংকৰ) নামেৰে পঞ্জীভূত হৈ আছে। চৰিতখনৰ ক’তো নামৰ উল্লেখ পোৱা নাযায়।”

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গ্ৰন্থৰ নাম আৰু লেখকৰ নাম সম্পৰ্কে ক’তো স্পষ্টৰূপে উল্লেখ পোৱা নাযায়। অধ্যাপক মহেশ্বৰ নেওগৰ আলোচনাৰ ভিত্তিতেই চৰিতখনৰ উদ্ভৱৰ আলোচনাত বৰদোৱা ঠাল আৰু বৰজহা ঠাল হিচাপে চৰিত কখনৰ দুটা মূল ধাৰাৰূপে চক্ৰপাণি বৈৰাগী আতৈ আৰু ধনঞ্জয় আতৈ নামৰ দুগৰাকী মহাভক্তক ক্ৰমে এই দুটা ঠালৰ মূল প্ৰবক্তাৰূপে গ্ৰহণ কৰিব পাৰি।

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত মধ্যযুগৰ অসমৰ সামাজিক চিত্ৰও ফুটি উঠিছে। সেই সময়ৰ সমসাময়িক সমাজত প্ৰচলিত ৰীতি-নীতি, লৌকিক আচাৰ-ব্যৱহাৰ আদিৰ বৰ্ণনা গ্ৰন্থখনত

পোৱা যায়। ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত মিৰি, নগা, গাৰো, ভোট, অকা, নগা আদি মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকে বসবাস কৰা আৰু জাতি-ধৰ্ম-বৰ্ণ অনুসৰি উচ্চ-নীচৰ প্ৰভেদৰ কথাও চৰিতখনত পোৱা যায়। সামাজিক লোকাচাৰসমূহৰ বৰ্ণনাৰ উপৰিও লোকবিশ্বাস আৰু জ্যোতিষ চৰ্চা আদি প্ৰথাৰ প্ৰচলনৰ উল্লেখ ‘কথা-গুৰু-চৰিত’ত পোৱা যায়। অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত কৃষিকৰ্ম, বেহা-বেপাৰ আদিৰ জৰিয়তে জীৱন-যাপন কৰাৰ বৰ্ণনা আছে। এনেদৰে ভক্তি আন্দোলনৰ এই মনোৰম অভিলেখত শংকৰদেৱৰ সময়ছোৱাৰ সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক দিশ প্ৰতিফলিত হৈছে। লগতে শংকৰদেৱৰ পূৰ্বৰ আৰু পৰৱৰ্তী কালৰ জীৱন প্ৰবাহৰ জিলিঙনি প্ৰস্ফুটিত হৈছে। এনেবোৰ বিশেষত্বৰ বাবে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ স্থান গুৰুত্বপূৰ্ণ।

৩.৫.৪ ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যশৈলী :

অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশত ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ যথেষ্ট ভূমিকা আছে। ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যশৈলী কথোপকথনমূলক। সত্ৰীয়া পৰিৱেশত ভক্ত সমাজত যেনেদৰে কথা-বতৰা কয়, এজনে ব্যাখ্যা কৰি থাকোঁতে তাৰ প্ৰসংগত সুধিবলগীয়া থাকিলে আনজনে সোধে, সিজনে আকৌ উত্তৰ দিয়ে। এনেধৰণৰ কথোপকথনমূলক প্ৰকাশভংগীয়ে ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ ভাষা সৰ্বসাধাৰণ লোকে সহজে বুজি পোৱাত সহায় কৰাৰ লগতে বৰ্ণনীয় বিষয় আকৰ্ষণীয় কৰি তুলিছে। উদাহৰণস্বৰূপে :

“আৰু একদিনা আএ গুৰুজনক স্নান ভোজন কৰাই
তৈল দি বোলে টামন তোৰ আৰু পঢ়িবৰ মন নাইঃ
ভণ্টাখেৰি গৰুজাকতহে চিস্তঃ বাৰেবৎসৰিয়া
হলিকে।। আমাৰ বংশত অপণ্ডিত নাইঃ তই মুৰ্খ
হ’ব খুইছ নেঃ”

(গু.চ.ক., ছেদ-)

ভকতীয়া ঠাঁচৰ অনুপম প্ৰয়োগে গ্ৰন্থখনক এক সুকীয়া মাধুৰ্য দান কৰিছে। ভক্তসকলে অন্তৰত একাগ্ৰ ভক্তি ৰাখি গুৰুৰ গুণানুকীৰ্তন কৰা বাবে ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যশৈলী মৃদু, নম্ৰ আৰু আবেগিক হৈ পৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে :

“আৰু একদিনা শৃশঙ্কৰদেৱ বোলেঃ নাৰায়ণদাসঃ
তোমাৰ নিচিনা এনে কেইঘৰমান আছে : বোলে
বাপ তিনিঘৰি আছে : বোলে কাৰ কি নাম : বোলে
এঘৰ চকিয়া মাজি : এঘৰ পিতাম্বৰ কবি : এঘৰ
জন্তিৰ মধাই।। বোলে কোনে কি কৰ্ম কৰে :
বোলে বাপ চকিয়া মাজিএ অন জলদান কৰে :
বোলে সি গৃহাশ্ৰমধৰ্ম : বোলে পিতাম্বৰে কি
কবিতা কৰে : বোলে বিলাপ কৰি কান্দে দেৱী

ৰুক্মিণি : কোন অঙ্গে খুন দেখি নাইলা যদুমনি :
এই কবিতা কৰে বোলে সি সাক্ত কামসিক তাৰ
কথা নকবা।”

(গু.চ.ক., ছেদ-)

সাধাৰণতে আধ্যাত্মিক পৰিৱেশত ভক্ত আৰু বৈষ্ণৱসকলৰ মাজত স্বাভাৱিক
কথন-ভংগীৰ মাজেৰে গুৰুসকলৰ চৰিত-চৰ্চা কৰা হয়। এনে কথা-বতৰাৰ মাজত কোনো
কৃত্ৰিমতা দেখা নাযায়। ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত স্বাভাৱিক কথন প্ৰণালীৰে ভক্ত হৃদয়ৰ আবেগ
অনুভূতি সুন্দৰকৈ প্ৰকাশিত হৈছে। যেনে :

“আৰতিপ্ৰসঙ্গ হল দাষি নচাইচে : এটাৰ কুনবিন
খসিল : গুৰুজনে অল্পহাস্য কৈলে : দেখি
তাৰাসবে বোলে এনে লঘু কাৰ্যত উত্তম লোকে
হহা নহই সজ। গুৰু বোলে কিহতঃ দেখালে
তাৰাসবে : বোলে আক আমি দেখাই নাই।। বোলে
কিৰনো হাস্য কৰা গল : বোলে পাণ্ডা ভোগ
নমাইচে ঠাকুৰ : উতল হাতে পৈলঃ এৰিলে পৰে
নেৰিলে পোৰে।। উপাই নপাই চেলেকা মাৰি খাই
থলেঃ তাতেহে হাস্য কৈলো নুধুলে দেখিঃ তেহে
মতাই আনি সোধিলে : বোলে হই আৰু শ্ৰেষ্ঠা
নপাইহে কৈলো : মহাজনসবে বোলে : পাথৰ
গৃহ অভ্যন্তৰে কথা কিৰূপে জানিলে দেখিলে
ভবিস্বং কাৰ্যঃ আৰা ইশ্বৰজে সদাশিৱসে স্বৰূপঃ
আমাৰ দগুৱত প্ৰণাম।”

(গু.চ.ক., ছে. -)

সংক্ষিপ্ততা ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যশৈলীৰ এটি অন্যতম বৈশিষ্ট্য। চুটি চুটি
বাক্যৰ প্ৰয়োগে পুথিখনৰ প্ৰকাশৰীতি সৰল কৰি তুলিছে লগতে এনেধৰণৰ বাক্যৰ
প্ৰয়োগে বিষয়বস্তু সুস্পষ্ট কৰি তুলিছে। চুটি চুটি বাক্য, কেতিয়াবা দীঘল বাক্য, প্ৰশ্নবোধক,
বৰ্ণনামূলক, উপদেশমূলক আদি বাক্যৰো ব্যৱহাৰ চৰিতখনত পোৱা যায়। ‘গুৰু-চৰিত-
কথা’ৰ গদ্যৰীতিত বাক্যবিন্যাস প্ৰকৰণ বা বৈয়াকৰণিক নিয়ম মানি চলা দেখা নাযায়।
বহুবোৰ বাক্য সমাপিকা ক্ৰিয়াৰ সলনি কৰ্মপদেৰে আৰু অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰে শেষ হৈছে।
আকৌ চৰিত পুথিখনৰ গদ্যত বহুবোৰ বাক্য ক্ৰিয়া নোহোৱাকৈ প্ৰয়োগ হৈছে।
উদাহৰণস্বৰূপে :

“আৰু তেজশক্তি ৰূপৰশ্মি দেখি ধ্যান লাগিল
সভাৰ প্ৰজা : শিৰ ছত্ৰাকৃত : কেশ আকুষ্ণিত :
শঙ্খপ্ৰায় কণ্ঠ : আয়ত লোচন : ভ্ৰুবুগল মদনৰ

চাপ : নাসা তিলফুল : অধৰ ৰাতুল : চন্দ্ৰমা বদন
 : দাড়িম্ব দশন : সিংহবন্ধ কন্ধ : বাহু আজালই :
 শোভে তাতে নখচন্দ্ৰই ।। ৰত্নৰ মোলান : আঙ্গুলিৰ
 ঠান : বাহু বক্ষস্থল : ডম্বৰু কঙ্কাল : কটি উৰস্থল :
 উৰু দামকল : বলিত জঙঘন : দুখানি চৰণ : অৰুণ
 বৰণ : পাট পিচোৰাই : অধিকে সুহাই : হেন অদ্ভুত
 চমৎকাৰ বিৰাজিৰূপে ঠাকুদেউ উজ্জ্বলিত বহিছে :
 জাৰ জেই অঙ্গৈ দৃষ্টি পৰে নভাষে চক্ষু ।।

(গু.চ.ক., ছেদ -)

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যৰ মাজত চিত্ৰধৰ্মিতা পৰিলক্ষিত হয়। চিত্ৰধৰ্মিতাৰ
 প্ৰয়োগে পুথিখনৰ গদ্যক অধিক আকৰ্ষণীয় আৰু মনোৰম কৰি তুলিছে। উদাহৰণস্বৰূপে:

“আন্ধাৰ দুপৰ নিয়া বৃষ্টি এবুকু এককাল জল ঠাই
 ঠাই হাবি জঙঘল বোকা মহ বাগ হাতি ।। গা উৰু
 কটি জঙঘা কাটি এৰালি সিঙ্গৰিত্ৰ জোকে পোকে
 মহে ডাহে খাই বোবৰা ৰঙ্গা কৈলে সব সৰিৰ ।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

নানান নীতি-বচন, জতুৱা ঠাঁচ, খণ্ডবাক্য, ফকৰা-যোজনা আদিৰ বহুল প্ৰয়োগ
 ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত দেখা যায়। এইবোৰৰ সুপ্ৰয়োগে পুথিখনৰ গদ্যক বাস্তৱিকতা প্ৰদান
 কৰাৰ লগতে জতুৱা ঠাঁচ, ফকৰা-যোজনাৰ সুপ্ৰয়োগে ঘৰুৱা কথ্যৰীতিৰ ওচৰ চপাই
 নিছে। তলত এইবোৰৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ’ল -

জতুৱা ঠাঁচ, খণ্ডবাক্য :

গা জাকি মাৰি, গোৰত গোৰে, গৰ্ভ বেকত হ’ল, মুখ বাদ্য কৰিলে,
 চকু ফিৰাই দিলে, ৰাজাক দোহাই দি, চাই মাৰিলে, কণা হাঁহক পতান ধান দি, কটাৰ পো
 কটাহত, নিগুণত গুণ দিব খোজা, ইত্যাদি।

ফকৰা-যোজনা :

(ক) “পশু নকৰিবা সৰ : মৰাও নানিবা জিয়াও নানিবা সুখাহতে নপসিবা ঘৰ ।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

(খ) “ভাণ্ড পৰষি লৱণু থবা : শিষ্য পৰষি জ্ঞান কবা ।

(গু.চ.ক., ছেদ -)

(গ) বোলে সিয়ান চৰাই ভাও : লাম্ফ দি দি আহাৰ খাই ফান্দত নিদিএ পাও ।।

নাএও দিলো বঠা দিলো আৰু দিলো চৰি : বাই বটি খাব নুৱাৰে কাৰ
 কোন বৈৰি ।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

এইবোৰৰ অন্তৰ্ভুক্তিয়ে চৰিতখনৰ কথা-বস্ত্তৰ তত্ত্বাৰ্থৰ বিকাশ সাধনত সহায়
 কৰাৰ উপৰিও প্ৰতিপাদিত তত্ত্ব উপলব্ধিৰ ফালে পাঠক-শ্ৰোতাৰ মন আকৰ্ষিত কৰিব

পাৰিছে। আকৌ এনে গুণসমৃদ্ধ খণ্ডবোৰৰ প্ৰয়োগে চৰিতপুথিখনৰ সাহিত্যিক গুণ উন্নত কৰি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে।

আধ্যাত্মিক পৰিৱেশত ভক্তসকলে গুৰুসকলৰ চৰিত চৰ্চা কৰোঁতে মাজে মাজে গীতৰ উদ্ধৃতি, শাস্ত্ৰৰ উদ্ধৃতি আৰু ঘোষা আদিৰ প্ৰয়োগ কৰা পৰিলক্ষিত হয়। এইবোৰে চৰিতখনৰ গদ্যক যথেষ্ট মনোগ্ৰাহী কৰি তুলিছে। উদাহৰণস্বৰূপে :

গীতৰ উদ্ধৃতি :

“গোপাল কি গতি কৈলে।। কিমতি দিলে।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

“আলো মাই কি কহব দুখঃ পৰাণ নিগৰে নেদেখিয়া চান্দমুখ।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

ঘোষাৰ উদ্ধৃতি :

“শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ হৰিভকতৰ বানা জেন কল্পতৰুঃ”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

“মাধৱ বান্ধৱ দেৱ হৰিঃ কৰা কৃপা দোষ ক্ষেমা কৰি।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

এইবোৰৰ প্ৰয়োগে বৰ্ণনীয় বিষয়ক সবস কৰি তোলাৰ লগতে ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যক গাভীৰ্য্যতা প্ৰদান কৰিছে। ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যত ৰূপক, উপমা, অনুপ্ৰাস অলংকাৰৰ সুপ্ৰয়োগে চৰিতখনৰ গদ্যক সোণত সুৰগা কৰাৰ উপৰিও সাহিত্যিক গুণসম্পন্ন কৰাত যথেষ্ট পৰিমাণে ইন্ধন যোগাইছে। যেনে :

ৰূপকঃ

(ক) “কাঠৰ মালা ফুটে ফাটে। মনৰ মালা কাহে চুটে।।” (গু.চ.ক., ছেদ -)

(খ) “কাচক লাগি মানিক নিবিকা” (গু.চ.ক., ছেদ -)

(গ) “গঢ় বান্ধি যুজিলে সজ প্ৰাণৰ সংশই নাইঃ বিনা গৰে যুজিলে ভই।।”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

উপমাঃ

(ক) “তোত্ৰাহে চক্ষুৰ পটল গুচাই দিব্য অঞ্জন দিলা আজিঃ (গু.চ.ক., ছেদ -)

(খ) “জ্ঞান প্ৰদিপহে দিলা অক্ষলাৰ চক্ষু দৰে।।” (গু.চ.ক., ছেদ -)

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ ভাষাতাত্ত্বিক দিশত অৰ্থাৎ ধ্বনি, ৰূপ, শব্দ, বাক্য এই সকলোতে বিশেষ বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হৈছে। ধ্বনিৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃত ভাষাত ব্যৱহৃত প্ৰায়বোৰ স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ ভাষাত ব্যৱহাৰ হৈছে যদিও সকলো স্বৰ আৰু ব্যঞ্জনৰ উচ্চাৰিত ৰূপ পোৱা নাযায়। ই, ঈ আৰু উ, ঊৰ উচ্চাৰণৰ পাৰ্থক্যহীনতা, শ, স, য-ৰ উচ্চাৰণৰ পাৰ্থক্যহীনতা চ, ছ-ৰ উচ্চাৰণৰ পাৰ্থক্যহীনতা, জ, য, বা-ৰ উচ্চাৰণৰ পাৰ্থক্যহীনতা দেখিবলৈ পোৱা যায়। যেনে - ঈশ্বৰ/ইশ্বৰ, বুঢ়ী/বুঢ়ি; পুত্ৰ/পুত্ৰ, মুৰ্খ/মুৰ্খ; দৰশন/দৰসন, একাদশী/একাদসি; আছে/আচে, হৈছিল/হৈছিল; যুদ্ধ/জুদ্ধ, যুজ/যুবা ইত্যাদি। আকৌ ‘ঋ’-ৰ ঠাইত ‘ৰি’, ‘ওঁ’-ৰ ঠাইত ‘এঃ’ আৰু ‘ত’-ৰ ঠাইত ‘ৎ’ ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা

যায়। যেনে : ঋষি>ৰিষি; দিওঁতে>দিওতে; ঠাইত>ঠাইৎ; আদি। দ্বিস্বৰ ভাঙি প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায় যেনে : ৰই, মই। স্বৰভক্তি লোপ, অপিনিহিত, আগম, ঘোষীভৱন পদ্ধতিৰে ধ্বনি পৰিৱৰ্তন ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত দেখা যায়।

ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰতো বচন, লিংগ, বিভক্তি, সৰ্বনাম, ক্ৰিয়া, সন্ধি, প্ৰত্যয়, গত্ব-যত্ব বিধি আদিৰ প্ৰয়োগত বিশেষ বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হয়। একবচন ‘মই’ৰ সলনি ভকতীয়া পৰম্পৰাত ‘আমি’ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ শব্দতত্ত্বৰ দিশত প্ৰাচীন সংস্কৃত, পুৰণি অসমীয়া ভাষা, নামনি অসমৰ ভাষা, দেশী আৰু বিদেশী ভাষা, আহোম ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ পৰিলক্ষিত হয়। তন্ত্ৰ (সাত, জুই, মিছা ইত্যাদি), তৎসম (পঙ্ক, ঋষি, বিপ্ৰ ইত্যাদি), অৰ্ধতৎসম (মুক্তিকা, দৰখন ইত্যাদি) আদি শব্দৰ ব্যৱহাৰ আছে। দেশী ভাষাৰ ভিতৰত বঙলা (জমাই, চকাৰি ইত্যাদি), উড়িয়া (বানা ওভাষা ইত্যাদি) আৰু হিন্দী (বাত, দাৰু, তৰকাৰী ইত্যাদি) ভাষাৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়। বিদেশী ভাষাৰ ভিতৰত আৰবী, ফাৰ্চী, তুৰ্কী আদি অনেক ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগো আছে। কামৰূপী অৰ্থাৎ নামনি অসমৰ উপভাষাৰ (জপা, লফা, চাঙ্গা, ফেহাফুহা ইত্যাদি) ভালেমান প্ৰয়োগে ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যৰীতিক জনসাধাৰণৰ অধিক ওচৰ চপাই নিয়াত সহায়ক হৈছে। চৰিতপুথিখনত ব্যৱহৃত অনুৰূপ আৰু যুৰীয়া শব্দবোৰে গদ্যক কথ্যৰীতিৰ অধিক কাষ চপাই আনিছে বুলি ক’ব পৰা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে : জলে-স্থলে, শয়নে-ভোজনে, হোম-আছতি আদি। চৰিতখনৰ ভাষা উজনি অসমৰ কথিত ভাষাতকৈ নামনি অসমৰ কথিত ভাষাৰহে অধিককৈ প্ৰতিনিধিত্বমূলক। তাৰোপৰি, সেইসময়ত অসমত বাস কৰা বিভিন্ন জাতি-জনজাতিসকলৰ ভাষাৰ মিশ্ৰিত কথাও মাধৱদেৱে উল্লেখ কৰিছে : এনেদৰে :

“নগা মিৰি ডফলা ভোট অকা গাৰো : ব্ৰাহ্মণ
ক্ষেত্ৰ বষ্য সুদ্র কলিতা কেওট : কোচ আসম
চুটিয়া কচাৰি : সুৰি যুগি ধোবা : ঢোম হাৰি চণ্ডাল
: তুৰুক জৰনা জাৰ জি ভাও মাত বলি ফাচ্ছি
আৰ্হি গৰ লই হই :”

(গু.চ.ক., ছেদ -)

‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ ভাষাত মাজে মাজে নাটকীয় গঢ়ৰ কথনৰীতিৰ নিদৰ্শনো পোৱা যায়। পুথিখনত গুৰুসকলৰ জীৱন স্মৃতিয়ে ভক্ত হৃদয়ৰ অন্তৰ স্পৰ্শ কৰাৰ দৰে ঘৰুৱা কথিত প্ৰকাশভংগীৰ জৰিয়তে পাঠকৰ মনতো আবেগ-আকুলতা বৃদ্ধি কৰাৰ লগতে মনোগ্ৰাহী আৰু সুখপাঠ্য কৰি তুলিছে। এই ক্ষেত্ৰত ড বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাদেৱে তেওঁৰ ‘অসমীয়া কথা সাহিত্য’ত উল্লেখ কৰা মন্তব্যটি প্ৰণিধানযোগ্য :

“চৰিতপুথিৰ বিষয়বস্তু যৎসামান্যভাবে হ’লেও
আত্মনিষ্ঠ; পুথিৰ চৰিত্ৰৰ লগত ৰচকৰ হৃদয়ৰ পৰিচয়
আছে। কেৱল যথাযথ বৰ্ণনা দিয়ায়ে চৰিত

লেখকৰ উদ্দেশ্য নহয়। মহাপুৰুষৰ জীৱনৰ ঘটনাৱলীয়ে তেওঁৰ অন্তৰ যিদৰে স্পৰ্শ কৰিছে, সেই তেনে ভাব তেনে অনুভূতি ভক্তবৃন্দৰ অন্তৰত গোচৰীভূত কৰি মহাপুৰুষৰ মহান আদৰ্শক জীৱন্ত ৰূপ দিয়াহে তেওঁৰ উদ্দেশ্য। সুখ-দুখ, গ্লানি-গৰিমা, স্বলন-পতন আদি সাধাৰণ শ্ৰদ্ধা-সহানুভূতি উদ্ৰেক কৰিব পৰা ‘মানুহ’ৰ আখ্যানৰে চৰিতপুথি সজীৱ হৈ আছে।”

জানি থওঁ আহা

অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত চৰিত সাহিত্যৰ স্থান গুৰুত্বপূৰ্ণ। বৈষ্ণৱ সন্ত-মহন্তসকলৰ জীৱন চৰিত অৰ্থাৎ গুণ-গৰিমা ৰচনা কৰা হৈছিল বুলি ক’ব পৰা যায়। অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সাংগঠনিক আৰু মধ্যযুগৰ অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশ ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ জৰিয়তে জানিব পাৰি। ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ গ্ৰন্থখনৰ গদ্যৰীতিত প্ৰাচীন অসমীয়া গদ্য আৰু আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ দুয়োটা ৰূপেই দেখা যায়। প্ৰাচীন অসমীয়া গদ্যৰ বিৱৰ্তনৰ এটি স্বাক্ষৰ এই পুথিৰ মাজেদি পৰিস্ফুট হৈ উঠিছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত মধ্যযুগৰ সাহিত্যৰ ভিতৰত ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ গ্ৰন্থখন একক আৰু অনন্য।

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

- প্ৰশ্ন : ‘চৰিত-তোলা’ প্ৰথা কি ?
- প্ৰশ্ন : চৰিত পুথিৰ মূল বিষয় কি ?
- প্ৰশ্ন : চৰিত পুথিৰ ভাগ কেইটা আৰু কি কি ?
- প্ৰশ্ন : অসমীয়া ভাষাত ৰচিত প্ৰথম চৰিত পুথি কোনখন ?
- প্ৰশ্ন : চৰিত পুথিৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ কি কি ?
- প্ৰশ্ন : ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ পুথিখনক মধ্যযুগৰ অসমৰ মনোৰম ঐতিহাসিক দলিল বুলি কিয় কোৱা হয় ?

৩.৬ মন্ত্ৰপুথি :

প্ৰাচীন কালৰে পৰা কামৰূপ (অসম) তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আৰু ইন্দ্ৰজাল-অভিচাৰৰ কৰ্মভূমিকৰূপে পৰিগণিত হৈছিল। প্ৰসিদ্ধ কামাখ্যা মন্দিৰক লৈ মন্ত্ৰ-বিদ্যা, ইন্দ্ৰজাল-ভোজবাদী আৰু নানা গুপ্ত ৰহস্য সাধনৰ কাৰণে এই দেশ হৈ উঠিছিল অতীৰ বিখ্যাত।

৩.৬.১ মন্ত্ৰপুথিৰ উৎপত্তি :

মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ উৎপত্তি অতি প্ৰাচীন। বহুদিন ধৰি মুখ বাগৰি এইবোৰ পুৰুষানুক্রমে চলি আহিছে। ভাৰতীয় সংস্কৃতিত মন্ত্ৰৰ এটি সুস্পষ্ট পৰম্পৰা অথৰ্ববেদৰ পৰা আৰম্ভ হৈছে। মন্ত্ৰসমূহ নৈব্যক্তিক হোৱাৰ বাবে এইবোৰৰ জন্মলগ্ন সঠিককৈ নিৰ্ণয় কৰা টান। মন্ত্ৰবোৰৰ ভাব, ভাষা আৰু প্ৰচলনৰ সময় আৰু পৰিধিলৈ লক্ষ্য কৰিলে বুজা যায় যে, শংকৰদেৱৰ বহুবছৰ আগতে অসমত মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ সৃষ্টি হৈছিল। ড বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই তেওঁৰ ‘অসমীয়া কথা সাহিত্য’ত - “এই মন্ত্ৰসমূহৰ ৰচনাকাল অংকীয়া নাট ৰচনাৰ সমসাময়িক বা তাতোকৈ অলপ পূৰ্বৰ বুলি অনুমান কৰিছে।” ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ মতে কিন্তু মন্ত্ৰসমূহ “অতি আদিম, অন্ততঃ একাদশ দ্বাদশ শতিকাৰ পিছলৈ নাহে; বিশেষকৈ অসমীয়া সমাজত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ টো উঠাৰ পিছত আৰু এনেবোৰ তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ নকৈ জন্ম হোৱা সম্ভৱ নহয় বুলিয়েই ভাবিব পাৰি।”

৩.৬.২ মন্ত্ৰৰ বিষয়বস্তু :

মন্ত্ৰ সাহিত্যসমূহ সাধাৰণতে অসমীয়া ধাৰ্মিক বিশ্বাসৰ ইতিহাস। অসমীয়া গ্ৰাম্য জীৱনৰ বিশ্বাস-অন্ধবিশ্বাসজনিত কথাৰ পৰা আখ্যান-উপাখ্যানলৈকে বিভিন্ন বিষয় এই মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ বিষয়বস্তু। মংগলময় আৰু বিভীষিকাময় প্ৰাকৃতিক বৈচিত্ৰ্যৰাজিৰ লগত জনগণৰ সম্বন্ধ নিবিড়। সেয়েহে, সেই জগতৰ নানাবিধ উপাদানৰাজিক লৈ মন্ত্ৰ সাহিত্য গঢ় লৈ উঠিছে। দেৱতা-অপদেৱতা, বিপদ-আপদ, শত্ৰু-ভয়, যশ-যথিনী-বীৰা, নানা জীৱ-জন্তুৰ ভয়ৰ পৰা ৰক্ষা পৰিবলৈ কৰা বিভিন্ন পূজা-পদ্ধতিৰ উল্লেখ মন্ত্ৰসাহিত্যত আছে। আকৌ, মন্ত্ৰ সাহিত্যত সংৰক্ষিত হৈছে অসমীয়াৰ প্ৰাচীন আয়ুৰ্বেদ সম্বন্ধীয় জ্ঞান তথা বিশ্বাস। কিছুমান মন্ত্ৰ ৰাষ্ট্ৰৰক্ষা আৰু শাসন সম্পৰ্কীয় বিধৰ। কিছুমান আকৌ গাৰ্হস্থ্য জীৱনত পালিবলগীয়া নীতি-নিয়ম সম্পৰ্কীয়। মন্ত্ৰপুথিসমূহৰ ভিতৰত - কৰতী পুথি, বীৰাজৰা মন্ত্ৰপুথি, সাপৰ ধৰণী মন্ত্ৰ, সৰ্ব্বটাক মন্ত্ৰ, শুচী মন্ত্ৰ আদিয়েই প্ৰধান।

৩.৬.৩ মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্য :

অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাসত প্ৰথম অৱস্থাত মন্ত্ৰৰূপী গদ্যকেই দেখিবলৈ পোৱা যায়। আপাতভাৱে গদ্য বোলা হৈছে যদিও এইবিধ ৰচনাৰ মাজত কিন্তু গদ্যৰ সকলো লক্ষণ নাই। বিশেষকৈ বহুত মন্ত্ৰৰ পূৰ্ব শাৰীৰ শেষৰ বৰ্ণৰ লগত পাছৰ শাৰীৰ অন্ত্যবৰ্ণৰ মিল (Rhyming) দেখিবলৈ পোৱা যায়। গতিকে এইধৰণৰ মন্ত্ৰক পদ্যধৰ্মী বুলি ক’ব পাৰি। যিবিলাক বাক্যত অন্ত্যবৰ্ণৰ মিল দেখা নাযায়, সেইবিলাকৰো বেছিভাগতে বাক্য-বিন্যাস-প্ৰকৰণৰ নিয়ম (Rules of Syntax) ৰক্ষিত হোৱা নাই। মন্ত্ৰসমূহ গদ্য-পদ্য উভয় মাধ্যমতে ৰচিত হ’লেও পদ্যৰূপত ৰচিত মন্ত্ৰৰ সংখ্যা অধিক। মন্ত্ৰপুথিত পোৱা গদ্য বিশুদ্ধ গদ্য নহয়, এই গদ্য পদ্যশ্ৰিত গদ্য। সাধাৰণতে মন্ত্ৰবোৰ সুৰ ধৰি গোৱা হয়।
উদাহৰণস্বৰূপে :

“চন্দ্ৰ সাথি, সূৰ্য সাথি, আমুকাৰ মুখ ৰাখি অন্ত্ৰচুৰ
 মেলো। ঘন্দ্ৰচুৰ মেলো। চুলি চুৰ মেলো। স্বৰ্গচুৰ
 মেলো। ভৰিচুৰ মেলো। জলচুৰ মেলো। থল চুৰ
 মেলো। পাতালি চুৰ মেলো। চৌষষ্ঠি চুৰ চণ্ড
 মেলি পানি কৃত্য কৰো। ব্ৰহ্মা মহাদেৱৰ আজ্ঞা
 পালো। কুমন্দ্ৰ কুজ্জন কুকৰ্ম হাড়া মন্দ কৰা, ৰোগ
 ব্যাধি চুন কৰাত পঢ়ি সমস্তক পানি কৃত্য কৰো।

(কৰতী মন্ত্ৰ)

মন্ত্ৰবোৰত কিছুমান অৰ্থহীন আৰু দুৰ্বোধ্য শব্দৰ প্ৰচুৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। যেনে - বিং বিং, ফট ফট, লং লং, ওং স্বাহা নৃং মাহা হ্ৰীং, ক্লীং, ক্ৰেং, হুং, অং আদি। এইধৰণৰ শব্দবোৰৰ সংযোজন তান্ত্ৰিক প্ৰভাৱৰ ফল বুলি ক’ব পৰা যায়। ড সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই এই ধ্বনিসমূহৰ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা যাদুকৰী পৰিৱেশ এটা সৃষ্টি কৰিবলৈ বিচৰা হৈছে বুলি উল্লেখ কৰিছে।

মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ গদ্যত কথিত ভাষাৰ প্ৰভাৱ আছে। বহু মন্ত্ৰত অসংলগ্ন বাক্যৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। কিছুমান বাক্যত ক্ৰিয়া বাৰে বাৰে ব্যৱহাৰ হৈছে। যেনে - “ব্ৰহ্মাৰ গাঁঠি কাটো। বিষ্ণুৰ গাঁঠি কাটো। ৰুদ্ৰৰ গাঁঠি কাটো। থলৰ গাঁঠি কাটো। দেৱতাৰ গাঁঠি কাটো।” - সেয়েহে এইবোৰক প্ৰকৃত গদ্য বোলাতকৈ অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰাৰম্ভিক নমুনা বোলাহে সমীচীন।

মন্ত্ৰবোৰ বহস্যপূৰ্ণ আৰু গোপনীয় হ’লেও কিছুমান মন্ত্ৰৰ সাহিত্যিক সৌন্দৰ্য লক্ষণীয়। মন্ত্ৰবোৰৰ মাজত ৰূপক, উপমা, জতুৱা ঠাচ আদিৰ প্ৰয়োগে এইবোৰৰ সাহিত্যিক মূল্য সমৃদ্ধ কৰিছে। যেনে - কোঁটি সূৰ্য সম যেন, চক্ৰ সুদৰ্শন, থৰ হৰি কম্পে, কম্পে কৰি থৰ থৰ, আদি আলংকাৰিকৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়।

আদিতে পদ্যত ৰচিত মন্ত্ৰবোৰ মুখ পৰম্পৰাৰ মাজেৰে চলমান হৈ পৰাত মাজে মাজে গদ্যধৰ্মী হৈ পৰিছে। সেই ফালৰ পৰা মন্ত্ৰপুথিৰ গদ্যক কোনো বিশেষ ৰীতি হিচাপে মূল্যায়ন কৰিব নোৱাৰি।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন : মধ্যযুগৰ বিশেষকৈ কোনবিধ সাহিত্যই অসমীয়া গদ্য-সাহিত্যৰ বিকাশত অধিক প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল? আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন : মধ্যযুগৰ কোনবিধ সাহিত্যৰ ভাষাক আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ অধিক নিকটবৰ্তী বুলিব পাৰি? আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন : ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ পুথিখনক মধ্যযুগৰ অসমৰ মনোৰম ঐতিহাসিক দলিল বুলি কিয় কোৱা হয়?

৩.৭ সাৰাংশ (Summing Up)

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা গম পোৱা যায় যে, অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্য আৰু চৰিত সাহিত্যৰ পৰিসৰ অতি বিস্তৃত। অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাসত মন্ত্ৰ সাহিত্য আৰু অংকীয়া নাটৰ গদ্য পোৱা গ'লেও ভট্টদেৱৰ হাততহে অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰকৃত নিদৰ্শন পোৱা যায়। ভট্টদেৱে 'কথা-গীতা', 'কথা-ভাগৱত' আৰু 'কথা-ভক্তিবত্ৰালী' - গ্ৰন্থতিনিখন কথা বা গদ্যত ৰচনা কৰি অসমীয়া গদ্যৰ বাট সূচনা কৰিলে। ষোড়শ শতিকাত প্ৰান্তীয় ভাষাৰ গদ্য সাহিত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ মাজেৰে অসম আৰু অসমীয়াক গৌৰৱোজ্জ্বল কৰা ভট্টদেৱৰ গদ্যৰ পিছতেই বিশেষ উদ্দেশ্য আৰু পৰিৱেশত সৃষ্টি হৈছিল চৰিত সাহিত্যৰ গদ্য আৰু বুৰঞ্জীৰ গদ্য আদি।

চৰিত পুথিসমূহ প্ৰকৃততে অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ফলস্বৰূপে সৃষ্টি হোৱা মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ, মাধৱদেৱ, দামোদৰদেৱ আৰু হৰিদেৱ - এই চাৰিজন ধৰ্মগুৰু আৰু তেওঁলোকৰ শিষ্য-প্ৰশিষ্যসকলৰ জীৱন কাহিনীৰ ওপৰত চৰিত পুথিসমূহৰ শুভাৰম্ভণি হৈছিল। চৰিতপুথিসমূহৰ মাজেৰে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ উদ্যোক্তা শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ জীৱনবৃত্তৰ উত্থাপন, মধ্যযুগীয় অসমৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক ইতিহাসৰ বিভিন্ন বিষয়ৰ প্ৰকাশ, নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ অসমীক্ষিত অভিলেখ অংকন, বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আচাৰ-নীতি, সত্ৰ অনুষ্ঠানৰ প্ৰসাৰ আৰু বিকাশ, গুৰু কেইজনৰ ব্যক্তিত্ব আৰু মানৱীয় চৰিত্ৰ সুন্দৰকৈ প্ৰকাশিত হৈছে। অসমীয়া চৰিত সাহিত্যৰ ইতিহাসত 'কথা-গুৰু-চৰিত'ৰ স্থান গুৰুত্বপূৰ্ণ। গদ্য-সাহিত্যৰূপে এই গ্ৰন্থখনিৰ মূল্য অপৰিসীম। এই গ্ৰন্থখনিৰ গদ্যৰীতিত আছে প্ৰাচীন অসমীয়া গদ্যৰ ৰূপ আৰু আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ প্ৰত্নৰূপ। প্ৰচলিত কথাৰীতি, অসমীয়া গদ্যৰ বিশেষ চানেকি, সাহিত্যিক মূল্য আদি বহন কৰাৰ লগতে উক্ত গ্ৰন্থখনিৰে বিভিন্ন দিশৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিছে। মুঠতে ক'ব পাৰি যে, অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত মধ্যযুগৰ সাহিত্যৰাজিৰ ভিতৰত 'গুৰু-চৰিত-কথা'ৰ অৱদান অনবদ্য।

অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্য আহোম ৰজাসকলৰ বিশেষ অৱদান। চতুৰ্দশ শতিকাত আৰম্ভ হোৱা অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকাতহে পূৰ্ণ গতিত বিকাশ আৰু প্ৰকাশ লাভ কৰে। আহোম যুগৰ বহুল প্ৰচাৰিত এই বুৰঞ্জী সাহিত্যত মধ্যযুগীয় অসমৰ শিক্ষা-দীক্ষা, সমাজ-সংস্কৃতি, আৰ্থিক অৱস্থা, ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতি, ধৰ্মীয় আচাৰ-ব্যৱহাৰ আদিৰ বাস্তৱ চিত্ৰ অংকিত হৈছে। গদ্য আৰু পদ্য উভয় মাধ্যমতে এই বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহ ৰচনা কৰা হৈছিল। বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ মাজেৰে সাহিত্যিক সৌন্দৰ্য ফুটি উঠাৰ উপৰিও অসমীয়া গদ্যৰীতি আৰু ভাষাৰো ই উৎকৃষ্ট চানেকি দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। বুৰঞ্জীৰ গদ্যক প্ৰাচীন অসমীয়া গদ্য আৰু আধুনিক অসমীয়া গদ্যৰ শৈলসেতু বুলি ক'ব পাৰা যায়।

৩.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Model Questions) :

- । চৰিত পুথিৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশ সম্পৰ্কে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।
- । ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্যশৈলী সম্পৰ্কে আলোচনা আগবঢ়াওক।
- । ‘অসমীয়া চৰিত সাহিত্যৰ ইতিহাসত ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ স্থান’ - শীৰ্ষক এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।
- । ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ ভাষা সম্পৰ্কে এটি আলচ যুগুত কৰক।
- । ‘অসমীয়া বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ ইতিহাস’ - সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।
- । বুৰঞ্জীৰ গদ্যশৈলী সম্পৰ্কে এটি আলোচনা দাঙি ধৰক।
- । বুৰঞ্জী সাহিত্যসমূহৰ মাজেৰে সমকালীন সময়ৰ অসমৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক ছবি কেনেদৰে প্ৰতিভাত হৈছে, আলোচনা কৰক।
- । ‘অসমীয়া গদ্যৰ বিকাশত বুৰঞ্জীৰ স্থান’ - সম্পৰ্কে এটি নাতি-দীৰ্ঘ প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।
- । ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ৰ গদ্য আৰু ‘বুৰঞ্জীৰ গদ্য’ৰ এটি তুলনামূলক আলোচনা দাঙি ধৰক।
- । মধ্যযুগীয় অসমৰ সামাজিক চিত্ৰ ‘গুৰু-চৰিত-কথা’ত কেনেদৰে প্ৰতিফলিত হৈছে, আলোচনা কৰক।

৩.৯ প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থ (References & Suggested Readings) :

- কাকতি, বাণীকান্তঃ অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ, বীণা লাইব্ৰেৰী, গুৱাহাটী, চন।
- কোঁৱৰ, অপৰ্ণাঃ প্ৰাচীন অসমীয়া গদ্য-শৈলী, বনলতা, ডিব্ৰুগড়, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, চন।
- নোওগ, মহেশ্বৰঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা, চন্দ্ৰপ্ৰকাশ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী, চন।
- নোওগ, মহেশ্বৰ (সম্পাদা)ঃ গুৰু-চৰিত-কথা, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰকাশন, য় সংস্কৰণ, চন।
- পাঠক, উত্তমচন্দ্ৰঃ অসমীয়া বুৰঞ্জী আৰু ব্যৱহাৰিক পুথিৰ বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, চন।
- ফুকন পাটগিৰী, দীপ্তিঃ মধ্যযুগৰ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ৰেঙনি, বনলতা, ডিব্ৰুগড়- , প্ৰথম সংস্কৰণ, চন।

বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰঃ অসমীয়া কথা-সাহিত্য, জাৰ্ণাল এম্প'ৰিয়াম, নলবাৰী, সপ্তম
প্ৰকাশ, চন।

ভট্টাচাৰ্য, বসন্ত কুমাৰঃ মধ্যযুগৰ সাহিত্য, চন্দ্ৰপ্ৰকাশ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী, দ্বিতীয়
প্ৰকাশ, চন।

শৰ্মা, বাণীকান্ত (সম্পা)ঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (তৃতীয় খণ্ড), আনন্দৰাম বৰুৱা
ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, উত্তৰ গুৱাহাটী, প্ৰথম প্ৰকাশ, চন।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত, গুৱাহাটী, নৱম সংস্কৰণ,
চন।

শৰ্মাদলৈ, হৰিনাথঃ অসমীয়া সাহিত্যৰ পূৰ্ণ ইতিহাস, পদ্মাপ্ৰিয়া লাইব্ৰেৰীৰ হকে, শান্তিপুৰ,
নলবাৰী, তৃতীয় প্ৰকাশ, চন।

Sarma, S.N.: The Neo-Vaisnavite Movement and the Satra Institution of
Assam, Gauhati University, 1966.

চতুৰ্থ বিভাগ
আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য
আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন : অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ
হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা : আত্মজীৱন চৰিত
লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা : বুঢ়ী আইৰ সাধু

বিভাগৰ গঠন :

- ৪.১ ভূমিকা (Introduction)
- ৪.২ উদ্দেশ্য (Objectives)
- ৪.৩ আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য
- ৪.৪ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি
 - ৪.৪.১ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষা আৰু অসমীয়া ল'ৰাৰ মিত্ৰ
- ৪.৫ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি
 - ৪.৫.১ আত্মজীৱনী আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিত
 - ৪.৫.২ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষা আৰু আত্মজীৱন চৰিত
- ৪.৬ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি
 - ৪.৬.১ বেজবৰুৱাৰ 'বুঢ়ীআইৰ' সাধুৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য
- ৪.৭ সাৰাংশ (Summing Up)
- ৪.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Model Questions)
- ৪.৯ প্ৰসঙ্গ পুথি (References & Suggested Readings)

৪.১ ভূমিকা (Introduction):

খ্ৰীঃ উনবিংশ শতিকাৰ পৰা অসমীয়া ভাষাই আধুনিক ৰূপ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। এই ক্ষেত্ৰত খৃষ্টান মিছনেৰী সকলে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। সেই সময়ত বাংলা ভাষাৰ প্ৰচলনে অসমীয়া ভাষাৰ অস্তিত্ব সংকটাপন্ন কৰি তুলিছিল। এনে সন্ধিক্ষণত খৃষ্টান মিছনেৰীসকলৰ অৱদান উল্লেখনীয়। পূৰ্ব সুৰী হেমসৰস্বতী, মাধৱ কন্দলী, শংকৰদেৱ, ভট্টদেৱ প্ৰভৃতি কবি-সাহিত্যিক সকলে প্ৰস্তুত কৰি যোৱা ভাষা-ৰীতিৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে আঁতৰি আহি মিছনেৰী সকলে এক নতুন ভাষা-ৰীতিৰ সূচনা কৰিলে। বিশেষকৈ বৰ্ণ বিন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত এই প্ৰভাৱ স্পষ্ট। তদুপৰি শব্দচয়ন, বাক্যৰ প্ৰকাশ ভংগীৰ ক্ষেত্ৰতো মিছনেৰী সকলে নিজস্ব কলা কৌশল অৱলম্বন কৰিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ এই আধুনিক স্তৰতে ব্যাকৰণ পুথি, অভিধান, উপন্যাস, বম্য বচনা, কবিতা, গদ্য, প্ৰবন্ধ আদিৰ লগতে সাহিত্যৰ ন-ন শ্ৰেণীয়ে আত্ম প্ৰকাশ কৰিছিল। মিছনেৰী সকলৰ পথকে অনুসৰণ কৰি পৰৱৰ্তী নতুন চাম লেখকেও নিজস্ব ভাষা শৈলীৰ দ্বাৰা

আধুনিক অসমীয়া ভাষাটো সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিলে। আমাৰ আলোচনাৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিধিয়ে আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বিশেষত্বক সামৰি লৈছে।

8.2 উদ্দেশ্য (Objectives):

এই বিভাগৰ আলোচনা অধ্যয়ন কৰি আপোনালোকে—

- * আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ যুগ বিভাজনৰ এটি আভাস লাভ কৰিব।
- * আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে আভাস লাভ কৰিব।
- * আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱনকৃতি সম্পৰ্কে আভাস লাভ কৰিব।
- * “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”-ৰ আলমত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাৰ বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আভাস লাভ কৰিব।
- * হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ জীৱনকৃতি সম্পৰ্কে আভাস লাভ কৰিব।
- * হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাৰ আলমত “আত্মজীৱন চৰিত” ৰ এক সাধাৰণ আভাস, লাভ কৰিব।
- * লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ জীৱনকৃতি সম্পৰ্কে আভাস লাভ কৰিব।
- * বেজবৰুৱাৰ ‘বুঢ়ী আইৰ সাধু’- পুথিখনৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সম্পৰ্কেও আভাস লাভ কৰিব।

8.3 আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য:

খ্ৰীষ্টীয় ঊনবিংশ শতিকাৰ পৰা আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ সমীক্ষা আৰম্ভ হয়। খ্ৰী. ঊনবিংশ শতিকাৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে এই স্তৰৰ সময়সীমা নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে। আলোচনাৰ সুবিধার্থে এই স্তৰটোক তিনিটা উপস্তৰত ভাগ কৰা হৈছে: অৰুণোদই স্তৰ, জোনাকী স্তৰ আৰু যুদ্ধোত্তৰ স্তৰ। প্ৰতিটো স্তৰতেই অসমীয়া ভাষাটোৱে কেতবোৰ নতুন ভাষাশৈলীৰে বিকাশ লাভ কৰিছে।

অৰুণোদই স্তৰ :

আধুনিক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ “অৰুণোদই” স্তৰৰ অৱদান অতুলনীয়। অসমীয়া ভাষাৰ দুৰৱস্থাৰ সময়ত খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলৰ প্ৰচেষ্টাত চনত শিৱসাগৰ মিছন প্ৰেছৰ পৰা ‘অৰুণোদই’ আলোচনীখনে আত্মপ্ৰকাশ কৰে। ড নাথান ব্ৰাউন আছিল আলোচনীখনৰ প্ৰথমজন সম্পাদক। আলোচনীখন সংবাদপত্ৰ আৰু জ্ঞান ভাণ্ডাৰ বা আলোচনী এই দুটা ৰূপত প্ৰকাশিত হৈছিল। এই আলোচনীখনে মুখ্যতঃ খ্ৰীষ্ট ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ লগতে অসমীয়া ভাষা সাহিত্যত পাশ্চাত্য ভাৱধাৰাৰ সূচনা কৰি জাতীয় চেতনাৰ উন্মেষ ঘটোৱাত সহায় কৰিছিল। চনৰ পৰা চনলৈকে অসমত আনুষ্ঠানিকভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ পৰিৱৰ্তে বঙলা ভাষাৰহে প্ৰচলন আছিল। অৰুণোদয়ে এনে পৰম্পৰাৰ বিৰোধিতা কৰি অসমীয়া ভাষাক ন্যায্য স্থান পোৱাত অৰিহণা যোগালে। মিছনেৰী সকলৰ অনুপ্ৰেৰণাতে এচাম অসমীয়া লেখকেও এই স্তৰতে আত্মপ্ৰকাশ কৰিলে।

এই লেখক সকলৰ ভিতৰত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, গুণাভিৰাম বৰুৱা, নিখিলিবাঐ ফাৰৱেল, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আদি উল্লেখযোগ্য। মিছনেৰী সকলে এই স্তৰত অসমীয়া বৰ্ণবিন্যাসৰ এক নতুন আৰ্হি প্ৰস্তুত কৰি উলিয়ালে। তেওঁলোকৰ এই আৰ্হিকে এই স্তৰৰ অন্যান্য লেখক সকলেও অনুসৰণ কৰিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অৱশ্যে মিছনেৰী সকলৰ এনে বৰ্ণ বিন্যাস ৰীতিৰ কিছু সংস্কাৰ সাধন কৰিছিল। বিশেষকৈ মিছনেৰী সকলে পৰিহাৰ কৰা “ৱ” ধ্বনিটোৰ প্ৰচলনৰ ক্ষেত্ৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই জোৰ দিছিল আৰু পৰৱৰ্তী সময়ত ই গ্ৰহণযোগ্য হৈছিল। “অৰুনোদই” আলোচনীতে বিভিন্ন কবিতা, প্ৰবন্ধ, ৰম্যৰচনা আদিৰ লগতে ব্যাকৰণপুথি, নেওঁতা পুথি, অভিধান, উপন্যাস সাহিত্য আদিয়েও প্ৰকাশৰ মুখ দেখে। চনত ড নাথান ব্ৰাউনৰ “Grammatical notes on the Assamese language”- শীৰ্ষক ব্যাকৰণ পুথিখন প্ৰকাশ পায়। “অৰুণোদই” ৰ আন এজন লেখক ড মাইলছ ব্ৰসনে চনত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথমখন ব্যাকৰণ ৰচনা কৰে। আধুনিক অসমীয়া গদ্য সাহিত্যয়ো “অৰুনোদই” ৰ বুকুতে বিকাশ লাভ কৰে। এই আলোচনীত প্ৰকাশিত কেতবোৰ গদ্যৰ নিদৰ্শন হৈছেঃ গিয়ান, লংকাৰ বিৱৰণ, তিনিজন ভাইৰ মিছনেৰী জাত্ৰা ইত্যাদি। “অৰুনোদই” স্তৰৰ অসমীয়া ভাষাৰ কিছুমান ভাষাগত বিশেষত্ব হ’ল এনেধৰণৰ :

ক) এই স্তৰৰ ভাষাত স্বৰবহুলতাৰ পয়োভৰ দেখা যায়। বিশেষকৈ হ্ৰস্ব স্বৰধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ অধিক মাত্ৰাত পোৱা যায়। যেনে- মুৰ, পাপি, পানি ইত্যাদি।

খ) কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত শ্ৰুতিধ্বনি “ৱ” “আ” ধ্বনি ৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। যেনে- জোআ, হোআ, গোআ ইত্যাদি।

গ) “জ্ঞ” ধ্বনিটো “গ্য” ৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। যেনে- জগ্য, গ্যানি, প্ৰতিগ্যা ইত্যাদি।

ঘ) “ঢ়” ধ্বনিটো “হঁ” ৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। যেনে- কাঢ়ি > কাৰ্হি, পঢ়ি > পৰ্হি ইত্যাদি।

ঙ) “ড়” ধ্বনিটো “ৰ” ৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। যেনে- গঁড় > গঁৰ, গাড়ি > গাৰি ইত্যাদি।

চ) ক্ৰিয়াক্ৰপবোৰ অনুনাসিকতাপূৰ্ণ হয়। যেনে- পালোঁ, থৈছিলোঁ ইত্যাদি।

ছ) ক্ৰিয়াক্ৰপবোৰ সুকীয়া ধৰণেও ব্যৱহাৰ হয়। যেনে- নাই কৈছিলো (নাইছিল)।

জ) এই স্তৰৰ শব্দচয়ন মন কৰিবলগীয়া। তৎসম, অৰ্ধতৎসম, তদ্ভৱ শব্দৰ উপৰিও হিন্দী, আৰবী, পাৰ্চী, ইংৰাজী, পৰ্তুগীজ, কামৰূপী আদি ভাষাৰ শব্দও এই স্তৰৰ ভাষাত পোৱা যায়। যেনে-

তৎসম শব্দ : জগত, ইশ্বৰ, সুখ, মগ্ন ইত্যাদি।

অৰ্ধতৎসম শব্দ : সবদ, গিয়ান, জতন ইত্যাদি।

তদ্ভৱ শব্দ : উতম (উত্তম), অখই (অক্ষই), দখিন (দক্ষিন) ইত্যাদি।

হিন্দী : কাচাৰি (হি. কচহৰী), চফেদ (হি. সফেদ) চান্দা (হি. চন্দা) ইত্যাদি।

আৰবী : কবৰ (আৰ. কব্ৰ), চন্দুক (আৰ. সন্দুক) ইত্যাদি।

পাৰ্চী : আন্দাজ (পাৰ. আন্দাজ), কমৰ (পাৰ. কমৰ), চৰম (পাৰ. শৰ্ম) ইত্যাদি।

পৰ্তুগীজ : পাদুৰী

ইংৰাজী : কলেজ, অফিচ, আপিল, কাপ্তান ইত্যাদি।

কামৰূপী : কাউৰ, চলি, আতা ইত্যাদি।

ব) এই স্তৰত মিছনেৰী সকলে ঘৰুৱা ভাষাৰ আৰ্হিত কিছুমান নতুন নতুন শব্দৰো সৃষ্টি কৰিছিল। যেনে- লতাপনিয়েল (আঙুৰ), শিলপানী (বৰফ), ঘামকাল (গ্ৰীষ্ম) ইত্যাদি।

জোনাকী স্তৰ :

আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশৰ দ্বিতীয়টো স্তৰ হৈছে জোনাকী স্তৰ।

চনত কলিকতাত অধ্যয়নৰত কেইজনমান অসমীয়া ছাত্ৰৰ আণাশুধীয়া প্ৰচেষ্টাত “অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতি সাধনী সভা” (অঃভাঃউঃসাঃ) ৰ জন্ম হয়। এই সভাৰ মুখপত্ৰ ৰূপে ঠিক এবছৰৰ পিছতেই অৰ্থাৎ চনত জোনাকী আলোচনীয়ে প্ৰকাশ লাভ

কৰে। এই আলোচনীখনৰ জন্মৰ আঁৰত তিনিগৰাকী অসমীয়া ছাত্ৰ চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ অৱদান অবিস্মৰণীয়। সেয়েহে অসমীয়া ভাষা সাহিত্যত এই তিনিগৰাকী পুৰোধা ব্যক্তিক ত্ৰিমূৰ্তি নামেৰে জনা যায়। চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা আছিল জোনাকী আলোচনীৰ প্ৰথমজন সম্পাদক। এই স্তৰৰ অন্যান্য লেখক সকলৰ ভিতৰত কনকলাল বৰুৱা, সত্যনাথ বৰা, সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা আদি উল্লেখযোগ্য।

আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশত জোনাকী আলোচনীখনক “মাইলৰ খুঁটি” বুলি কোৱা হয়। ড সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মা দেৱে তেওঁৰ “অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত”- শীৰ্ষক

গ্ৰন্থত জোনাকী আলোচনীখনক সেই সময়ৰ শিক্ষিত ডেকাদলৰ সাহিত্য প্ৰচেষ্টাৰ বিকিৰণ কেন্দ্ৰ (Radiating Centre) বুলি উল্লেখ কৰিছে। জোনাকীয়ে অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ

প্ৰকৃত অৰ্থত পাশ্চাত্য ভাৱধাৰাৰ ঢল বোৱাই আনিলে। বিশেষকৈ ইউৰোপীয় মূলৰ ইংৰাজী ভাষা সাহিত্যই এই স্তৰৰ লেখক সকলক বাৰুকৈয়ে প্ৰভাৱান্বিত কৰিলে। সেয়েহে

ইউৰোপীয় আৰ্হিত এই স্তৰৰ অসমীয়া লেখক সকলেও শোক কবিতা, ব্যঙ্গ কবিতা, প্ৰকৃতি বিষয়ক কবিতা আদি ৰচনা কৰিবলৈ ধৰিলে। আকৌ, একে আৰ্হিতে জোনাকীৰ

পাতত চনেট কবিতা ৰচনাৰো শুভাৰম্ভ হ'বলৈ ধৰিলে। হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ “ফুলৰ চাকি”- শীৰ্ষক চনেট পুথিখনি ইয়াৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। তদুপৰি, চুটিগল্প, ট্ৰেজেদী, কমেডী, প্ৰহসন

ধৰ্মী নাটকেও জোনাকীৰ পাততে আত্মপ্ৰকাশ কৰে। এই স্তৰতে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই চুটিগল্পৰ জনক হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰে চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাইও জোনাকীৰ প্ৰথম

বছৰৰ প্ৰথম সংখ্যাত “বনকুঁৱৰী” শীৰ্ষক কবিতাটি প্ৰকাশ কৰি আধুনিক অসমীয়া ভাষা সাহিত্যলৈ ইউৰোপীয় ৰোমান্টিক ভাৱধাৰাক কঢ়িয়াই আনে। মুঠতে এই স্তৰৰ লেখক

সকলে নিজস্ব ভাষা শৈলীৰে সাহিত্যৰ সকলো বিভাগৰে পৰিপূৰ্ণ সাধন কৰি আধুনিক অসমীয়া ভাষা সাহিত্যক এক নতুন গতি প্ৰদান কৰিলে। জোনাকী স্তৰৰ অসমীয়া ভাষাৰ

কিছুমান ভাষাগত বিশেষত্ব হ'ল এনেধৰণৰ :

ক) এই স্তৰৰ ভাষাত সংযুক্ত ব্যঞ্জনৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে- ঈশ্বৰ, গোন্ধ, পুষ্প ইত্যাদি।

খ) কেতবোৰ সন্ধিযুক্ত শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে- কুলাধম (কুল অধম) ইত্যাদি।

গ) বোৰ, বিলাক, হঁত, লোক, সকল আদি বহু বচনাত্মক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়।
যেনে- এইবোৰ, তেওঁলোক, আপোনাসকল ইত্যাদি।

ঘ) -টা, টো, খনি, জন ইত্যাদি নিৰ্দিষ্টতাৰ বাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে-
মানেটো, বোলোঁতা জনক, কাপোৰ এখনিকো ইত্যাদি।

ঙ) যৌগিক ক্ৰিয়াৰ ব্যৱহাৰো পোৱা যায়।

চ) বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে :

বিশেষ্য : চাহাব, ভকত, দন্দুৰা, আই ইত্যাদি।

বিশেষণ : কলমবাজ, কেনে চকুত লগা, গুৰুলা গুৰুল কিল, চিকুণ ছোৱালী ইত্যাদি।

সৰ্বনাম : এখেত, তেখেত ইত্যাদি।

ছ) অনুনাসিক ক্ৰিয়া শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে : নকৰিবাঁ, চাই ল'লোঁ, দেখিছোঁ
ইত্যাদি।

জ) এই স্তৰতো ভিন্ন ধৰ্মী শব্দৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। তৎসম, অৰ্ধতৎসম, তদ্ভৱ আদিৰ
লগতে বিভিন্ন দেশী বিদেশী ভাষাৰ শব্দৰ ব্যৱহাৰো এই স্তৰত পোৱা যায়। যেনে :

তৎসম শব্দ : কৃষ্ণ, হৰ্ষে, ঈশ্বৰ, শ্যাম ইত্যাদি।

অৰ্ধ তৎসম শব্দ : তুতি, সইভ, পৰ্কিতি ইত্যাদি।

তদ্ভৱ শব্দ : শিকনি, কঁকাল, সবাহ ইত্যাদি।

হিন্দী : হোলি, গৰবৰ, বাজীকৰ, ধৰমবাজ, ভাগো ইত্যাদি।

বাংলা : বোৰা, বকম, কলা ইত্যাদি।

আহোম ভাষাৰ শব্দ : স্বৰ্গদেউ, আইচু ইত্যাদি

কামৰূপী উপভাষাৰ শব্দ : আপী, লেজ ইত্যাদি।

ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ : গুডমৰ্ণিং, লিফট, টিফিন ইত্যাদি।

ঝ) এই স্তৰত ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ কিছুমান অসমীয়া প্ৰতিশব্দ ৰূপেও ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
যেনে : গুণ (effect), উদ্যম শক্তি (energy), অপ্ৰীতিকৰ (Unpleasant) ইত্যাদি।

যুদ্ধোত্তৰ স্তৰ :

আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ শেহৰটো স্তৰ হৈছে যুদ্ধোত্তৰ স্তৰ। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ
পৰিসমাপ্তিৰ লগে লগে অৰ্থাৎ চনৰ পিছৰ পৰাই অসমীয়া ভাষা সাহিত্যত এই
যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ সূচনা হ'বলৈ ধৰে। যুদ্ধৰ বিভীষিকাই এই সময়ছোৱাত সৰ্বস্তৰৰ মানুহৰ
মনমগজুত ক্ৰিয়া কৰিবলৈ ধৰিলে। তদুপৰি, সমসাময়িক ৰাজনৈতিক- সামাজিক-
অৰ্থনৈতিক অস্থিৰতায়ো মানুহৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাবলৈ ধৰিলে। এনে অস্থিৰতাই
সেই সময়ৰ লেখক সকলৰ ওপৰতো যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। সেয়েহে তেওঁলোকৰ
বচনাৰাজিৰ ভাষায়ো এক নতুন প্ৰকাশভংগী লাভ কৰিছিল। এই স্তৰৰ লেখক সকলৰ
ভাষাত পূৰ্বসূৰী ৰোমান্টিক ভাৱধাৰাৰ সলনি বাস্তৱধৰ্মীতা, সামাজ সচেতনতা তথা
সামাজিক অস্থিৰতা, দুৰ্নীতি, শোষণ আদিৰ বিৰুদ্ধে এক প্ৰতিবাদী সুৰ শুনিবলৈ পোৱা
যায়। এই স্তৰত প্ৰকাশিত জয়ন্তী, পছোৱা, ৰামধেনু আদি আলোচনীয়ে এই স্তৰৰ অসমীয়া

ভাষা সাহিত্যৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিলে। যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ সাহিত্যৰ কিছুমান ভাষাগত বিশেষত্ব হ'ল এনেধৰণৰ-

- ক) এই স্তৰৰ ভাষাৰ প্ৰকাশভংগীত সংক্ষিপ্ততাই প্ৰাধান্য লাভ কৰিলে।
- খ) কিছুমান নতুন সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰ হ'বলৈ ধৰিলে। যেনে : কুঁৱলী সনা, কেঁচা গাভৰু, আঙুৰ গুঁঠ ইত্যাদি।
- গ) কিছুমান বিশেষণ শব্দই নতুন ৰূপত ব্যৱহাৰ হ'বলৈ ধৰিলে। যেনে- তামৰঙী আকাশ, আবেলি আবেলি গোন্ধ, কাজলবুলীয়া চকু ইত্যাদি।
- ঘ) চতুৰ্থী বিভক্তি “লৈ”- ৰ প্ৰয়োগ শিথিল হ'ল।
- ঙ) ৰেফযুক্ত দ্বিত্ব বৰ্ণ লোপ পালে।
- চ) লিংগবাচক বিশেষণ পদবোৰ লোপ পালে। যেনে: সুন্দৰ ছোৱালী, প্ৰথম কন্যা ইত্যাদি।
- ছ) যুদ্ধকেন্দ্ৰিক কিছুমান শব্দৰ পয়োভৰ দেখা যায়। যেনে : ক্ৰেন, এৰোপ্লেন, টেংক, কনভয় ইত্যাদি।
- জ) পাৰিভাষিক শব্দৰ ৰূপত কিছুমান তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনে : উপায়ুক্ত, বিদ্যালয়, ন্যায়ালয়, অধিবক্তা ইত্যাদি।
- ঝ) উপভাষাগত শব্দৰ ব্যৱহাৰো পোৱা যায়। যেনে : মাইছানা (কাম.), আটাই (কাম.), কুৰ্মা (কাম.) ইত্যাদি।
- ঞ) বিদেশী ভাষাৰ শব্দৰ পয়োভৰ ঘটিল। যেনে : টৰ্চ, টেবুল-লাইট, মেকআপ, ছিট ইত্যাদি।

জানি থওঁ আহক :

অসমীয়া ভাষাৰ ইতিহাস ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাস। বিকাশৰ বিভিন্ন স্তৰ গৰকিহে অসমীয়া ভাষাটোৱে বৰ্তমানৰ ৰূপ লাভ কৰিছে। আমাৰ অধ্যয়নত অসমীয়া ভাষাৰ আধুনিক ৰূপটোৰ বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। খ্ৰীঃ ষষ্ঠ-সপ্তম শতিকাত প্ৰত্নস্তৰৰ মাজেৰে বিকশিত হ'বলৈ ধৰা অসমীয়া ভাষাটোৱে পৰৱৰ্তী সময়ত পুৰনি আৰু মধ্যযুগীয় স্তৰ ভেদি খ্ৰীঃ ঊনৈশ শতিকাত আধুনিক ৰূপ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। এনেদৰে প্ৰাচীনতাৰ পৰা আঁতৰি আহি খ্ৰীঃ ঊনবিংশ শতিকাত আধুনিকতাৰ মাজত প্ৰৱেশ কৰাৰ বেলিকাও অসমীয়া ভাষাটোৱে ক্ৰমে অৰুনোদই, জোনাকী তথা যুদ্ধোত্তৰ - এই তিনিটা স্তৰ গৰকিহে বৰ্তমানৰ ৰূপ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। উক্ত স্তৰ তিনিটাত অসমীয়া ভাষাটোৱে ন- ন বিশেষত্বৰে সমৃদ্ধি লাভ কৰাৰ কথাটোও অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। কিয়নো অৰুনোদই স্তৰত ভাষাটোৱে যিদৰে ধ্বনি-ৰূপ শব্দগত পৰিৱৰ্তন লাভ কৰিলে; একেদৰে জোনাকী স্তৰতো নানা বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ, সন্ধিৰ পয়োভৰ, সমীভৱন, যৌগিক ক্ৰিয়াৰ প্ৰাচুৰ্য্যৰ লগতে বিভিন্ন দেশী-বিদেশী শব্দৰ সমাহাৰে অসমীয়া ভাষাটোক ন- সাজেৰে সজাই

তুলিলে। এই সময়ছোৱাত আকৌ অসমীয়া ভাষাটোৰ মাজত পূৰ্বৱৰ্তী স্তৰ দুটাত নোপোৱা কেতবোৰ বিশেষত্ব যেনে : ভাৰপ্রকাশৰ সংক্ষিপ্ততা, নতুন সংযুক্ত শব্দৰ ব্যৱহাৰ, নতুন বিশেষণাত্মক শব্দৰ ব্যৱহাৰ আদি প্ৰত্যক্ষ কৰা যায়। এনেদৰে নব্য ভাষাগত বিশেষত্বৰ প্ৰাচুৰ্যই অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপটোক অন্য এক মাত্ৰা প্ৰদান কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে বুলি ক'ব পাৰি।

8.8 আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি :

আধুনিক অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ এগৰাকী কালজয়ী লেখক হৈছে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। চনৰ ছেপ্তেম্বৰ (শকৰ আহিন) তাৰিখে তেওঁৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ পিতৃৰ নাম আছিল হলিৰাম ঢেকিয়াল ফুকন আৰু মাতৃৰ নাম প্ৰসূতী দেৱী। নিচেই শিশু অৱস্থাতে আনন্দৰামে নিজৰ পিতৃক হেৰুৱাবলগীয়া হয়। পৰৱৰ্তী সময়ত দদায়েক যজ্ঞৰাম খাৰঘৰীয়া ফুকনে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ পঢ়া-শুনাকে আদি কৰি সমস্ত দায়িত্বভাৰ বহন কৰে। পাঁচ বছৰ বয়সত উমানন্দৰ যশোধৰ অধ্যাপকৰ তত্ত্বাৱধানত তেওঁৰ আনুষ্ঠানিক শিক্ষা জীৱনৰ শুভাৰম্ভ হয়। পৰৱৰ্তীকালত চনত তেওঁ গুৱাহাটীত ইংৰাজীৰ শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিবলৈ লয়। সেই আপাহতে চনত জেমচ মেথী চাহাবৰ সহযোগিতাক্ৰমে তেওঁ উচ্চ শিক্ষাৰ অৰ্থে কলিকতাৰ হিন্দু কলেজলৈ ঢাপলি মেলে। কিন্তু চনত তেওঁ আধাতে নিজৰ শিক্ষা সমাপ্ত কৰি গৃহাভিমুখী হ'ব লগীয়া হয়। কলিকতাত থকা কালছোৱাত তেওঁ ইংৰাজী ভাষাৰ লগতে বাংলা, পাৰ্চী, উৰ্দু, আৰবী আদি ভাষাও নিজৰ আয়ত্বলৈ আনিছিল। তেওঁ, সংস্কৃত ভাষাৰো অগাধ পণ্ডিত আছিল। চনত তেওঁ পশুপতি ফুকনৰ কন্যা মাহিন্দীৰ পাণি গ্ৰহণ কৰে। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন পৰিধি তেনেই চুটি আছিল। অল্প পৰিসৰ যুক্ত জীৱনচোৱাত তেওঁ দেৱান, জিন্দোদাৰ, চব এচিষ্টেণ্ট, সদৰ আমীন আদিকে ধৰি কেইবাটাও গুৰুত্বপূৰ্ণ পদবীত অধিষ্ঠিত হৈ নিজৰ পাৰদৰ্শিতা প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। চনৰ জুনত ত্ৰিশ বছৰ সম্পূৰ্ণ নৌহওতেই এই মহান মনীষী গৰাকীয়ে ইহলীলা সম্বৰণ কৰে।

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ অস্তিত্ব ৰক্ষা কৰি ভাষাটোক সফলতাৰে আগুৱাই নিয়াৰ ক্ষেত্ৰত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ অৱদান অবিস্মৰণীয়। তেওঁৰ নিজৰ ৰচনাৱলীৰ জৰিয়তে মৃতপ্ৰায় অসমীয়া ভাষাটোক জীপাল কৰি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছিল। চনত তেওঁৰ “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” নামৰ চাৰিশ পিঠীয়া পুথিখন ‘অৰুনোদই’ত প্ৰকাশ পায়। আকৌ, চনত ‘অৰুনোদই’-ৰ পাততে প্ৰকাশ পায় তেওঁৰ “ইংলেণ্ডৰ বিৱৰণ” - নামৰ প্ৰবন্ধটি। একেখন আলোচনীতে প্ৰকাশ পোৱা তেওঁৰ অন্যান্য প্ৰবন্ধ সমূহ হ'ল : নানা সন্মাদ, অচম দেস সত্ৰ এ আক্ৰমণ কৰা কথা, হিন্দুস্থানৰ নানা প্ৰদেশ, পৰিভ্ৰমৰ ফল, ইন্দ্ৰৰ আগ্যা, উইৰ কথা, চিপিও সেনাপতিৰ চৰিত্ৰৰ কথা, ইত্যাদি। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে কেতবোৰ আইন সম্বন্ধীয় লেখনিও অসমীয়া ভাষালৈ অনুবাদ

কৰিছিল। এনে ৰচনা সমূহ হৈছেঃ “ফুকন দেৱান কায়দা বন্দি” (), “সদৰ দেৱানী নিষ্পত্তি”(), “আইন ও ব্যৱস্থা সংগ্ৰহ”()। চনত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে অসমৰ অৱস্থাৰ উমান ল’বলৈ অহা মিলছ চাহাবৰ সন্মুখত অসমৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ সন্দৰ্ভত এখন প্ৰতিবেদন প্ৰস্তুত কৰে। প্ৰতিবেদনখনৰ শিৰোনাম হৈছেঃ “Observations on the Administration of province of Assam”। উক্ত প্ৰতিবেদনত তেওঁ অসমৰ ৰাজনৈতিক প্ৰশাসনিক, ভাষা-শিক্ষা, অৰ্থনৈতিক, ৰাজহ সংক্ৰান্তীয় সমস্যা তথা ইবোৰৰ প্ৰতিকাৰৰ উপায় সম্পৰ্কে নিজৰ গভীৰ উপলব্ধিৰে বিশ্লেষণ আগবঢ়ায়। চনত তেওঁৰ ইংৰাজী ভাষাত ৰচনা কৰা “A few Remarks on Assamese Language”- শীৰ্ষক গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ পায়। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে অভিধান প্ৰণয়নৰ কামো হাতত লৈছিল। কিন্তু পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁৰ “ইংৰাজি আৰু অসমীয়া অভিধান”- নামৰ অভিধানখনৰ এটা অংশইহে ইংৰাজীত প্ৰকাশৰ মুখ দেখিছিল।

8.8.1 আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষা আৰু অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ :

‘অৰুণোদই’ যুগৰ এগৰাকী যুগান্তকাৰী লেখক হৈছে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন। মিছনেৰীসকলৰ লগতে এইজনা মহান মনীষীয়েও নিজৰ ৰচনাৱলীৰ জৰিয়তে অসমীয়া ভাষাৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ যাত্ৰাত সৰ্বতোপ্ৰকাৰৰ সহযোগিতা আগবঢ়াইছিল। তেওঁৰ কলমৰ চিয়াহীৰ পৰশত আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ ন-ন সৃষ্টিৰাজিয়ে প্ৰাণ পাই উঠিছিল। আধুনিক অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ প্ৰথম স্তৰৰ লেখক হিচাপে তেওঁ স্বৰচিত ৰচনাৱলীৰ মাজেৰে বলিষ্ঠ ভাষাশৈলীৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিছিল। আমাৰ অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তুৰ পৰিসৰে অৱশ্যে এই মহান ব্যক্তিজনৰ জীৱনৰ অন্যতম কীৰ্তি স্তম্ভ ‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’ শীৰ্ষক পুথিখনৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সমূহকহে সামৰি ল’ব।

চনত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ দ্বাৰা ৰচিত ‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’- শীৰ্ষক পুথিখনিয়ে প্ৰকাশৰ মুখ দেখে। চাৰিশ পিঠীয়া এই পুথিখনিক দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় কাণ্ড- নামেৰে দুটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছে। ‘অৰুণোদই’ যুগৰ লেখক হোৱা হেতুকে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ৰচনাৱলীৰ ভাষাগত দিশসমূহতো এই যুগৰ ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰাটো অস্বাভাৱিক নহয়। ‘অৰুণোদই’- ৰ ভাষাৰ দৰে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত স্বৰধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ বহুল ৰূপত পোৱা যায়। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- তো এনে স্বৰবহুলতাৰ প্ৰয়োগ দেখা যায়। যেনে : মুৰ (অ.ল.মি. য, পৃ) সদাই (অ.ল.মি. য, পৃ), পানি (অ.ল.মি. য, পৃ), ভনি (অ.ল.মি. য, পৃ), পাপী (অ.ল.মি. য, পৃ) ইত্যাদি।

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত “ঙ” ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্তে “ঙ্গ”- ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” - তো এনে নিদৰ্শন পোৱা যায়। ডাঙৰ > ডাঙ্গৰ (অ.ল.মি. য, পৃ)

ভাঙি > ভাঙ্গি (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি

কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত শব্দৰ শেষত ব্যৱহৃত অনুস্বৰ (ং) ধ্বনিটোও “ঙ্গ” ৰূপে ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায় :

খং > খঙ্গ (অ.ল.মি. য়, প্)

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত ক্ৰিয়াৰ অনুনাসিকতাও পোৱা যায়। যেনে : পাৰোঁ (অ.ল.মি. য়, প্), কৰোঁ (অ.ল.মি. য়, প্), নোৱাৰোঁ (অ.ল.মি. য়, প্) কোনোবাটো পদত আকৌ স্বৰৰ অনুনাসিকতাও পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰতো এনে বৈশিষ্ট্য বিৰাজমান : উইৰ কথা (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত ধ্বনি সমূহৰ উচ্চাৰণগত বিশেষত্বও মনকৰিবলগীয়া। বিশেষকৈ ই-ঈ, চ-ছ, শ-স, য-জ, ণ-ন, য-খ- ধ্বনিৰ উচ্চাৰণৰ পাৰ্থক্যহীনতা তেওঁৰ ভাষাৰ উল্লেখযোগ্য বিশেষত্ব। এনে বিশেষত্ব “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- ৰ ভাষাতো বিৰাজমান :

দুখীয়া > দুখিয়া (অ.ল.মি. য়, প্)

ছোৱালী > চোৱালি (অ.ল.মি. য়, প্)

শাক > সাক (অ.ল.মি. য়, প্)

যাবৰ > জাবৰ (অ.ল.মি. য়, প্)

কণা > কনা (অ.ল.মি. য়, প্)

বৰযুগ > বৰখুন (অ.ল.মি. য়, প্)

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত মাজে মাজে “ব” ধ্বনিটো “ব” ৰূপে ব্যৱহৃত হৈছে। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” তো ইয়াৰ আভাস পোৱা যায় :

অৱকাশ > অবকাশ (অ.ল.মি. য়, প্)

জীৱন > জীবন (অ.ল.মি. য়, প্)

অসাৱধান > অসাবধান (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

আকৌ, কেতবোৰ ক্ৰিয়াবাচক শব্দৰ শেষত থকা য় > ই ৰূপেও ব্যৱহাৰ হয়। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- ত পোৱা এনে নিদৰ্শন হ’ল :

ওলায় > ওলাই (অ.ল.মি. য়, প্)

নেজায় > নেজাই (অ.ল.মি. য়, প্)

ধ্বনিতাত্ত্বিক দিশৰ দৰে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাৰ শব্দ প্ৰয়োগো মন কৰিবলগীয়া। শব্দ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত এই ব্যক্তিজনাই নিজৰ বিচক্ষণতাৰ পৰিচয় দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তেওঁৰ ভাষাৰ পৰ্যালোচনা কৰিলে ভিন্ন স্তৰৰ ভাষাৰ শব্দৰ সমাহাৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। তৎসম, অৰ্ধতৎসম, বিদেশী ভাষাৰ শব্দ আদিৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” তো এনেবোৰ শব্দৰ পয়োভৰ ঘটিছে। এই পুথিখনিত পোৱা এনে শব্দ কিছুমান হ’ল এনে ধৰণৰ :

তৎসম শব্দ : ঈশ্বৰ (অ.ল.মি. য়, প্)
ৰুষ্ঠ (অ.ল.মি. য়, প্)
পিতৃ-মাতৃ (অ.ল.মি. য়, প্)
ধৰ্ম্ম (অ.ল.মি. য়, প্)
মনুষ্য (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

অৰ্থ তৎসম শব্দ : মৰম (অ.ল.মি. য়, প্)
চেনেহ (অ.ল.মি. য়, প্)
খানি (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

বিদেশী শব্দ :

ইংৰাজী : ইংগ্ৰাণ্ড (অ.ল.মি. য়, প্), টেলিফ্ৰ'প, Steam Enggine, Balloon
(অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

আৰবী : মক্কা, মদিনা, মহম্মদ, নবিৰ, মসীদ (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

দেশী শব্দ :

হিন্দী : জাহাজ (অ.ল.মি. য়, প্)
ঘড়ি (অ.ল.মি. য়, প্)

বাংলা : ভাপ (অ.ল.মি. য়, প্),
সোনাৰ (অ.ল.মি. য়, প্),
চালান (অ.ল.মি. য়, প্) ইত্যাদি।

এনেবোৰ শব্দৰ উপৰিও আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত কেতবোৰ
আহোম ভাষাৰ শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- ত ব্যৱহৃতহোৱা
কেতবোৰ আহোম ভাষাৰ শব্দ হৈছে এনে ধৰণৰ : নামচাং, গৰগাঁও, বঙ্গপুৰ, দিহিং,
স্বৰ্গদেউ ইত্যাদি (অ.ল.মি. য়, প্)।

আকৌ, ‘অৰুনোদই’ স্তবৰ ভাষাৰদৰে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাতো
কেতবোৰ নতুন অসমীয়া ঘৰুৱা শব্দৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- ত
পোৱা এনে শব্দ কিছুমান হ'ল :

ঘাম কালি (খীত্ৰকাল) (অ.ল.মি. য়, প্),
ভাপৰ গাড়ি (বেল), বাষ্পীয় নাও (Steam Boat),
বায়ুৰ হিলৈ (Steam Gun) ইত্যাদি। (অ.ল.মি. য়, প্)

ধ্বনিগত আৰু শব্দগত দিশবোৰৰ দৰে আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাৰ
প্ৰকাশভংগী তথা বাক্যগত দিশটোও অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু বিচাৰ্য বিষয়। আনন্দৰাম
ঢেকিয়াল ফুকন আছিল এগৰাকী চিন্তাশীল ব্যক্তি। এনে চিন্তাশীলতাই তেওঁক নিজৰ
দেশ তথা দেশবাসীৰ ভৱিষ্যতৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ কৰি তুলিছিল। এনে দায়বদ্ধতাৰ সুষম
মনোপ্ৰকাশ তেওঁৰ ৰচনাৱলীৰ মাজেৰেও প্ৰতিফলিত হৈছে। ‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’-
পুথিখনেও ইয়াৰ সুন্দৰ পৰিচয় বহন কৰিছে। পুথিখনত তেওঁ অসমীয়া নৱ প্ৰজন্মৰ প্ৰতি

লক্ষ্য ৰাখি কেতবোৰ নৈতিকতাৰে সমৃদ্ধ পৰামৰ্শমূলক লেখনি আগবঢ়াইছে। এনে লেখনি সমূহৰ প্ৰকাশভংগী সহজ-সৰল, পোনপটীয়া আৰু যুক্তিযুক্ততাৰে পৰিপূৰ্ণ। এনে প্ৰকাশভংগীয়ে অসমৰ নৱ প্ৰজন্মৰ চিন্তাধাৰাক এক নতুন গতি প্ৰদান কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে বুলি ক'ব পাৰি। পুথিখনিৰ “ক্ৰোধ বিষয়ক”- শীৰ্ষক অধ্যায়টোত ক্ৰোধ সম্পৰ্কীয় নানা কথা সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। ক্ৰোধৰ পৰা হ'ব পৰা সমস্যা তথা কাৰোবাৰ পৰা লভা অপমানৰ প্ৰত্যুত্তৰ কেনে হোৱা উচিত এনে সন্দৰ্ভত অধ্যায়টোত চমু বৰ্ণনা দাঙি ধৰা হৈছে। একেদৰে, “দুখীয়া মানুহৰ ধৰ্ম”, “সন্তানৰ পিতৃ-মাতৃ ভক্তি”, “হিতেচ্ছা”- আদি অধ্যায়বোৰতো যথাক্ৰমে সততাৰ সদায় জয়, পিতৃ-মাতৃৰ প্ৰতি সন্তানৰ দায়বদ্ধতা কেনে হোৱা উচিত, আনৰ প্ৰতি সৰ্বদা পৰোপকাৰী মনোভাৱৰ পোষণ কৰা মানসিকতাই যে নিজ চিত্তকে আনন্দপ্ৰদান কৰে- এনেবোৰ নৈতিকতা সম্বলিত ধ্যান-ধাৰণাৰ খোৰাক যোগায় :

“কোনো কথাত তোমাৰ খঙ্গ উঠিলে খঙ্গ উঠাৰ আগে খঙ্গ নুঠিবৰ উপায় কৰিবা। খঙ্গ উঠাৰ পৰা তুমি আনৰ দোষৰ সলনি আপুনিহে শাস্তি ভোগা।” (ক্ৰোধবিষয়ক, অ.ল.মি. য়, পৃ)

“যি সকলে তোমাক অপমান কৰে সিহঁতে তোমাক বেজাৰ পোৱা দেখিলে আকৌ তোমাক অপমান কৰাৰ ইচ্ছা কৰিবৰ ইচ্ছা। । কৰিব কিন্তু তুমি সিহঁতৰ অপমানক ঘৃণা কৰিলে সিহঁতে লাজ পাব।” (ক্ৰোধ বিষয়ক, অ.ল.মি. য়, পৃ)

এনেকৈ সততা পুৰস্কৃত হ'ল, সেই দেখি যোনে পুৰস্কাৰ পাব খোজে সি সেই ধৰ্ম কৰক। (দুখীয়া মানুহৰ ধৰ্ম, অ.ল.মি. য়, পৃ)

“তোমাৰ পিতৃ-মাতৃ যেতিয়া বুঢ়া হৈ অতি দুৰ্বল হয় তেতিয়া সিবিলাকক সহায় কৰিবা আৰু সিবিলাকৰ জীৱন হ্ৰাসৰ সময়ত প্ৰতিপালন কৰা। (সন্তানৰ পিতৃ-মাতৃ ভক্তি, অ.ল.মি. য়, পৃ)

“যেনেকৈ সুগন্ধি পুষ্পৰ পৰা স্বাভাৱিক সুঘ্ৰাণ ওলাই তেনেকৈ পৰোপকাৰিৰ পৰা সৎ কৰ্ম ওলাই পৰৰ হিতৈষী মানুহে আপোনাৰ চিন্তিত সুখ ভোগ কৰে আৰু চুবুৰীয়াৰ উন্নতিত হৰ্ষ কৰে।” (হিতেচ্ছা, অ.ল.মি. য়, পৃ)

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাত ৰস আৰু অলংকাৰ সমৃদ্ধ বাক্যৰীতিৰো প্ৰয়োগ পোৱা যায়। ‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’- ত সন্নিবিষ্ট অধ্যায়বোৰতো এনে ৰস-অলংকাৰৰ প্ৰয়োগে পুথিখনিৰ মাজেৰে লেখকে প্ৰকাশ কৰিব বিচৰা নৈতিকতাকামী, পৰোপকাৰী, কল্যাণকামী, দেশহিতৈষী, সহানুভূতিশীল চিন্তাধাৰাক সজীৱ কৰি তুলিছে:

“উটে যেনেকৈ ভোক আৰু পিয়াহ আৰু ৰদ সেই তপত বালিৰে জাইও মুচক্চ নাজাই তেনেকৈ মনুষ্যেও মনৰ ধৈৰ্য্যতাৰ দ্বাৰা সকলো বিপদ সহিব পাৰে।” (মনৰ ধৈৰ্য্যতা, অ.ল.মি. য়, পৃ)

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে নিজৰ ভাষাৰীতিত পুৰণি ঘৰুৱা শব্দ কিছুমানৰো প্ৰয়োগ কৰিছে। এনে শব্দবোৰে তেওঁৰ ভাষাক বহুক্ষেত্ৰত কথোপকথনমূলক বৈশিষ্ট্যৰে

সমৃদ্ধ কৰি তুলিছে। “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- ত এনে ভাষাশৈলীৰ নিদৰ্শন পোৱা যায় :

“কনা চোৱালিয়ে কলে বোলে আইচী হয় ময় প্ৰথমে বেজাৰ পাইচিলোঁ,
কিন্তু মন দি শিকিলত বেজাৰ গুচিল।” (কনা চোৱালিৰ কথা, অ.ল.মি. য়, পৃ)

“হে মোৰ প্ৰিয় লৰাবিলাক, তোমালোকৰ পিতৃ-মাতৃয়ে ইমান মৰম কৰাৰ
সলনি সিবিলাকৰ নিমিত্তে আজিলৈকে তোমালোকে কি কৰিচা?” (লৰাহত, সকলো
কথাতে তোমালোকৰ পিতৃ-মাতৃক মান্য কৰা, অ.ল.মি. য়, পৃ)

আকৌ, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ”- ৰ তৃতীয়
খণ্ডটিত তেওঁ বিভিন্ন দেশৰ ভূগোল সম্পৰ্কীয় দিশৰ আলোচনা আগবঢ়াইছে। এনে
আলোচনাৰ বেলিকা তেওঁৰ ভাষা বৰ্ণনাধৰ্মী আৰু পোনপটীয়া বিধৰ হৈ পৰা দেখা যায়:

“ভাৰতবৰ্ষত অনেক নদী আছে। সকলো বিলাকৰ বিবৰণ লেখা বাহুল্য; তাৰে
প্ৰধান ব্ৰহ্মপুত্ৰ। এই নদ থিবেট, অসম আৰু বঙ্গাল দেশেৰে আহি বঙ্গালৰ অখাতত
পৰিচে।” (নদী আৰু পৰ্ব্বত, অ.ল.মি. য়, পৃ)

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” ৰচনা কৰোতে য়
খণ্ডটিৰ বহুতো অধ্যায়ৰ শেষত একোটাকৈ নীতিমূলক উপদেশ সংযোগ কৰিছে। এনে
সংযোজনে পাঠকলৈ নববৰ্তা প্ৰেৰণ কৰাৰ লগতে তেওঁৰ ৰচনাৰ ভাষাক উপদেশমূলক
কৰি তোলাতো সহায় কৰিছে :

“তাৎপৰ্য-বিদ্যা নহলে অকল বলেৰে কোনো কৰ্ম সিদ্ধি হ’ব নোৱাৰে, এতেকে
বলতকৈ বিদ্যা হে প্ৰসস্ত।” (পণ্ডিত আৰু বলী মানুহৰ কথা, অ.ল.মি. য়, পৃ)

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে ‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’- ৰ য় আৰু য় খণ্ডৰ
প্ৰতিটো অধ্যায়ৰে শিৰোনামাবোৰত ইংৰাজী আৰু অসমীয়া উভয় ভাষাৰে প্ৰয়োগ কৰিছে।
এনে বিশেষত্বই তেওঁৰ ভাষাৰীতিত সোণত সূৰগা চৰাইছে :

চীন দেশ (China) (অ.ল.মি. য়, পৃ)

ঈশ্বৰলৈ ভয় (Fear of God) (অ.ল.মি. য়, পৃ)

উপৰোক্ত আলোচনাৰ দ্বাৰা আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাৰ আলমত
“অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” ৰ ভাষাৰীতিৰ এটা সম্যক আভাসহে দাঙি ধৰিবলৈ যত্ন কৰা
হৈছে। পৰৱৰ্তী সময়ত ইয়াৰ এক বিশদ আলোচনাৰ অৱকাশ আছে। মুঠতে আধুনিক
অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰথম স্তৰৰ ৰচনা হিচাপে উক্ত গ্ৰন্থখনৰ এক সুকীয়া মৰ্যাদা আছে।

৪.৫ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি :

‘অৰুণোদই’ আলোচনীৰ জৰিয়তে আত্মপ্ৰকাশ কৰা আন এগৰাকী স্বনামধন্য
অসমীয়া সাহিত্যিক হৈছে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। মৃতপ্ৰায় অসমীয়া ভাষাটোৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ
ক্ষেত্ৰত খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকল তথা ‘অৰুণোদই’- ৰ অন্যান্য লেখক সকলৰ লগতে হেমচন্দ্ৰ
বৰুৱাইও নিজৰ অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে।

শকৰ (ইং) আঘোণ মাহৰ তাৰিখ মঙ্গলবাৰে কৃষ্ণচতুৰ্থীৰ
ৰাতি শিৱসাগৰ জিলাৰ বজাবাহৰ নামে ঠাইত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই জন্মলাভ কৰে। তেওঁৰ

পিতৃৰ নাম আছিল মুক্তাৰাম বৰুৱা। পিতৃ সংস্কৃত ভাষা আৰু বৈদ্যশাস্ত্ৰৰ পণ্ডিত আছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ পিতৃয়ে দুগৰাকী বিয়া কৰাইছিল। প্ৰথম গৰাকী ভাৰ্য্যায়ে যোগেশ্বৰ নামেৰে পুত্ৰ সন্তান এটা জন্ম দি মৃত্যু মুখত পৰে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা হৈছে মুক্তাৰাম বৰুৱাৰ দ্বিতীয় গৰাকী ভাৰ্য্যাৰ ফালৰ দ্বিতীয় সন্তান। তেওঁৰ জ্যেষ্ঠ ভাতৃ যোগেশ্বৰে নিজ পিতৃৰ তত্ত্বাৱধানতে অতি কম সময়ৰ ভিতৰত সংস্কৃত ভাষা আৰু বৈদ্য শাস্ত্ৰত পাৰ্গত হৈ উঠিল। কিন্তু বিধিৰ বিপাকত প্ৰায় বছৰ মান বয়সতে তেওঁ মৃত্যুক আকোঁৱালি ল'ব লগা হয়। জ্যেষ্ঠ ভাতৃৰ মৃত্যুৰ সময়ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আছিল এবছৰীয়া দেৱশিশু। জ্যেষ্ঠ পুত্ৰৰ অকাল বিয়োগত পিতৃ মুক্তাৰাম বৰুৱা একপ্ৰকাৰে ভাঙি পৰিছিল। সেয়েহে ক্ৰমশঃ ডাঙৰ হ'বলৈ ধৰা দ্বিতীয় পুত্ৰ হেমচন্দ্ৰৰ শিক্ষালাভৰ প্ৰতি তেওঁ উদাসীন হৈ থাকিবলৈ ল'লে। ইয়াৰ মূল কাৰণ হৈছে জ্যেষ্ঠ পুত্ৰক সকলো ফালৰ পৰা পাৰ্গত কৰাৰ পিছতো অৱশেষত তেওঁ অকালতে পুত্ৰশোকত ডুব যাব লগা হয়। সেয়েহে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ শিক্ষাদানৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ বাৰুকৈয়ে উদাসীন হৈ পৰিল। সাত-আঠ বছৰলৈকে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই কেৱল লোকৰ মুখৰ পৰা শুনি শুনি বৰ্ণমালাৰ আখৰ কেইটাহে মাতিব পৰা হৈছিলগৈ। এনেদৰে প্ৰায় ন-মান বছৰ বয়সতহে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ শিক্ষাজীৱনৰ শুভাৰম্ভ হয়। তেওঁৰ প্ৰায় বাৰ বছৰমান বয়সতে পিতৃৰ মৃত্যু হয়। পিতৃকৰ মৃত্যুৰ পিছত খুড়াক লক্ষ্মীনাথ ফুকনে তেওঁলোক সকলোকে শিৱসাগৰলৈ লৈ আহে। শিৱসাগৰৰ ঘৰতে খুড়াকৰ তত্ত্বাৱধানত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই বিদ্যাৰম্ভ কৰিবলৈ লয়। খুড়াকৰ লগত থকা অৱস্থাতে তেওঁ বঙলা আৰু সংস্কৃত ভাষা শিকিবলৈ লয়। সেই সময়তে তেওঁ মাহে চাৰি টকা বেতনত নবিচ হিচাপে কৰ্ম জীৱনৰ পাতনি মেলে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ইংৰাজী ভাষাটোৰ প্ৰতি এক দুৰ্নিৰ্বাৰ আকৰ্ষণ আছিল। অৱশ্যে তেওঁৰ খুড়াকে এই ভাষাৰ শিকাৰ পক্ষপাতী নাছিল। সেয়েহে সেই সময়ত তেওঁৰ বাবে ইংৰাজী ভাষা আয়ত্ত্ব কৰাটো কষ্টকৰ আছিল। ইয়াৰ মাজতে তেওঁ শিৱসাগৰ জিলাৰ অধিপতি কেপ্তেইন ব্ৰোডী চাহাবৰ ঘৰলৈ গৈ হিন্দী ভাষা আয়ত্ত্ব কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত নানা বাধা-বিধিনিৰ মাজতো হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ইংৰাজী ভাষাৰ সোৱাদ ল'বলৈ সক্ষম হৈছিল। প্ৰথম অৱস্থাত তেওঁ ব্ৰোডী চাহাবৰ পৰাই ইংৰাজী বৰ্ণ-বিন্যাসৰ পুথি এখন লৈ ইংৰাজী ভাষা শিকিবলৈ যত্ন কৰিছিল। কিন্তু, খুড়াকৰ বক্ষণশীল চিন্তাধাৰাই তেওঁৰ ইংৰাজী শিকাৰ হেঁপাহটো আধাতে সাং কৰিলে। পাছলৈ অৱশ্যে তেওঁৰ এগৰাকী ইংৰাজী স্কুলৰ ছাত্ৰ-বন্ধু কুশৰাম গগৈ আৰু মিছনেৰীসকলৰ সান্নিধ্যই তেওঁৰ ইংৰাজী শিকাৰ সপোনটো সাৰ্থক কৰিলে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আছিল এগৰাকী সমাজ-সংস্কাৰ ভাৱাপন্ন ব্যক্তি। সেয়েহে, ভাৰ্য্যাৰ মৃত্যুৰ পিছতো তেওঁ পুনৰায় দ্বিতীয় বিবাহ নকৰালে। তেওঁৰ দৃষ্টিত ভাৰ্য্যাৰ মৃত্যুৰ পিছত যিদৰে স্বামীৰ দ্বিতীয় বিবাহত বাধা নাথাকে; একেদৰে স্বামীৰ মৃত্যুৰ পিছতো ভাৰ্য্যাৰ দ্বিতীয় বিবাহত বাধা থকাটো উচিত নহয়। সমাজত এগৰাকী পত্নীহীনা পুৰুষৰ দ্বিতীয় বিবাহৰ অধিকাৰ থকাৰ দৰে এগৰাকী স্বামীহীনা নাৰীৰো একে অধিকাৰ থকা উচিত। ইয়াৰ দ্বাৰা তেওঁ প্ৰকাৰান্তৰে সমাজত বিধৱা বিবাহৰ সংস্কাৰ সাধন কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। এই ক্ষেত্ৰত তেওঁ

ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰৰ পথকে অনুসৰণ কৰিছিল। তেওঁৰ ‘আত্মজীৱন’ চৰিতখনৰ মাজেৰে ইয়াৰ আভাস পোৱা যায়।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ সাহিত্যকৃতি লেখত ল’বলগীয়া। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত সাহিত্যৰাজিয়ে ‘অৰুনোদই’-ৰ পাততে প্ৰকাশৰ মুখ দেখে। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত বিভিন্ন গ্ৰন্থ সমূহ হৈছেঃ কানীয়াৰ কীৰ্ত্তন (), বাহিৰে ৰং চং, ভিতৰে কোৱাভাতুৰী (), অসমীয়া ল’ৰাৰ আদিপাঠ- আগছোৱা (), অসমীয়া ল’ৰাৰ আদিপাঠ- মাজছোৱা (), অসমীয়া ল’ৰাৰ আদিপাঠ- শেহ ছোৱা (), পাঠমালা (), গা ভালে ৰাখিবৰ উপায় ()। তেওঁ ইংৰাজী ভাষাত ৰচনা কৰা গ্ৰন্থ হৈছেঃ Notes on Marriage Systems of the Peoples of Assam ()। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই কেইখনমান ব্যাকৰণ পুথিও ৰচনা কৰিছিল। সেইকেইখন হৈছেঃ অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ (), অসমীয়া ব্যাকৰণ () আৰু অসমীয়া লৰাৰ ব্যাকৰণ ()। ইয়াৰ ভিতৰত “অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ” খনেই অসমীয়া ভাষাত ৰচিত প্ৰথমখন ব্যাকৰণৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা দেৱে দুখন অভিধানো প্ৰণয়ন কৰিছিল; সেই দুখন হৈছেঃ হেমকোষ () আৰু পঢ়াশলীয়া অভিধান ()। “হেমকোষ”- খনক তেওঁৰ জীৱনৰ কীৰ্ত্তিস্তম্ভ বুলি কোৱা হয়। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই “সোনাৰ চাঁদ” আৰু “H. Chunder” ছদ্মনামেৰেও ‘অৰুনোদই’- ত এলানি প্ৰৱন্ধ লিখিছিল। অসমীয়া ভাষাৰ কাৰণে আগবঢ়োৱা এনে অভূতপূৰ্ব অৱদানৰ বাবে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ জগতত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাক “ভাষাৰ ওজা” নামেৰে সন্মানিত কৰা হৈছিল। চনৰ মে তাৰিখ মঙ্গলবাৰে এই মহান ব্যক্তিগৰাকীয়ে ইহলীলা সম্বৰণ কৰে।

৪.৫.১ আত্মজীৱনী আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিতঃ

সাহিত্যৰ এটা প্ৰধান অংগ হৈছে জীৱনী সাহিত্য। অসমীয়া সাহিত্যত মধ্যযুগতে অৰ্থাৎ সপ্তদশ শতিকাত এই শ্ৰেণীৰ সাহিত্যৰ সূচনা হৈছিল। সেই সময়ত ৰচিত হোৱা চৰিতপুথিসমূহত মহাপুৰুষ সকলৰ জীৱনবৃত্তান্ত বৰ্ণিত হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। পৰৱৰ্তী সময়ত এই জীৱনী সাহিত্যসমূহে চৰিত পুথিৰ মাজেৰে আহি আধুনিক ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিলে। জীৱনী সাহিত্যসমূহত সাধাৰণতে একোজন ব্যক্তিৰ জীৱনৰ ওপৰতে গুৰুত্ব দিয়া হয়। ইয়াত ব্যক্তি বিশেষৰ সামাজিক জীৱনৰ লগতে ব্যক্তিগত জীৱনটোৰ ওপৰতো গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হয়। কাৰণ, জীৱন চৰিতত লেখকৰ ব্যক্তিগত জীৱন সম্পৰ্কে অৱগত নোহোৱাকৈ গ্ৰন্থখনৰ আঁত পোৱাটো অসম্ভৱ। আত্মজীৱনী অৱশ্যে জীৱনী সাহিত্যতকৈ পৃথক শ্ৰেণীৰ ৰচনা। আত্মজীৱনী হৈছে এনে এক ৰচনা য’ত লেখকে নিজৰ জীৱনত ঘটা সৰু-বৰ, ভাল-বেয়া সকলো ঘটনা-পৰিঘটনা মুক্ত আৰু শুদ্ধৰূপত পাঠকৰ আগত দাঙি ধৰে। পাশ্চাত্য সাহিত্যিক Ray Pascal -এ তেওঁৰ “Design and Truth in Autobiography”- শীৰ্ষক গ্ৰন্থত আত্মজীৱনী সন্দৰ্ভত সংজ্ঞা আগবঢ়াই কৈছে যেঃ “আত্মজীৱনী এনে এবিধ জীৱন বৃত্তান্ত, য’ত লেখকে তেওঁৰ

জীৱনৰ আৰু মনৰ এটি বিশেষ অৱস্থাত নিজকে আৰু নিজৰ জীৱনৰ কথাবোৰ যেনেকৈ বুজে আৰু গ্ৰহণ কৰে, তেনেকৈ অংকন কৰে।” অৰ্থাৎ, আত্মজীৱনীত লেখকজনৰ নিজৰ জন্মলগ্নৰে পৰা পৰিস্থিতি অনুযায়ী জীৱনৰ ভিন্ন স্তৰত ঘটা ঘটনাৱলীসমূহক পাঠকে অনুধাৱন কৰিব পাৰে। আত্মজীৱনীৰ পৰা পাঠকে লেখকৰ জীৱনৰ ভাল-বেয়া আদৰ্শসমূহ বিচাৰ কৰি ভালখিনি গ্ৰহণ কৰিব পৰাৰ অৱকাশ থাকে, যিটো সাধাৰণতে জীৱনী সাহিত্যত বিচাৰি পোৱাটো টান।

আত্মজীৱনী সমূহ বিচাৰ কৰিলে কেতবোৰ বিশেষত্বই ধৰা দিয়ে। লেখক অনুযায়ী আত্মজীৱনীৰ ৰচনা ৰীতিও ভিন ভিন। কোনোখন আত্মজীৱনীত যদি লেখকে নিজৰ ব্যক্তিগত জীৱনক অগ্ৰাধিকাৰ দিয়ে; কোনোখনত আকৌ লেখকে নিজৰ ব্যক্তিগত জীৱনৰ লগতে ৰাজনৈতিক, সামাজিক, অৰ্থনৈতিক তথা অন্যান্য দিশবোৰকো স্থান দিয়ে। আমাৰ আলোচনাৰ বিষয়বস্তু হৈছে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ‘আত্মজীৱন চৰিত’। এই আত্মজীৱনীখনত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱে নিজৰ জন্মলগ্নৰে পৰা ব্যক্তিগত জীৱনত পোৱা নানা তিতা-মিঠা অভিজ্ঞতাৰ লগতে সেই সময়ৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক পৰিস্থিতিৰো কিয়দাংশ দাঙি ধৰিছে। আত্মজীৱনী সমূহত সাধাৰণতে লিখকৰ জীৱনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনাৱলীৰ লগতে তেওঁৰ জীৱনৰ গভীৰ উপলব্ধি তথা অন্তৰ্মনৰ অৱস্থা তথা চাৰিত্ৰিক দিশবোৰৰ উমান পোৱা যায়। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিতখনিতো এনেবোৰ দিশ প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই জন্মলগ্নৰে পৰা সন্মুখীন হোৱা পৰিস্থিতিবোৰ অতি সুন্দৰকৈ বৰ্ণনা কৰি গৈছে। জ্যেষ্ঠ ভাতৃৰ অকাল বিয়োগৰ বাবে তেওঁৰ শৈক্ষিক জীৱনৰ ক্ষেত্ৰত পিতৃৰ উদাসীনতা, পলমকৈ বিদ্যাৰস্তু, পিতৃৰ অকাল বিয়োগ ইত্যাদি কথাবোৰ মনৰ আৱেগ ঢালি বৰ্ণনা কৰিছে। তেওঁ যে নিজৰ আত্মজীৱন চৰিতত জীৱনৰ নেতিবাচক দিশবোৰকে উপস্থাপন কৰিছে এনে নহয়, তেওঁ নিজৰ অন্য কিছুমান কথাও এই আত্মজীৱন চৰিতত বৰ্ণনা কৰিছে। সংঘৰ্ষপূৰ্ণ জীৱনৰ মাজতো যে তেওঁ সফলতা লাভ কৰিছিল তাৰো উল্লেখ আত্মজীৱন চৰিতত পোৱা যায়। পলমকৈ বিদ্যাৰস্তু কৰাৰ পিছতো অতি ক’ম সময়ৰ ভিতৰতে তেওঁ যথেষ্ট বিদ্যা অৰ্জন কৰিব পাৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁ অসমীয়া আৰু ইংৰাজী উভয় ভাষাতে গ্ৰন্থ, অভিধান, ব্যাকৰণ পুথি আদি ৰচনা কৰি অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ ভেটি সুদৃঢ় কৰিছিল। পিতৃৰ মৃত্যুৰ পিছত খুড়াকৰ ঘৰত থাকি সমান্তৰাল ভাৱে সংস্কৃত আৰু বঙলা ভাষাৰ অধ্যয়ন কৰাৰ লগতে মাহে চাৰি টকা বেতনত নবীচ পদতো কৰ্মৰত হৈছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আছিল এগৰাকী সৎ, দৃঢ় ভাৱাপন্ন ব্যক্তি। তেওঁক প্ৰথম অৱস্থাত চৰকাৰৰ ফালৰ পৰা অস্থায়ীভাৱে “Extra Assistant” পদৰ বাবে নিৰ্বাচিত কৰা হৈছিল। তেওঁ অৱশ্যে অস্থায়ী হোৱাৰ বাবে এই পদটো গ্ৰহণ কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁক স্থায়ীভাৱে এই পদ যচা হৈছিল যদিও নিজৰ সততা আৰু দৃঢ় মনোভাবৰ বাবেই তেওঁ পদটো গ্ৰহণ কৰাৰ পৰা বিৰত আছিল। আকৌ, ‘আত্মজীৱন চৰিত’-ত উল্লেখ থকা অনুসৰি তেওঁ সমসাময়িক সমাজখনক বিভিন্ন সামাজিক বিকাৰৰ পৰা মুক্ত কৰিবলৈও

পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছিল। তেওঁ আছিল এগৰাকী আদৰ্শবান ব্যক্তি। সেয়েহে ভাৰ্যাৰ মৃত্যুৰ পিছতো তেওঁ পুনৰ বিবাহ নকৰিলে। তেওঁৰ চিন্তাধাৰণা অনুসৰি বিধৱা বিবাহত কোনো ধৰণৰ বাধা-নিষেধ থকাটো অনুচিত। ভাৰতীয় সমাজত পত্নীৰ বিয়োগৰ পিছত স্বামীয়ে দ্বিতীয় বিবাহ কৰোৱাত কোনো বাধা নাই; কিন্তু এগৰাকী বিধৱা নাৰীয়ে দ্বিতীয়বাৰ বিয়াত বহাটো নিন্দনীয় আছিল। এনেবোৰ কুসংস্কাৰৰ তেওঁ ঘোৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। এই প্ৰসংগত তেওঁ ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰৰ আদৰ্শৰে আদৰ্শায়িত হৈছিল আৰু অসমত বিধৱা বিবাহৰ সংস্কাৰ সাধন কৰিবলৈ ধৰিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই সদায় নিজৰ জীৱনত সত্য, শুদ্ধ আৰু যুক্তিযুক্ততাত অগ্ৰাধিকাৰ দিছিল। সেয়েহে সত্যৰ পথত আগবঢ়াৰ বেলিকা তেওঁ কোনো বাধা বিঘিনি লৈ ক্ষেপ কৰা নাছিল। অসমীয়া বৰ্ণ বিন্যাসৰ সংস্কাৰ সাধনেই ইয়াৰ উপযুক্ত সাক্ষ্য বহন কৰে। তেওঁ অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণ বিন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত ‘ৰ’ - ধ্বনিটোৰ ব্যৱহাৰ গ্ৰহণযোগ্য বুলি মতপোষণ কৰিছিল। কিন্তু, এই ক্ষেত্ৰত দেশী খ্ৰীষ্টান নিধিৰাম ফাৰৱেলৰ লগতে স্কুল ইন্স্পেক্টৰ মাৰ্টিন চাহাবেও বাধা দিছিল। কিন্তু, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ কষ্ট সহিষ্ণুতা, ধৈৰ্য্যশীলতা আৰু মনৰ দৃঢ়তাৰ বাবেই পৰৱৰ্তী সময়ত ড কম্পাৰ্ট চাহাবৰ সহযোগিতাত “ৰ” ধ্বনিৰ প্ৰচলনৰ ক্ষেত্ৰত থকা সকলো বাধা বিঘিনি খণ্ডন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা ভাষা-শিক্ষা আহৰণৰ প্ৰতিও যথেষ্ট আগ্ৰহী আছিল। সেয়েহে বক্ষণশীল খুড়াকৰ পৰা যথেষ্ট বাধা বিঘিনি পোৱাৰ পিছতো তেওঁ ইংৰাজী ভাষা আয়ত্ত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

আত্মজীৱনী সমূহত সাধাৰণতে সমসাময়িক সমাজৰ সামাজিক পাৰিপাৰ্শ্বিক, ৰাজনৈতিক, ধৰ্মীয় আদি দিশ সমূহৰ বিষয়েও পাঠকে অনুধাৰন কৰিব পাৰে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিততো এনে দিশবোৰে স্থান লাভ কৰিছে। সেইসময়ৰ বক্ষণশীল হিন্দু সমাজখনৰ আভাস আত্মজীৱন চৰিতত পোৱা যায়। সেই সময়ত হিন্দু সমাজৰ মানুহে ইংৰাজী ভাষা শিকাটো পাপ বুলি গণ্য কৰিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ খুড়াক লক্ষ্মীনাথ বৰুৱাও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নাছিল। সেয়েহে অগাধ হেঁপাহ থকা স্বত্তেও হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই ইংৰাজী ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰত খুড়াকৰ পৰা কোনো ধৰণৰ সহঁৰি পোৱা নাছিল। আকৌ, সেই সময়ৰ সমাজত বিধৱা বিবাহ প্ৰথাটোকো যে নিন্দনীয় বুলি ভবা হৈছিল, তাৰো আভাস আত্মজীৱন চৰিতত পোৱা যায়।

সকলো ব্যক্তিৰে জীৱনত কিছুমান ব্যক্তিৰ প্ৰভাৱ পৰাটো লক্ষণীয়। এনে প্ৰভাৱ ইতিবাচক-নেতিবাচক দুই ধৰণৰে হ’ব পাৰে। আত্মজীৱনী সমূহত লেখকে নিজৰ জীৱনবৃত্তৰ বৰ্ণনা কৰিবলৈ যাওতে তেওঁলোকৰ জীৱনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলোৱা এনে ব্যক্তিবিশেষৰ এক চাৰিত্ৰিক পৰিচয় দাঙি ধৰা দেখা যায়। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ‘আত্মজীৱন চৰিত’ খনতো তেওঁৰ জীৱনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলোৱা এনে ব্যক্তি বিশেষৰ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে আভাস দাঙি ধৰিছে। এনে ক্ষেত্ৰত বিধৱা বিবাহ সংস্কাৰৰ ক্ষেত্ৰত ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰৰ পৰা পোৱা অনুপ্ৰেৰণাৰ বিষয়ে তেওঁ উল্লেখ কৰিছে। ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰে বিধৱা বিবাহৰ সংস্কাৰ সাধনৰ ক্ষেত্ৰত নিজ পুত্ৰৰ সৈতে এগৰাকী বিধৱা

নাৰীৰ বিবাহ সম্পন্ন কৰি সমাজত দৃষ্টান্ত দাঙি ধৰিছে। এনেবোৰ কথা হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই নিজৰ আত্মজীৱন চৰিতত উল্লেখ কৰিছে। একেদৰে ‘অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ’ লিখাৰ বেলিকাও বঙলা ভাষাৰ সলনি অসমীয়া ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰাৰ ক্ষেত্ৰতো গুণাভিৰাম বৰুৱা আৰু আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে কৰা পথ প্ৰদৰ্শনৰ বাবে তেওঁ আত্মজীৱন চৰিতত শলাগ ল’বলৈ পাহৰা নাই। আকৌ, অসমীয়া বৰ্ণ বিন্যাস শুধৰণিৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰথম অৱস্থাত নিখিলিৰাই ফাৰৱেলৰ পৰা পোৱা প্ৰতিবন্ধকতাকো তেওঁ আত্মজীৱন চৰিতত উপস্থাপন কৰিছে। ইংৰাজী ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰতো খুড়াক লক্ষ্মীনাথ বৰুৱাৰ সহাঁৰি নোপোৱা স্বত্বেও পৰৱৰ্তী সময়ত ছাত্ৰবন্ধু কুশৰাম গগৈকে আদি কৰি পৰমানন্দ ভড়ালী, প্ৰিয়লাল বৰুৱা আৰু অন্যান্য মিছনেৰী সকলৰ পৰা লাভ কৰা সহযোগিতাৰ কথাও তেওঁ এই আত্মজীৱন চৰিতত উল্লেখ কৰিছে।

আত্মজীৱনী সমূহৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হৈছে ইয়াৰ ভাষা তথা প্ৰকাশভংগী। আত্মজীৱনী সমূহ লিখকে সাধাৰণতে প্ৰথম পুৰুষতে বৰ্ণনা কৰি যায়। এনে সময়ত লিখকজন বহুক্ষেত্ৰত সচেতন হ’ব লগীয়া হয়। কিয়নো কথাখিনি বৰ্ণনা কৰি যাওঁতে ভাৱপ্ৰকাশত যদি অলপো খুটি নাটি বৈ যায়, তেনেহ’লেই আত্মজীৱনীৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাটো সম্ভৱ হৈ নুঠিব। এই ক্ষেত্ৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ‘আত্মজীৱন চৰিত’ খনিয়ে সাৰ্থকতা লাভ কৰিছে। ইয়াত তেওঁ কথাখিনি প্ৰথম পুৰুষতে বৰ্ণনা কৰি গৈছে। ইয়াত ভাৱ প্ৰকাশত ক’তো কোনো ধৰণৰ অসামঞ্জস্যতা প্ৰকাশ পোৱা নাই। অতি সহজ-সৰল, পোনপটীয়া ভাষাতে আত্মজীৱনচৰিতখন বৰ্ণনা কৰি গৈছে। শব্দ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁ কোনো ধৰণৰ আড়ম্বৰ পূৰ্ণ শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা বিৰত আছে। মাজে মাজে দুই-এটা সংস্কৃত আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দও ব্যৱহাৰ কৰিছে। কিন্তু এইবোৰে আত্মজীৱন চৰিতখনক সাৰ্থক কৰি তোলাতহে সহায়ক হৈছে।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ “আত্মজীৱন চৰিত” খনক আধুনিক অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ এক মনোৰম সৃষ্টি বুলি ক’ব পাৰি। ইয়াত লেখকে অতি কম পৰিসৰৰ মাজতে নিজৰ জীৱনৰ বহুকেইটা ঘটনা-পৰিঘটনাক সুন্দৰকৈ উপস্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। এনেবোৰ দিশৰ পৰা চালে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিতখনে কিছু পৰিমাণে হ’লেও আত্মজীৱনীৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছে বুলি ক’ব পাৰি।

৪.৫.২ হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষা আৰু আত্মজীৱন চৰিত :

আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ যুগস্ৰষ্টা হিচাপে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ এক বিশেষ খ্যাতি আছে। ‘অৰুনোদই’ৰ জৰিয়তে আত্মপ্ৰকাশ কৰা এই মহান ব্যক্তিগৰাকীয়ে নিজৰ সাহিত্যৰাজিত এক সুকীয়া ভাষাশৈলীৰ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। মিছনেৰীসকলে ‘অৰুনোদই’-ৰ পাতত আধুনিক অসমীয়া বৰ্ণবিন্যাসৰ যি আৰ্হি প্ৰস্তুত কৰিছিল; পৰৱৰ্তী সময়ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ একাণপতীয়া প্ৰচেষ্টাত বহু পৰিমাণে ইয়াৰ সংস্কাৰ সাধন হৈছিল বুলি ক’ব পাৰি। এনে সংস্কাৰ সাধনৰ পথত মিছনেৰীসকলে তেওঁৰ সন্মুখত অলেখ প্ৰতিবন্ধকতাৰ সৃষ্টি

কৰিছিল যদিও নিজস্ব একাগ্ৰতা, সত্যনিষ্ঠতা, স্বদেশানুৰাগ আৰু যুক্তিনিষ্ঠতাৰ বাবে সকলোবোৰ প্ৰতিবন্ধতাক নেওচি তেওঁ আগবাঢ়ি যাবলৈ সক্ষম হৈছিল।

মিছনেৰীসকলে অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণ বিন্যাসত “ৰ” ধ্বনিটোৰ ব্যৱহাৰ কৰা নাছিল। এওঁলোকৰ পদানুসৰণ কৰি ‘অৰুনোদই’-আলোচনীৰ আন-আন লেখক সকলেও একে আৰ্হিতে নিজৰ সাহিত্যৰাজি ৰচনা কৰিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত ব্যতিক্ৰমী চিন্তাধাৰা এটাৰহে পোষণ কৰিছিল। তেওঁ “ৰ” ধ্বনিটোৰ ব্যৱহাৰৰ ওপৰত জোৰ দিছিল। তেওঁৰ যুক্তিত অসমীয়া ভাষাৰ উচ্চাৰণত “ৰ” ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ পোৱাটো নিশ্চিত; সেয়েহে অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণমালাৰ পৰা এই ধ্বনিটোক বহিষ্কাৰ কৰাটো অনুচিত। প্ৰথম অৱস্থাত মিছনেৰীসকলে তেওঁৰ এনে যুক্তিৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। কিন্তু পৰৱৰ্তী সময়ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই নিজৰ যুক্তিক প্ৰমাণিত কৰাত সফল হৈছিল আৰু সেই ক্ষণৰ পৰাই আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ বৰ্ণমালাত “ৰ” ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ গ্ৰহণযোগ্য হ’বলৈ ধৰিলে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিততো এনে “ৰ” ধ্বনি প্ৰয়োগৰ নিদৰ্শন পোৱা যায় : শিৱসাগৰ, বৰুৱা, জীৱন ইত্যাদি। (আ.জী.চ, স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাত সংযুক্ত ব্যঞ্জনৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। আত্মজীৱন চৰিতৰ ভাষাতো ইয়াৰ ব্যৱহাৰ আছেঃ যোগেশ্বৰ, জন্ম, জ্যেষ্ঠ ইত্যাদি। (আ.জী.চ, স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

কোনোটা সংযুক্ত ব্যঞ্জনৰ আগত আকৌ “ই” স্বৰধ্বনিৰ আগম ঘটাও দৃষ্টিগোচৰ হয়। যেনে : ইক্ষুল (ক্ষুল) (আ.জী.চ, স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাত ক্ৰিয়াৰ অনুনাসিকতাও বহুল ৰূপত পোৱা যায়। আত্মজীৱন চৰিততো এনেধৰণৰ ক্ৰিয়াৰূপৰ প্ৰয়োগৰ নিদৰ্শন আছে : পালোঁ, কৰোঁ, হ’লোঁ ইত্যাদি। (আ.জী.চ, স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

একোটা ভাষাত শব্দৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ। উপযুক্ত শব্দৰ প্ৰয়োগে ভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তি দুগুণে বঢ়াই তুলিব পাৰে। শব্দচয়নত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা যথেষ্ট সচেতন আছিল। স্থান-কাল-পাত্ৰ ভেদে উপযুক্ত শব্দ প্ৰয়োগ কৰাত তেওঁৰ দক্ষতা আছে। তৎসম, অৰ্দ্ধতৎসম, দেশী-বিদেশী বিভিন্ন শব্দৰ উপযুক্ত প্ৰয়োগ তেওঁৰ ভাষাত পৰিলক্ষিত হয়। আত্মজীৱন চৰিততো এনেধৰণৰ শব্দগত বৈচিত্ৰ্যৰ ভালেমান নিদৰ্শন পোৱা যায় :

তৎসম শব্দ : সূৰ্য্য, ভাৰ্য্যা, জন্ম, জ্যেষ্ঠ ইত্যাদি। (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

অৰ্দ্ধতৎসম শব্দ : মৰম (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

মৰণ (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

হিন্দী : কাছাৰি (হি. কছহৰী) (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

দেৱনাগৰী (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

বাংলা : ৰঙ্গিনী, বঙ্গ, আলাপ, বঙলা ইত্যাদি। (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

পৰ্তুগীজ : পাদ্ৰী (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ.)

ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই এক নতুন নীতি

অবলম্বন কৰিছে। ইংৰাজী ভাষাৰ শব্দ সমূহৰ ব্যৱহাৰত তেওঁ ইংৰাজী লিপিৰ সলনি অসমীয়া লিপিৰহে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। আত্মজীৱন চৰিতত এনে শব্দৰ নিদৰ্শন আছে। যেনে : একটিং, ট্ৰেনছলেটৰ (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

জুডিচিয়েল কমিছনৰ, একষ্ট্ৰা এছিষ্টেণ্ট (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাত দ্বিৰুক্তিবাচক শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। আত্মজীৱন চৰিততো এনে শব্দৰ প্ৰয়োগৰ নিদৰ্শন পোৱা যায় :

মনে মনে (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

মাজে মাজে (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

মিছনেৰীসকলৰ দৰে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাইও ঘৰুৱা বোলেৰে সৃষ্ট নতুন অসমীয়া শব্দ কিছুমানো ব্যৱহাৰ কৰা পৰিলক্ষিত হয়। আত্মজীৱন চৰিতত পোৱা এনে শব্দৰ এটা নিদৰ্শন হ'ল : ভাষা ভঙা কাকতী (Translator) (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাৰ বাক্য বিন্যাস তথা প্ৰকাশভংগীৰ ৰীতিও মন কৰিবলগীয়া। তেওঁৰ ভাষা সহজ-সৰল, স্পষ্ট আৰু সকলোৰে বোধগম্য। বৰ্ণনাৰ মাজে মাজে কথোপকথনমূলক শৈলী এটাৰো আভাস পোৱা যায়। আত্মজীৱন চৰিততো এনে শৈলীৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়:

“এটোক বহুত যত্নেৰে বিদ্যা শিকোৱাৰ পৰা কি লাভ পালোঁ? কেৱল শোকৰ অগ্নিৰ তাপ দুগুণ হ'ল মাথোন, শিক্ষাৰ অন্তত ইয়াৰো তাৰ নিচিনা দশা হ'লে সেই জুয়ে মোক পুৰি মাৰিব; এই ভয়তে মনে মনে আছোঁ আৰু কিছুদিন বাট চাই পাছে যেনে উচিত বুজোঁ কৰিম।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

আকৌ, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই আত্মজীৱন চৰিতখন প্ৰথম পুৰুষতে বৰ্ণনা কৰি গৈছে। এনে বৰ্ণনাত ভাৱ প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত ক'তো কোনো ধৰণৰ অসামঞ্জস্যতাই দেখা দিয়া নাই; বৰঞ্চ ই স্পষ্ট প্ৰাঞ্জল ৰূপতহে ধৰা দিছে :

শকৰ আঘণ মাহৰ দিন যাওঁতে মঙ্গলবাৰ কৃষ্ণ চতুৰ্থীৰ ৰাতি শিৱসাগৰ জিলাৰ ৰজাবাহৰ নামে ঠাইৰ পৈতৃক ঘৰত মোৰ জন্ম হয়। মোৰ পিতৃৰ নাম মুক্তৰাম বৰুৱা।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাত এক ব্যঙ্গাত্মক সুৰো শুনিবলৈ পোৱা যায়। আত্মজীৱন চৰিততো ঠায়ে ঠায়ে তেওঁ এই ৰীতিৰ আশ্ৰয় লৈছে। এনে ৰীতিৰ দ্বাৰা সমসাময়িক সমাজত প্ৰচলিত অন্যায়ে, অনীতিবোৰকে প্ৰকাৰান্তৰে বিৰোধিতা কৰিছে : “ইস্কুলত বঙলা, কাছাৰিত বঙলা, ডেকাবিলাকৰ আলাপত বঙলা আৰু তেওঁলোকৰ চিঠিতো বঙলা ভাষাহে চলিছিল; সকলোৰে ৰঙ্গিনী বঙ্গিয়াক সঙ্গিনী কৰি লৈছিল। (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা এগৰাকী সমাজ সংস্কাৰকামী সচেতন ব্যক্তি আছিল। এনে সংস্কাৰকামী মনোভাৱে তেওঁক সমাজত প্ৰচলিত অন্ধবিশ্বাস, কু-সংস্কাৰ, ভণ্ডামিবোৰৰ বিৰুদ্ধে হাতত কলম তুলি ল'বলৈ বাধ্য কৰাইছিল। সেয়েহে স্বাভাৱিকতে তেওঁৰ ভাষাতো

এনে ধৰণৰ চিন্তাধাৰাৰ বহিঃ প্ৰকাশ ঘটিছে। আত্মজীৱন চৰিতৰ কেইবাঠাইতো হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ এনে মনোভাৱে প্ৰকাশ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে :

“এতিয়া চাওঁহঁকচোন মতা-তিৰোতা দুটা সমান জীৱ; ভোক, পিয়াহ, টোপনি, বোধ, ইচ্ছা, অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গ, জন্ম মৰণ দুইৰো সমান। তথাপি এটাৰ যি স্বত্ব আছে, আনটোৰ সি নাই বোলা কথাটো কিমান অন্যায়ে, ইয়াক যাৰ অলপমান জ্ঞান আছে, সিও বুজিব পাৰে।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই কোনো বক্তব্যক আৰু অধিক স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈ মূল কথাৰ মাজে মাজে সংস্কৃত শাস্ত্ৰ সমূহৰ শ্লোকবোৰ আনি উদ্ধৃতি হিচাপে প্ৰয়োগ কৰিছিল। আত্মজীৱন চৰিতত বিধৱা বিবাহৰ সপক্ষে তেওঁ যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰি এনে শ্লোকৰ উদ্ধৃতি দাঙি ধৰিছিল :

“শাস্ত্ৰ নেলাগে যুক্তিলৈ চালেই বিধৱাৰ বিয়াত যে কোনো দোষ নাই তাক বুজিব পাৰি, আৰু শাস্ত্ৰৰো যুক্তিয়েই মূল; কিয়নো সেই শাস্ত্ৰতে লিখা আছে “যুক্তিহীন বিচাৰেন ধৰ্মহানিঃ প্ৰজায়তে।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই নিজৰ চিন্তাধাৰাক যুক্তিৰে অধিক শক্তিশালী কৰি তুলিবলৈ বাক্যৰ মাজে মাজে জতুৱা খণ্ডবাক্য কিছুমানৰো ব্যৱহাৰ কৰিছিল। আত্মজীৱন চৰিতত এনে জতুৱা খণ্ডবাক্যৰ সুন্দৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়।

“তাতে টোতে খৰ দি সময়ৰ আগ-চুলিত খামোচ মাৰি ধৰিছিলোঁ।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই আত্মজীৱন চৰিতত ইংৰাজী প্ৰবাদ বাক্যৰো ব্যৱহাৰ কৰিছে:

“কিন্তু যেতিয়া চাৰিসংখ্যক ইংৰাজী পাঠোপকাৰকত A Sleeping fox catches no poultry (শুই থকা শিয়ালে হাঁহ-কুকুৰা ধৰিব নোৱাৰে) এই উপদেশ পটন্তৰটি পালোঁ।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাত যতি চিহ্ন আৰু সংযোজক অব্যয়ৰ সঘন ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। ইবোৰে তেওঁৰ ভাষাক বৰ্ণনাধৰ্মী কৰি তুলিছে। আত্মজীৱন চৰিততো যতি চিহ্ন আৰু সংযোজক অব্যয়ৰ ব্যৱহাৰে বাক্যবোৰক বহুক্ষেত্ৰত যথেষ্ট দীঘলীয়া কৰি তুলিছে।

“এইদৰে থাকোঁতে মোৰ ন বছৰমান বয়স হোৱাত পিতৃয়ে মোক এদিন বিদ্যাৰম্ভ কৰালে, অৰ্থাৎ বৰ্ণমালাৰে সৈতে ভেটা-ভেটি নকৰোৱাকৈয়ে একেবাৰে শব্দ সধাত লগালে, আৰু শব্দ সধাওঁতেই এই ৰূপে মোক আখৰ চিনালে, যেনে, এখন ফলিত বিভক্তি বিলাকেৰে সৈতে সাধিবলগীয়া শব্দটো লিখি দি তেওঁ মোক কয়, “এইটো দেৱ শব্দ, এইটো দ, তাতে এইটো এ কাৰ, দত একাৰে দে, এইটো ৰ, দেৱ।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাত মাজে মাজে নৈতিকতা সম্পন্ন ভাৱধাৰাইও ভূমুকি মাৰে। আত্মজীৱন চৰিততো কেতবোৰ বাক্যৰ প্ৰয়োগে তেওঁৰ নৈতিকতাপূৰ্ণ মনোভাৱক স্পষ্ট কৰি তুলিছে:

“কিন্তু এতিয়া সেইবাবে সন্তোষহে পাইছোঁ কিয়নো মোৰ বিবেচনাত একষ্ট্ৰা এছিষ্টেণ্ট হোৱাতকৈ মই বহুত সুখত আছোঁ। মনৰ সন্তোষেই সুখ।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই আলংকাৰিক ভাষাৰো ব্যৱহাৰ কৰিছে। তেওঁ নিজৰ বৰ্ণনীয় বিষয়ক উপমা অলংকাৰৰ দ্বাৰা অতি সুন্দৰ ভাৱে উপস্থাপন কৰে। আত্মজীৱন চৰিতৰো কেইবাঠাইতো এই ভাষাৰীতিৰ সুন্দৰ প্ৰয়োগে কথাবন্ধক সুকীয়া মাদকতা প্ৰদান কৰিছে:

“কিন্তু জহনী শাম কটাত যেতিয়া গাঁৱৰ সকলো মানুহ নিশ্চিন্ত হৈছিল, সেই সময়ত এদিন ৰাতিপুৱা সেই ৰাফসীয়ে তেওঁক প্ৰবল ৰূপে আক্ৰমণ কৰাত আবেলি বজামানত শেষ উশাহ লৈ তেওঁ স্বভাৱৰ ধাৰৰ পৰা মুক্ত হ’ল।” (আ.জী.চ., স্না. কথাবন্ধ, পৃ)

পৰিশেষত ক’ব পাৰি যে, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাৰীতিয়ে আধুনিক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত নৱজাগৰণৰ সূচনা কৰিলে। আত্মজীৱনী হিচাপে তেওঁৰ আত্মজীৱন চৰিতখনক সম্পূৰ্ণ বুলি ক’ব পৰা নাযায়; তৎস্বত্বেও অতি কম পৰিসৰতে ৰচনা কৰা এই আত্মজীৱনীখনৰ ভাষাৰীতিয়ে এই মহান ব্যক্তিসত্ৰাৰ গভীৰ চিন্তাবোধ তথা যুক্তিনিষ্ঠতাৰ পৰিচয় বহন কৰিছে।

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

আধুনিক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ইতিহাসত ‘অৰুণোদই’ যুগৰ এক বিশেষ স্থান আছে। ‘অৰুণোদই’ ৰ পাততেই আধুনিক অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যই কুঁহিপাত মেলে। ঊনবিংশ শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকটোত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যই এক দুৰ্যোগপূৰ্ণ সময় অতিক্ৰম কৰিবলগীয়া হৈছিল। অৰ্থাৎ চনৰ পৰা চনলৈকে এই বছৰীয়া কালছোৱা অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ইতিহাসত এক ক’লা অধ্যায় হিচাপে পৰিগণিত হৈছিল। কিয়নো এই কালছোৱাতে অসমৰ স্কুল, আদালত, অফিছ-কাছাৰী আদিত অসমীয়া ভাষাটোৱে ন্যায্য স্থান লাভৰ পৰা বঞ্চিত হ’ব লগা হৈছিল আৰু তাৰ পৰিৱৰ্তে বাংলা ভাষাৰ প্ৰচলন হ’বলৈ ধৰিলে, এনে সময়তে খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলৰ আগমনেই অসমীয়া ভাষাটোৰ ন্যায্য স্থান পোৱাৰ কাৰক হৈ পৰিল। অসমতে অসমীয়া ভাষাৰ এনে দুৰৱস্থা দেখি খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলে ভাষাটোৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ বাবে যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰিলে। তেওঁলোকৰ অপৰিসীম চেষ্টাৰ ফলশ্ৰুতিতেই ‘অৰুণোদই’ কাকতখনে প্ৰকাশৰ মুখ দেখিলে। চনত শিৱসাগৰ মিছন প্ৰেছৰ পৰা ‘অৰুণোদই’ ৰ প্ৰথম সংখ্যাটো প্ৰকাশ পায়। ড নাথান ব্ৰাউন আছিল ইয়াৰ প্ৰথমজন সম্পাদক। পৰৱৰ্তী সময়ত ‘অৰুণোদই’ কাকতখনৰ জৰিয়তে সাহিত্যৰ বিভিন্ন অংগ (কবিতা, প্ৰবন্ধ, নাটক, উপন্যাস ইত্যাদি) সমূহে ন-ৰূপেৰে প্ৰকাশৰ মুখ দেখিলে। মিছনেৰী সকলৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা। সেয়েহে ‘অৰুণোদই’ - ত প্ৰকাশিত বেছিভাগ সাহিত্যই এনে উদ্দেশ্যৰ পৰা মুক্ত হ’ব পৰা নাছিল। সেয়েহে ধৰ্ম সন্ধানীয় ৰচনাৱলীয়েও এই কাকতৰ

বুকুতেই প্ৰাণ পাই উঠিছিল। ইয়াৰ উপৰিও ভূগোল-বুৰঞ্জী, ৰাজনীতি, জ্যোতিৰ্বিদ্যা সম্বন্ধীয় আলোচনাইও ‘অৰুণোদই’-ৰ পাতত স্থান লাভ কৰিছিল। প্ৰাচীনতাৰ পৰা আঁতৰি আহি অসমীয়া ভাষাটোৱে ‘অৰুণোদই’ - ৰ যোগেদিয়েই এটা নতুন ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিবলৈ ধৰিলে। ভাষাটোৰ ধ্বনি-ৰূপ-শব্দ-বাক্য সকলোতে এনে নতুনত্বই পোখা মেলিবলৈ ধৰিলে। ধ্বনি তথা শব্দ উচ্চাৰণত যিদৰে নতুনত্বই দেখা দিলে; একেদৰে বাক্যগঠনৰ ক্ষেত্ৰতো ইংৰাজী ভাষাৰ সুদূৰ প্ৰসাৰী প্ৰভাৱ মনকৰিবলগীয়া। আকৌ, ‘য’- ধ্বনিৰ পৰিৱৰ্তে ‘জ’- ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ, নতুন নতুন অসমীয়া শব্দৰ ব্যৱহাৰ আদিয়ে এই স্তৰৰ ভাষাক সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিলে। ‘অৰুণোদই’ কাকতে এচাম নতুন অসমীয়া লেখকৰো জন্ম দিলে। এনে লেখক সকলৰ ভিতৰত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা অন্যতম। এওঁলোকৰ বিভিন্ন ৰচনাৱলী ‘অৰুণোদই’-ৰ ভিন্ন সংখ্যাত প্ৰকাশ পোৱাটো লক্ষণীয়। এই লেখকদ্বয়ৰ লেখনিয়ে আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যত এক নৱজাগৰণৰ সূচনা কৰিলে।

- । অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ পুথিখনৰ কেইটা খণ্ডত বিভক্ত?
- । অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ-ত ব্যৱহৃত কেতবোৰ বিদেশী শব্দৰ নাম লিখক।
- । অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ-ৰ প্ৰকাশভংগী কেনেধৰণৰ?
- । অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰৰ ভাষাৰীতিত অৰুণোদই যুগৰ প্ৰভাৱ আছে নে?
- । আত্মজীৱনীৰ কেইটামান বৈশিষ্ট্য লিখক।
- । জীৱনী আৰু আত্মজীৱনী একেই নে?
- । হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিতত আত্মজীৱনীৰ কেনেবোৰ বৈশিষ্ট্য দেখিবলৈ পোৱা যায়?
- । আত্মজীৱনচৰিত ৰ ভাষাৰ পাঁচটা ভাষাগত বিশেষত্ব লিখক।
- । ‘আত্মজীৱন চৰিত’-ত ত্ৰিফা শব্দৰ অনুশাসিকা পোৱা যায়নে? উদাহৰণ দিয়ক।
- । ‘আত্মজীৱন চৰিত’-ত পোৱা এটা ইংৰাজী প্ৰবাদ বাক্যৰ উদাহৰণ দিয়ক।

৪.৬ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি :

জোনাকী যুগৰ ত্ৰিমূৰ্তি হিচাপে খ্যাত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই চনৰ কাতি মাহৰ লক্ষ্মীপূৰ্ণিমাৰ দিনা নগাঁও জিলাৰ আহতগুৰিত জন্ম লাভ কৰে। তেওঁ নদীৰ বুকুত নৌকাত জন্ম লাভ কৰাৰ বাবে তেওঁক ভূমিষ্ঠ নহৈ নৌকাস্থ হোৱা বুলিহে কোৱা হয়। তেওঁৰ পিতৃৰ নাম আছিল দীননাথ বেজবৰুৱা আৰু মাতৃৰ নাম থানেশ্বৰী দেৱী। পিতৃৰ কৰ্মসূত্ৰে বেজবৰুৱাৰ শৈশৱকালটো অসমৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত অতিবাহিত হৈছিল। তেওঁৰ পৰিয়ালটো বৈষ্ণৱ ধৰ্মাৱলম্বী হোৱা হেতুকে বেজবৰুৱাকো এনে ভাৱাদৰ্শই প্ৰভাৱিত কৰিছিল। চনত তেওঁ শিৱসাগৰ চৰকাৰী হাইস্কুলৰ পৰা এণ্ট্ৰেন্স পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হয়। তাৰ পিছত তেওঁ উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে কলিকতালৈ চাপলি মেলে। কলিকতাৰ জেনেৰেল এছেম্বলি ইনষ্টিটিউশ্যনৰ পৰা তেওঁ বি. এ পাছ কৰে। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁ এম. এ

আৰু আইন-ৰ অধ্যয়নৰ বাবে যো-জা কৰিছিল যদিও ইবোৰ আধৰুৱা হৈয়ে বয়। ইংৰাজ চৰকাৰৰ ফালৰ পৰা তেওঁক মুন্সিফ পদ যচা হৈছিল যদিও বেজবৰুৱাই সেই পদ গ্ৰহণ কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। তেওঁ চাকৰি কৰাৰ সলনি স্বাধীনচিতীয়া ব্যৱসায় কৰিবলৈহে মন মেলিলে। সেই উদ্দেশ্যে তেওঁ পোনপ্ৰথমে কলিকতাত আৰু পিছলৈ উৰিষ্যাৰ সম্বলপুৰত নিগাজিকৈ থাকি “ৱাৰ্ড” নামৰ ইংৰাজ কোম্পানী এটাৰ অধীনত ব্যৱসায় কৰিবলৈ ধৰে। এই সময়ছোৱাত তেওঁৰ প্ৰধান সহযোগী আছিল ভোলানাথ বৰুৱা। কলিকতাত থকা সময়ছোৱাতে তেওঁৰ কলিকতাৰ বিখ্যাত ঠাকুৰ পৰিয়ালৰ কন্যা প্ৰজ্ঞা সুন্দৰীৰ লগত বিবাহ সম্পন্ন হয়।

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ সাহিত্যকৃতি বিশ্ববিদিত। তেওঁ বহুখা প্ৰতিভাৰ গৰাকী আছিল। অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ প্ৰতিটো বিভাগলৈ বেজবৰুৱাই অমূল্য অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে। কলিকতাত পঢ়ি থকা কালছোৱাত তেওঁ অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ হকে চনত অসমীয়া ভাষা উন্নতি সাধিনী সভা (অঃভাঃউঃসাঃ) ৰ গঠন কৰিছিল। এই কৰ্মত চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী তেওঁৰ প্ৰধান সহযোগী আছিল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী- এই তিনিগৰাকী ব্যক্তিক অসমীয়া সাহিত্যজগতত ত্ৰিমূৰ্তি হিচাপে জনা যায়। এই ত্ৰিমূৰ্তিৰ প্ৰচেষ্টাতে চনত জোনাকী কাকতখন প্ৰকাশ পায়। জোনাকীৰ পাততেই পোনপ্ৰথমে বেজবৰুৱাৰ সাহিত্যৰাজিয়ে প্ৰকাশৰ মুখ দেখে। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই পোনপ্ৰথমে অসমীয়া সাহিত্যলৈ ইউৰোপীয় ভাৱধাৰাক কঢ়িয়াই আনিছিল। কলিকতাত পঢ়ি থকা কালছোৱাতে তেওঁ ইউৰোপীয় কবি সাহিত্যিক শ্বেক্সপীয়েৰ, কীট্ছ আদিৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈছিল। বেজবৰুৱা আছিল বহুমুখী প্ৰতিভাৰ গৰাকী। অসমীয়া সাহিত্যৰ কবিতা, নাটক, ৰম্যৰচনা, তত্ত্বমূলক ৰচনা, উপন্যাস, চুটিগল্প, সাধুকথা পুথি, প্ৰবন্ধ, সমালোচনা, জীৱনী সাহিত্য আদি সকলো স্তৰতে তেওঁৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত অৱদান অনস্বীকাৰ্য্য। তেওঁক অসমীয়া চুটি গল্পৰ জনক বুলিও জনা যায়। তেওঁ বাঁহী নামৰ এখন আলোচনীও সম্পাদনা কৰিছিল। চনত গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত হোৱা অসম সাহিত্য সভাৰ অধিবেশনত তেওঁ সভাপতিত্ব কৰিছিল। তেওঁ ‘কৃপাবৰ বৰবৰুৱা’ৰ ছদ্ম নামেৰে এলানি হাস্য ব্যংগ ৰচনা লিখিছিল।

বেজবৰুৱাৰ দ্বাৰা ৰচিত সাহিত্যৰাজি হৈছে এনেধৰণৰ —

কবিতা পুথি : কদম কলি

উপন্যাস : পদুম কুঁৱৰী

চুটিগল্প পুথি : জোনবিবি, সাধুকথাৰ কুঁকি, সুৰভি, কেহোকলি।

ধেমেলীয়া নাটক : লিতিকাই, পাচনি, নোমল, চিকৰপতি-নিকৰপতি।

বুৰঞ্জীমূলক নাটক : জয়মতী কুঁৱৰী, চন্দ্ৰধ্বজ সিংহ, বেলিমাৰ।

সাধুকথাৰ পুথি : জুনুকা, বুঢ়ী আইৰ সাধু, ককাদেউতা আৰু নাতিলা’ৰা।

হাস্য-ব্যংগ ৰচনা : কৃপাবৰ বৰবৰুৱাৰ কাকতৰ টোপোলা, কৃপাবৰ বৰুৱাৰ ওভতনি, বৰবৰুৱাৰ বুলনি, বৰবৰুৱাৰ ভাৱৰ বুৰবুৰনি।

জীৱনী : ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱাৰ সংক্ষিপ্ত জীৱন চৰিত, শ্ৰীশ্ৰী শংকৰদেৱ, মহাপুৰুষ
শ্ৰীশংকৰদেৱ আৰু শ্ৰীমাধৱ দেৱ।

আত্মজীৱনী : মোৰ জীৱন সোঁৱৰণ।

তত্ত্বমূলক ৰচনা : তত্ত্বকথা, শ্ৰীকৃষ্ণ কথা, ভাগৱত কথা।

আলোচনামূলক গ্ৰন্থ : কামক কৃতিত্ব লভিৰ সংকেত।

এনেদৰে অসমীয়া সাহিত্যলৈ নতুনৰ যুগান্তৰ অনা এই মহান ব্যক্তিজনাই
চনত নশ্বৰ দেহ ত্যাগ কৰে।

৪.৬.১ বেজবৰুৱাৰ 'বুঢ়ীআইৰ' সাধুৰ ভাষাগত বৈশিষ্ট্য :

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আছিল অসাধাৰণ ব্যক্তিত্বৰ গৰাকী। সাহিত্যৰ আন আন
শিতানৰ দৰে শিশু সাহিত্যলৈও বেজবৰুৱাই নিজৰ বৰঙণি আগবঢ়াইছে। বিশেষকৈ
'সাধুকথা'-ৰ ৰচনাই বেজবৰুৱাৰ হাততেই প্ৰাণ পাই উঠিছিল বুলি ক'ব পাৰি। এইখিনিতে
প্ৰনিধানযোগ্য যে, তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত সাহিত্যৰাজিৰ প্ৰতিটো শিতানৰে ভাষাগত
বৈশিষ্ট্যবোৰ সুকীয়া। সাধুকথা সমূহো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। আন তত্ত্বমূলক ৰচনাৰ তুলনাত
তেওঁৰ সাধুকথাৰ ভাষাই যথেষ্ট সহজ-সৰল ৰূপত প্ৰকাশ লাভ কৰিছে। বিশেষকৈ শিশু
মনস্তত্ত্বৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিয়েই বেজবৰুৱাই সাধুকথাৰ পুথি সমূহ ৰচনা কৰিছে। শিশুসকলক
আকৰ্ষণ কৰিব পৰা প্ৰায়বোৰ বিশেষত্বই তেওঁৰ সাধুকথাৰ পুথি সমূহত ভূমুকি মাৰিছে।
আমাৰ বিষয়বস্তুৰ প্ৰাসংগিকতাই তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত "বুঢ়ী আইৰ সাধু"- শীৰ্ষক পুথিখনিৰ
ভাষাগত বিশেষত্বক সামৰি লৈছে। মুঠ ত্ৰিছটা সাধু সংকলিত এই পুথিখনৰ ভাষাৰ এক
সুকীয়া মাদকতা আছে।

অন্যান্য সাধুকথাৰ পুথিৰ দৰে বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত কেতবোৰ
সংযুক্ত ব্যঞ্জনৰ ব্যৱহাৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। যেনে-

গোন্ধ : (বু.আ.সা., পৃ.)

নিশ্চয় : (বু.আ.সা., পৃ.)

খান্দো : (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

কেতিয়াবা আকৌ, সংযুক্ত ব্যঞ্জনবোৰ স্বৰভক্তিৰ দ্বাৰা সৰলীকৃত হৈ ব্যৱহাৰ
হোৱাও পৰিলক্ষিত হয়। যেনে :

মুৰুখ (বু.আ.সা., পৃ.)

গঙাই, সৰবজান (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত ই-ঈ, উ-ঊ, শ-স-ষ-ৰ পাৰ্থক্যহীনতা
পৰিলক্ষিত নহয়। পুথিখনৰ ভাষাত এই ধৰণিবোৰে নিজস্ব ৰূপতে ব্যৱহৃত হৈছে। যেনেঃ-
জাতি-মাহী (ই-ঈ), লৰুৱাই-বৰমূৰীয়া (উ-ঊ)

সমূলি- শ'ল-মৰিষণ (স-শ-ষ) ইত্যাদি। (বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত স্বতঃঅনুনাসিকীভৱনৰ প্ৰভাৱো মন
কৰিবলগীয়া। যেনেঃ-

কাঁইট (বু.আ.সা., পৃ.)

গাঁত (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত অনুনাসিক ক্ৰিয়া ধ্বনিৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনেঃ-

দিগুঁ, আহিছোঁ (বু.আ.সা., পৃ.)

পাইছোঁ, কৰোঁ (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত কেতবোৰ বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়ৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনেঃ-

সেইবোৰ, গোটাচেৰেক (বু.আ.সা., পৃ.)

সোপাই (বু.আ.সা., পৃ.) ৰাইজ সকল (বু.আ.সা., পৃ.)

একেদৰে নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰো উক্ত পুথি খনিৰ ভাষাত পোৱা যায়। যেনেঃ-

নেজডাল (বু.আ.সা., পৃ.)

একোটাকৈ, কোৰখন (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম আদিৰ বিশেষত্বপূৰ্ণ ৰূপো পোৱা যায়। যেনেঃ-

বিশেষ্য : আই, সখি, গিৰি (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

বিশেষণ : ৰূপহী ছোৱালী (বু.আ.সা., পৃ.)

চুটি-মুটি বাই (বু.আ.সা., পৃ.)

আদৰুৱা ছোৱালী (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

সৰ্বনাম : সিহঁত (বু.আ.সা., পৃ.), তহঁত (বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত সংস্কৃত সন্ধিৰ প্ৰভাৱত সৃষ্টি হোৱা শব্দ ৰূপো পোৱা যায়। যেনেঃ-

কুলাধম (কুল অধম) (বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাৰ শব্দচয়ন অতি নিপুণ। বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাতো ইয়াৰ সুন্দৰ আভাস পোৱা যায়। শব্দচয়নৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ যথেষ্ট সচেতনতা অৱলম্বন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। বেজবৰুৱাৰ ৰচনাৱলীত তৎসম, অৰ্দ্ধতৎসম, তদ্ভৱ আদি শব্দৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। বুঢ়ীআইৰ সাধু-ৰ ভাষাতো এনে শব্দৰ প্ৰয়োগ বিৰাজমান। যেনেঃ

তৎসম শব্দ : পদ্মা (বু.আ.সা., পৃ.)

ৰক্ষা (বু.আ.সা., পৃ.)

ভয় (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

অৰ্দ্ধতৎসম শব্দ : তুতি, মাছ (বু.আ.সা., পৃ.৩৬)

তদ্ভৱ শব্দ : সৰাহ (বু.আ.সা., পৃ.)

আঁচল (বু.আ.সা., পৃ.)

কমাৰ (বু.আ.সা., পৃ.)

কাছ (বু.আ.সা., পৃ.)

কঁকাল (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ী আইৰ সাধুৰ ভাষাত আহোম শব্দৰ ব্যৱহাৰো পোৱা যায়।

যেনেঃ

স্বৰ্গদেউ (বু.আ.সা., পৃ.)

মাদৈ (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত কেতবোৰ আৰ্যভিন্ন শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা

যায়। যেনেঃ-

বড়ো মূলীয় শব্দ : সখি (বু.আ.সা., পৃ.)

মালয় মূলীয় শব্দ : ককাই (বু.আ.সা., পৃ.)

বাই (বু.আ.সা., পৃ.)

চিঞৰি (বু.আ.সা., পৃ.)

আই (বু.আ.সা., পৃ.)

তাই (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

কাৰ্বি শব্দ : ফৰিং (বু.আ.সা., পৃ.)

বুধি (বুদ্ধি) (বু.আ.সা., পৃ.)

তুলসী (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত পোৱা অনূৰূপ শব্দ কেতবোৰ হ'ল :

আচুৰি-পিচুৰি (বু.আ.সা., পৃ.)

অকতিয়াই-পকতিয়াই (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত যুৰীয়া শব্দৰো ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। যেনেঃ

ৰং-ধেমালি : (বু.আ.সা., পৃ.)

নোৱাই-ধোৱাই : (বু.আ.সা., পৃ.)

বঢ়িয়া- বঢ়িয়া (বু.আ.সা., পৃ.) ইত্যাদি।

একেদৰে ধ্বন্যাত্মক শব্দৰো ব্যৱহাৰ পুথিখনত পোৱা যায়। যেনে :

মট্‌মটনি, চেংচেঙনি, ভক্‌ভকনি ইত্যাদি। (বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ বাক্যৰীতি তথা প্ৰকাশভংগীও মন কৰিবলগীয়া।

পুথিখনিৰ মাজেৰে শিশু মনস্তত্ত্বক অতি সুন্দৰ ৰূপত ফুটাই তোলাত ৰচনাকাৰ সাৰ্থক হৈছে। শিশু সকলৰ উদ্দেশ্যে ৰচনা কৰা হেতু পুথিখনিৰ ভাষাৰ প্ৰকাশ ভংগী সহজ-সৰল, প্ৰাঞ্জল আৰু সহজবোধ্য হৈ পৰিছে। বেজবৰুৱাই জটিল বাক্য পাৰ্যমানে পৰিহাৰ কৰিছে। যেনেঃ

“এখন দেশত লট্‌কন নামেৰে এটা বৰ দুখীয়া বামুণ আছিল। বামুণৰ ঘৈণীয়েকজনী বৰ মুখচোকা আছিল। এদিন বামুণৰ মনত বৰকৈ বেজাৰ লাগিল।”
(লট্‌কন, বু.আ.সা., পৃ.)

বাক্যবোৰৰ ঠায়ে ঠায়ে বেজবৰুৱাই জতুৱা খণ্ডবাক্য কিছুমানৰো ব্যৱহাৰ কৰিছে।

যেনেঃ-

“এইদৰে গিৰিয়েকৰ আলাসৰ লাডু, চেনেহৰ তেজীমলাক মাৰি সাউদনীয়ে
কোনেও নেদেখাকৈ লৰালৰিকৈ

নি টেঁকীশালৰ পানীপোতাতে গাঁত এটা খান্দি পুতি থ’লে।” (তেজীমলা,
বু.আ.সা., পৃ.)

মৌখিকভাৱে প্ৰচলিত সাধুকথা সমূহ কল্পনাশয়ী। বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ মাজতো
তেওঁৰ কল্পনাপ্ৰৱণ মনটোৰ উমান পোৱা যায়। পুথিখনিত ৰচকৰ কল্পনাত বান্দৰ, শিয়াল,
মাছ, বাঘ-ভালুক আনকি গছ-লতিকায়ো মানুহৰ দৰে কথা পাতিছে। ৰচনাকাৰে প্ৰকৃতিৰ
প্ৰতিটো উপাদানকে যেন মানুহৰ দৰে জীৱন্ত ৰূপ প্ৰদান কৰিছে।

যেনে : “হাতো নেমেলিবা, ফুলো নিচিঙিৱা চেনেহৰ পিতাই দেউ এ,

পাট কাপোৰৰ লগতে মাহীআই খুন্দিলে তেজীমলাহে মই।।” (তেজীমলা,
বু.আ.সা., পৃ.)

“শিয়ালে বান্দৰক ক’লে, সখি, সেই মানুহ কেইটাই লৈ যোৱা বস্ত্ৰবোৰ খাব লাগিব।”।
(বান্দৰ আৰু শিয়াল, বু.আ.সা., পৃ.)

সাধুকথা সমূহত অলৌকিকতাও থাকে। বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ মাজতো এনে
অলৌকিকতা বিৰাজমান। পুথিখনিত মৃত্যুৰ পিছতো ফুল বা কেতিয়াবা লাও গছৰ ৰূপত
তেজীমলাক কথা পতোৱা, মানুহে ও টেঙা হৈ জন্ম লোৱা আদি কথাবোৰে এনে
অলৌকিকতাৰে ইংগিত বহন কৰিছে।

আন সাধুকথাৰ দৰে বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ প্ৰতিটো সাধুৰ মাজতে নীতি
কথা সোমাই আছে। ইবোৰে শিশু সকলৰ নৈতিকতাক সুস্থ পথেৰে পৰিচালনা কৰাত
যথেষ্ট পৰিমাণে সহায় কৰে। আকৌ, উক্ত পুথিখনিত বেজবৰুৱাদেৱে প্ৰায়বোৰ সাধুৰ
মাজেৰে কেতবোৰ গীতিধৰ্মী পংক্তিৰ উদ্ধৃতি দিছে। এইবোৰে পুথিখনিক কোনো কোনো
ক্ষেত্ৰত সাংগীতিক বৈশিষ্ট্যৰে মহীয়ান কৰাৰ লগতে শিশুসকলৰ মনোগ্ৰাহী কৰিও
তুলিছে। যেনেঃ-

“গেদগেদী বাই। গেদগেদী বাই।

সবাহলৈ যায়নে নাযায়?” (গঙ্গাটোপ, বু.আ.সা., পৃ.)

“আঁহতৰ পাত লৰে কি চৰে।

চিলনী আই মোৰ আগতে পৰে।।” (চিলনীৰ জীয়েকৰ সাধু, বু.আ.সা., পৃ.)
কেতিয়াবা আকৌ, সাধুবোৰৰ শেষতো বেজবৰুৱাই সামৰণি বাক্য হিচাপে কেতবোৰ
কাব্যধৰ্মী পংক্তিৰ সংযোগ কৰিছে। যেনেঃ-

“চালত পৰিল ফেঁচা।

মোৰ সাধু কথা মিছা।

তামোলে মেলিলে ডাবি।

কোন ক'লে যাবি।” (এটা শিঙৰা মাছৰ কথা, বু.আ.সা., পৃ.)
“আমাৰ কাপোৰ-কানি ক'লা হ'ল, আমি গুচি আহিলো।” (চিলনীৰ জীয়েকৰ সাধু, বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাই বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাত কেতবোৰ ভকতীয়া ঠাঁচৰ বাক্যও সংযোজন কৰিছে। যেনে :-

“কোনো চিন্তা নাই, মোৰ প্ৰভুৱে তোমাৰ সততে মংগল কৰিব।” (তৱৈয়েকৰ সাধু, বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাই সাধুবোৰৰ মাজে-মাজে কেতবোৰ ঘৰুৱা শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰি কথোপকথনমূলক বীতি এটাৰো সৃষ্টি কৰিছে। যেনে:-

“কি কম ককাইটিহঁত, মনৰ কথা মনতে ৰৈ গ'ল।” (তৱৈয়েকৰ সাধু, বু.আ.সা., পৃ.)

“আই, মোক মাহদুটামান দিয়া।” (পানেশৈ, বু.আ.সা., পৃ.)

বেজবৰুৱাই “বুঢ়ীআইৰ সাধু”-ৰ অন্তৰ্গত কেতবোৰ সাধুৰ মাজে মাজে কিছুমান ফকৰা-যোজনাও ব্যৱহাৰ কৰিছে।

যেনে :- “নঙলাতে মঙল, এছাৰিতে দেও।

তিনিকুৰি পিঠা খালে নেজানিলে কেওঁ।” (সৰবজান, বু.আ.সা., পৃ.)
মুঠতে বেজবৰুৱাৰ এনেবোৰ বিশেষত্বই পুথিখনৰ ভাষাক সৰ্বতোপকাৰে সাৰ্থক কৰি তুলিছে।

জানি থওঁ আহা

অসমীয়া লোক সাহিত্যৰ এটা প্ৰধান অংশ হৈছে সাধুকথা। প্ৰাৰম্ভিক কালত এই সাধুকথা সমূহ মানুহৰ মুখে মুখেই প্ৰচলিত হৈ আহিছিল। সম্পূৰ্ণ মৌখিক ৰূপত প্ৰচলিত এই সাধুকথা সমূহ কল্পনাশ্ৰয়ী আৰু অলৌকিকতা সমৃদ্ধ। এইবোৰৰ কোনো লিখিত ৰূপ পোৱা নগৈছিল। বক্তাগৰাকীয়ে নিজৰ ৰুচি অনুসৰি কল্পনাৰ ৰসত ডুবাই এই সাধুকথাবোৰ ব্যক্ত কৰি গৈছিল। বিশেষকৈ শিশুমনস্ত্বৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই এই সাধুসমূহ মূল পৰম্পৰা ৰূপে জনসমাজত চলি আছিল। সময়ে সকলোৰে বাবে পৰিৱৰ্তন আনে। অসমীয়া লোক সাহিত্যত সাধুকথাসমূহেও সময়ৰ লগে লগে পৰিৱৰ্তন লাভ কৰিলে। প্ৰাচীন কালৰে পৰা মৌখিক ৰূপত প্ৰচলিত এই সাধুকথা সমূহে আধুনিক যুগত লিখিত ৰূপ পাবলৈ ধৰিলে। আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যত সাহিত্যৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই সাধু কথা ৰচনাৰ কামৰ শুভাৰম্ভ কৰে। তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত কেইবাখনো সাধুকথাৰ পুথি পোৱা যায়। তেওঁ এই সাধুকথাৰ পুথিসমূহ শিশু সকলৰ উদ্দেশ্যেই ৰচনা কৰিছিল। সেয়েহে এনে পুথিসমূহৰ ভাষা প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁ শিশুসকলৰ ৰুচি-অভিৰুচিৰ ওপৰত বিশেষভাৱে দৃষ্টি নিষ্ক্ষেপ কৰিছিল। বেজবৰুৱাৰ ‘বুঢ়ী আইৰ সাধুৰ’ পুথিখনৰ ভাষাতো এনে বিশেষত্বৰ প্ৰতিফলন ঘটা পৰিলক্ষিত হয়।

আত্মমূল্যায়ন প্ৰশ্ন

। আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰতিটো স্তৰে ভাষাগত বিশেষত্বসমূহ আলোচনা কৰক। (টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ কৰক)

.....
.....
.....

। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষা-ৰীতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক (টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....
.....
.....

। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱন চৰিতৰ ভাষাৰ কেইটামান বিশেষত্ব আলোচনা কৰক। (টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....
.....
.....

। বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুৰ ভাষাৰ বিষয়ে এটি বিশ্লেষণাত্মক নিবন্ধ প্ৰস্তুত কৰক। (টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....
.....
.....

৪.৭ সাৰাংশ (Summing Up) :

অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ উত্তৰণত ‘অৰুনোদই’ আলোচনীৰ জৰিয়তে বৰঙণি আগবঢ়োৱা দুগৰাকী গুৰুত্বপূৰ্ণ লেখক হৈছে : আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা। আমাৰ আলোচনাত আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ “অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ” আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ “আত্মজীৱন চৰিত”-ৰ আধাৰত লেখকদ্বয়ৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে বহুক্ষেত্ৰত মিছনেৰী সকলৰ ভাষাক অনুসৰণ কৰাৰ বিপৰীতে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই মিছনেৰীসকলৰ পৰা আঁতৰি আহি নিজস্ব কিছুমান ৰীতিক নিজৰ ভাষাত স্থান দিছিল। এই ক্ষেত্ৰত “ৰ” ধ্বনিৰ প্ৰচলনৰ প্ৰসংগত তেওঁৰ নিজ মনৰ যুক্তিনিষ্ঠতা তথা দৃঢ়তাৰ পৰিচয় পোৱা যায়। আমাৰ আলোচনাত আত্মজীৱনী হিচাপেও হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ‘আত্মজীৱন চৰিত’ খনৰ পৰ্য্যালোচনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে।

আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ এগৰাকী প্ৰথিতযশা সাহিত্যিক হৈছে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা। অসমীয়া সাহিত্যৰ অন্যান্য ৰচনাৰাজিৰ লগতে সাধুকথা পুথি ৰচনা কৰি এই মহান ব্যক্তিজনেই এক নতুনত্বৰ সূচনা কৰিছিল। মৌখিক ৰূপত প্ৰচলিত সাধুকথা

সমূহক বেজবৰুৱাই নিজৰ বসানুভূতিৰে সমৃদ্ধ কৰিছিল। আমাৰ আলোচনাত তেওঁৰ দ্বাৰা সৃষ্ট “বুঢ়ী আইৰ সাধু”- শীৰ্ষক সাধুকথা পুথিখনৰ ভাষাগত বিশেষত্বসমূহ দাঙি ধৰা হৈছে। শিশু সাহিত্য হিচাপে বেজবৰুৱাই এই পুথিখনৰ ক্ষেত্ৰতো শিশু মনস্তত্ত্বক গুৰুত্ব দিছে। সেয়েহে পুথিখনৰ অন্তৰ্গত প্ৰতিটো সাধুতে শিশুসকলক আকৰ্ষণ কৰিব পৰাকৈ নানা গীত-মাত, নৈতিকতা সম্বলিত আখ্যান আদিক স্থান দিয়া হৈছে। এইবোৰেই শিশুসকলৰ জীৱনৰ পাথেয় হোৱাত সহায়ক হৈছে। আকৌ, পুথিখনৰ ভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত, শব্দগত তথা বাক্যৰ প্ৰকাশ ভংগী আদিয়ে বহুক্ষেত্ৰতে আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ বিশেষত্ব সমূহকো সামৰি লোৱা পৰিলক্ষিত হয়। সাধুকথা পুথি হিচাপে ৰচকৰ কল্পনাইও পুথিখনৰ ভাষাক এক সুকীয়া মৰ্যাদা প্ৰদান কৰিছে। লগতে অলৌকিকতাকো পুথিখনত উপযুক্ত ৰূপত উপস্থাপন কৰাত ৰচনাকাৰ সাৰ্থক হৈছে বুলি ক’ব পাৰি।

8.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন (Model Questions) :

- । অৰুণোদই যুগৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । জোনাকী যুগৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । আধুনিক অসমীয়া ভাষাৰ সময়সীমা কিমান? এই ভাষাৰ প্ৰধান স্তৰ কেইটা আৰু কি কি? প্ৰতিটো স্তৰৰ ভাষাগত বিশেষত্ব সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । আধুনিক অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে এটি সাধাৰণ আলোচনা আগবঢ়াওক।
- । আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন আৰু সাহিত্য কৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ ভাষাৰ বৈশিষ্ট্য কেনেধৰণৰ? অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ-ৰ আধাৰত আলোচনা কৰক।
- । ‘অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ’-ৰ ভাষা ৰীতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । আত্মজীৱনী হিচাপে হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ “আত্মজীৱন চৰিত”-ৰ পৰ্যালোচনা কৰক।
- । হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ ভাষাৰ আলমত “আত্মজীৱন চৰিতৰ” ভাষা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।
- । লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা আগবঢ়াওক।
- । “বুঢ়ী আইৰ সাধু”-ৰ আধাৰত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ভাষাগত বিশেষত্বৰ আলোচনা আগবঢ়াওক।
- । “বুঢ়ী আইৰ সাধু”-ৰ ভাষাশৈলী সম্পৰ্কে এক আলোচনা দাঙি ধৰক।
- । আধুনিক অসমীয়া ভাষাশৈলীৰ কেনেবোৰ দিশ বেজবৰুৱাৰ “বুঢ়ী আইৰ সাধু”-ৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত হৈছে আলোচনা কৰক।

8.5 প্ৰসঙ্গ পুথি (References & Suggested Readings)

- । কটকী (ড প্ৰফুল্ল : ক্ৰমবিকাশত অসমীয়া কথাশৈলী, বীণা লাইব্ৰেৰী, গুৱাহাটী, থৰ্ণ সংস্কৰণ, ।
- । কটকী (ড প্ৰফুল্ল : সাহিত্যৰথী, জ্যোতি প্ৰকাশন, গুৱাহাটী, য প্ৰকাশ, মাৰ্চ, ।
- । কোঁৱৰ, (ড অপৰ্না (সম্পা.) : আধুনিক অসমীয়া গদ্যশৈলী, বনলতা, ডিব্ৰুগড়, ম প্ৰকাশ ।
- । গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ, বৰুৱা এজেণ্টি, গুৱাহাটী, ম প্ৰকাশ, ফেব্ৰুৱাৰী, ।
- । নেওগ, মহেশ্বৰ : অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, ম প্ৰকাশ, আগষ্ট, ।
- । নেওগ, মহেশ্বৰ : স্নাতকৰ কথাবন্ধ, বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰকাশন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, একাদশ প্ৰকাশ, ।
- । পাটগিৰি, (ড) দীপ্তিফুকন (সম্পা.) : লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ ভাষা, প্ৰকাশন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, ম প্ৰকাশ, মাৰ্চ, ।
- । বৰা, হেম (সম্পা.) : হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু অসমীয়া সাহিত্য, শতাব্দী প্ৰকাশন, গোলাঘাট, য প্ৰকাশ, ।
- । বেজবৰুৱা, লক্ষ্মীনাথ : বুঢ়ী আইৰ সাধু, জ্যোতি প্ৰকাশন, গুৱাহাটী, ম প্ৰকাশ, অক্টোবৰ ।
- । ভট্টাচাৰ্য্য, (ড) বসন্ত কুমাৰ : অৰুণোদই যুগৰ সাহিত্য, চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী, থৰ্ণ প্ৰকাশ, নবেম্বৰ, ।
- । ভূঞা, (ড) যোগেন্দ্ৰ নাৰায়ণ (সম্পা.) : অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰ, ABILAC, পুনৰমুদ্ৰণ, জুলাই, ।
- । শৰ্মা, ড গৌৰিন্দ প্ৰসাদ : জীৱনী আৰু আত্মজীৱনী অসমীয়া আৰু পাশ্চাত্যত, বনলতা, গুৱাহাটী, য প্ৰকাশ, ছেপ্তেম্বৰ, ।
- । শৰ্মা, (ড) সত্যেন্দ্ৰ নাথ : অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত, প্ৰতিমাদেৱী, বিহাৰী, গুৱাহাটী, ম সংস্কৰণ, পুনৰমুদ্ৰণ, আগষ্ট, ।

GUIDOL also offers the following programmes:

Master Degree Programme:

M.A. in Assamese, English, Political Science, History, Philosophy, Bodo, Bengali, Sanskrit, Education, Communication & Journalism

M.A./M.Sc. in Economics, Mathematics

M.Com

PG Diploma Programme:

Sales & Marketing Management (**PGDSMM**)

Human Resource Management (**PGDHRM**)

Journalism & Mass Communication (**PGDJMC**)

Business Management (**PGDBM**)

Finance Management (**PGDFM**)

Banking & Financial Services (**PGDBFS**)

Insurance & Risk Management (**PGDIM**)

IT Programme:

M.Sc.-IT, PGDCA

Under Graduate Programme:

B.A(General)., B.Com(General), BCA, B.Sc.-IT

GAUHATI UNIVERSITY
Institute of Distance and Open Learning

Gopinath Bardoloi Nagar, Guwahati - 781014

www.idolgu.in

